

15—18 november

Debatter m. m.

Tisdagen den 15 november

	Sid.
Svar på interpellationer av:	
herr Larsson i Borrbý ang. tidpunkten för avskaffande av systemet med censorer i studentexamen.....	5
herr Rimmerfors ang. statsbidrag till Sveriges dövas riksförbunds tidning och herr Keijer ang. framställning av talböcker till blinda studenter.....	6
Interpellationer av:	
herr Björkman ang. uttalande om »bostadssystemets» avskaffande . .	8
fröken Ljungberg ang. utbildningen av lärare i ämnet samhällskunskap.....	8
herr Hansson i Skegrie ang. ökning av Internationella livsmedelsprogrammets omfattning.....	10
herr Gustavsson i Alvesta ang. bostadslån avseende jordbruksfastigheter.....	11
Meddelande om enkel fråga av herr Hyltander ang. lokaliseringsstöd till orter i Skaraborgs län.....	13

Onsdagen den 16 november

Svar på interpellation av herr Svenning ang. bostadsförmedlingen.....	13
Den framtida användningen av utrikesministerhotellet.....	20
Vissa ändringar i uppbördsförordningen m. m.....	23
Kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområdena.....	30
Vissa åtgärder mot ökad brottslighet.....	51
Meddelande ang. plenum.....	68
Behandlingen av narkotikamissbrukare m. m.....	68
Utredning angående häktades ställning och rättssäkerhet.....	85
Lika behandling inom den allmänna försäkringen av alla pensionsberättigade med familjeförsörjningsplikt.....	86

	Sid.
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Sjöholm ang. rättsliga åtgärder mot boxning.....	89
herr Rubin ang. de statliga företagens förvaltningsberättelser.....	89
herr Henrikson ang. ersättningen till nämndemän.....	89
herr Holmberg ang. tidpunkten för avlämnande av proposition om tandvårdens inordnande i sjukförsäkringen.....	89

Torsdagen den 17 november

Svar på frågor av:

herr Wennerfors ang. remissbehandling av förslag till ändringar rörande grundskolans utformning.....	89
herr Nordstrandh ang. väckt förslag om möjlighet att tvångsdirigera studenter till universitetsfilialer.....	90
herr Wiklund i Härnösand ang. elevrådsmedlemmars skolarbete....	91
fru Sundberg ang. medelsanvisningen till av lärarkonflikt betingad ersättningsundervisning vid universitet och högskolor.....	92
herr Turesson ang. igångsättningen av bostadsbyggandet under september månad 1966.....	94
herr Öhvall ang. viss olägenhet av dröjsmål med besked om lokaliseringsstöd.....	97
herr Lundmark ang. regleringsavgifter enligt 4 kap. 14 § vattenlagen	99
herr Eriksson i Bäckmora ang. utvidgning av pensionärernas resemöjligheter med 67-kortet.....	100
herr Ekström i Iggesund ang. förbättring av arbetstidsförhållandena för personal inom den yrkesmässiga automobiltrafiken.....	101
Svar på interpellation av herr Carlsson i Göteborg ang. minimibemanningen på fartyg.....	101
Interpellation av herr Jansson ang. kompensation till barnfamiljer m. fl. för eventuell hyreshöjning.....	105
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Andersson i Örebro ang. TV-sändare för befolkningen på Åland	105
herr Ståhl ang. reklamskyltning vid sportevenemang som sändes i TV.....	105
herr Ståhl ang. påskyndande av bilregisterutredningens arbete.....	105

Fredagen den 18 november

Meddelande om enkla frågor av:

herr Nihlfors ang. offentliggörande av delresultat av utredning om låginkomsttagarnas problem.....	108
fru Ryding ang. tidpunkten för utbetalning av studiebidrag.....	108

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 16 november

<i>Konstitutionsutskottets</i> betänkande nr 42, ang. ersättningen för fullgörande av riksdagsmannauppsdrag m. m.	19
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 131, om den framtida användningen av utrikesministerhotellet.	20
— nr 132, ang. utbyggnaden av allmänflygfälten.	22
— nr 133, ang. den psykiatriska vården för värnpliktiga.	22
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 52, ang. vissa ändringar i upp- bördsförordningen m. m.	23
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 45, ang. kreditförsörjningen till kommu- ner i storstadsområdena.	30
— memorial nr 46, ang. verkställd granskning av delegerades för riks- dagens verk verksamhet.	51
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 38, om vissa åtgärder mot ökad brotts- lighet.	51
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 61, ang. behandlingen av narkotika- missbrukare m. m.	68
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 39, om utredning angående häktades ställning och rättssäkerhet.	85
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 59, om lika behandling inom den all- männa försäkringen av alla pensionsberättigade med familjeför- sörjningsplikt.	86
— nr 60, om ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för över- nattningskostnader vid behandling å sjukhus.	89

Tisdagen den 15 november

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 8 och den 9 innevarande november.

§ 2

Svar på interpellation ang. tidpunkten för avskaffande av systemet med censorer i studentexamen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Larsson i Borrby har frågat om jag är beredd att vidtaga åtgärder i syfte att avskaffa systemet med censorer i studentexamen redan före examinationen 1967.

Riksdagen har så sent som för två år sedan tagit ställning till formerna för studentexamens avveckling. Jag finner inte anledning nu föreslå omprövning av detta beslut.

Vidare anförde:

Herr LARSSON i Borrby (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Jag anser dock att det hade varit både rationellt, undervisningsmässigt riktigt och ekonomiskt förnuftigt att avskaffa detta system redan nu, eftersom det torde få ganska stora svårigheter att fungera under övergångstiden. Statsrådet säger att riksdagen »så sent som för två år sedan tagit ställning till formerna för studentexamens avveckling» och att han icke finner anledning att nu föreslå omprövning av detta beslut.

För det första har väl sedan dess inträffat en del som skulle kunna ge an-

ledning till omprövning. Jag tänker då speciellt på den situation, som vi väl inte riktigt förutsåg när riksdagen fattade sitt beslut, nämligen att hela andra ring skulle flyttas upp. Detta skulle enligt mitt sätt att se medföra att det blir utomordentligt svårt att genomföra en censorstyrd examen. För det andra skulle jag vilja fråga, om det inte finns anledning att ompröva ett system, som visat sig fungera otillfredsställande på en rad punkter. För det tredje efterlyser man i så många andra sammanhang förslag till besparingar. Här gör jag ett förslag syftande till att spara rätt mycket pengar, i praktiska ordalag uttryckt: statsbidrag till en högstadieskola om året. Dessa pengar behöver vi. Jag beklagar därför att det inte går att göra denna omprövning.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag vill inte erinra om hela den debatt som förekom här i riksdagen när gymnasiereformen genomfördes, men sambandet ligger däri att vi inte nu kan avskaffa censorerna. Vi kan ha vilken uppfattning som helst om det nuvarande censorssystemet. Att riksdagen anser att det bör avskaffas är alldeles klart, eftersom vi har beslutat därom. Men det förutsätter en gymnasieinspektion. Denna bygges ut i takt med det nuvarande gymnasiet och har nu kommit till årskurs 1. Det finns alltså inga möjligheter att ta bort censorerna och stå utan gymnasieinspektörer och inte ha det nya kontrollsystemet till hands. Här får man alltså vänta på den avveckling som är beslutad i vanlig ordning.

Svar på interpellationer ang. statsbidrag till Sveriges dövas riksförbunds tidning och ang. framställning av talböcker till blinda studenter

Herr LARSSON i Borrby (cp):

Herr talman! Det är möjligt att mina bedömningar kommer från en novis. Min gissning var att vi under övergångstiden helt enkelt kunde överlåta detta förtroende till lärarna, eftersom det realistiska och egentliga förtroendet för den bedömningen ändå ligger kvar hos dem. Under övergångstiden får inte den censorstyrda examen den innebörd som avsikten därmed ursprungligen var.

Eftersom detta förslag till besparingar inte lyckades vinna gehör hoppas jag på bättre tur med framtida förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på interpellationer ang. statsbidrag till Sveriges dövas riksförbunds tidning och ang. framställning av talböcker till blinda studenter

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Rimmerfors har frågat, om jag är beredd att föreslå statsbidrag så att tidningen SDR-kontakt fortsatta utgivning säkerställs.

Herr Keijer har vidare frågat dels om jag anser, att möjligheterna för blinda eller synsvaga att bedriva högre studier bör underlättas, bl. a. genom att lämpliga talböcker ställs till förfogande, dels om jag vill medverka till att erforderliga medel ställs till förfogande för framställning av sådana talböcker.

Med anledning härav vill jag endast framhålla, att det här rör sig om frågor som prövas i det pågående budgetarbetet, varför jag självfallet inte nu kan redovisa något ställningstagande i ena eller andra riktningen.

Vidare anförde:

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Då herr Rimmerfors bevisar FN:s överläggningar ber jag att

å hans vägnar få tacka statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för svaret.

För egen del är jag mycket förvånad över svaret och framför allt besviken på detsamma. Jag vet inte om ecklesiastikministern tycker att det är att gå händelserna i förväg att här fråga om ett statsbidrag, men det är inte så underligt att herr Rimmerfors ställde denna interpellation. I våras motionerade han nämligen i denna fråga. Riksdagen beslöt därvid i enlighet med utskottets hemställan att frågan skulle hänskjutas till den nu sittande handikapputredningen. Det innebär att det kan dröja länge innan utredningen är färdig att framlägga sitt förslag och vi har en proposition att ta ställning till i riksdagen.

Sveriges dövas riksförbund befinner sig i en synnerligen svår situation. Förbundet har i 76 år med ekonomiska uppoffringar, genom tiggeri o. s. v. givit ut en tidning och står nu inför tvånget att lägga ned denna tidning. För de döva är tidningen det enda kontaktorganet. De har ingen glädje av telefon eller radio, och de har endast till viss del glädje av TV. De kan inte njuta av föreläsningar, konserter, teater o. s. v. som andra, utan tidningen är för dem kontakten med den yttre världen.

Jag har alltid en känsla av att vi inte engagerar oss lika varmt för de döva som för andra handikappade, och dock är deras isolerade situation svårare än många andras. Nu står de alltså inför hotet att deras tidning skall läggas ned. De har fått en tillfällig hjälp av skolöverstyrelsen — efter vad jag förstår har de kunnat ge ut ett par nummer till. Jag hoppas att ecklesiastikministern är så vänlig att han räknar in ett statsbidrag till Sveriges dövas riksförbund i den kommande budgeten. Intill dess har förbundet emellertid inte medel för att kunna klara sin tidning. Jag vill därför fråga om det inte finns någon

Svar på interpellationer ang. statsbidrag till Sveriges dövas riksförbunds tidning och ang. framställning av talböcker till blinda studenter

möjlighet att via det kulturella anslaget eller på något annat sätt skaffa pengar för att hjälpa de döva. De är allvarligt bekymrade för att deras tidning skall läggas ned och de i fortsättningen inte skall få den kontakt och information som tidningen ger. En organisation som denna blir dessutom försvagad då den inte har någon tidning.

Om statsrådet inte vill avslöja eventuella statsbidrag i den kommande budgeten kanske han ändå vill svara på frågan, om det inte finns möjlighet att få fram pengar för att möjliggöra för Sveriges dövas riksförbund att ge ut tidningen åtminstone budgetåret ut.

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Också herr Keijer är förhindrad att närvara i dag, varför jag ber att å hans vägnar få tacka för svaret på interpellationen.

Statsrådet nöjer sig med att hänvisa till pågående budgetarbete och gör ingen antydning om sin ståndpunkt beträffande den prövning som pågår. Såvitt jag förstår borde denna anslagsfråga ligga bättre till nu än för ett år sedan, då en riksdagsmajoritet bestående av socialdemokrater och högermän avtog en framställning om anslag för talböcker till blinda studenter.

Då hade skolöverstyrelsen tillstyrkt anslag för framställning av talböcker, men universitetskanslersämbetet föreslog i stället inrättande av ett lektörs-system. På denna linje gick också departementschefen, och utskottet och riksdagen anslöt sig till denna ståndpunkt.

I år har kanslersämbetet emellertid ändrat sig och kommit fram till en uppfattning, som mera ligger i linje med den syn vilken praktiskt taget alla de som arbetar inom detta fält har. I motiveringen till årets petita anför universitetskanslersämbetet bl. a. följande:

»Överläggningar har givits vid handen att möjligheterna för blinda eller syn-

svaga att bedriva högre studier bör underlättas genom att dels lämpliga talböcker står till förfogande, dels hjälp av s. k. lektörer kan påräknas. UKÄ finner det starkt motiverat att åtgärder på båda dessa områden vidtas.»

Denna fråga rör inte stora skaror av studerande, men den har dock samband med ett viktigt problem. Den som är blind eller synsvag har ett så allvarligt handikapp, att redan förekomsten av ett fåtal sådana personer är en utmaning till oss som har full synförmåga. Det finns enligt uppgift något mer än 30 sådana studenter på universitetsnivå och ett 50-tal i gymnasier och högskolekolor.

Herr talman! Jag vill än en gång uttrycka interpellantens och min egen förhoppning att den pågående budgetprövningen kommer att resultera i väsentligt förbättrade förhållanden för dessa studerande.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag har naturligtvis personligen mycket lätt att instämma i vad de två föregående ärade talarna anför. Det är bara det att vi departementschefer vid denna tid på året ständigt befinner oss i samma läge, nämligen att vi i kamrarna inte kan diskutera frågor som är under behandling i samband med höstens budgetarbete. Vart skulle det bära hän, om jag i kammaren gjorde deklARATIONER som sedan inte kunde infrias? Det återstår mycket innan huvudtiteln för 1967 är färdig.

Herr talman! Det är en gammal metod att så här års i kamrarna ställa frågor av denna art till regeringsledamöterna, och vi är alltid tvingade att ge svar av denna typ.

Till fröken Elmén vill jag säga att jag verkligen livligt hoppas att man skall kunna skaffa medel så att SDR-kontakt inte skall behöva läggas ned. Det är skolöverstyrelsen som förfogar över det

Interpellation ang. uttalande om »bostadssystemets» avskaffande — Interpellation ang. utbildningen av lärare i ämnet samhällskunskap

anslag fröken Elmén åberopade, bidrag till de handikappades kulturella verksamhet, och man har från detta håll för innevarande budgetår anslagit 30 000 kronor för detta ändamål.

Jag hoppas att det med detta bidrag som stöd skall bli möjligt att hålla tiden vid liv under innevarande budgetår. Vad som sedan kommer att hända är jag som sagt för dagen förhindrad att yttra mig om.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till utrikesutskottet propositionen nr 146, med förslag till lag om erkännande och verkställighet av skiljedomar i vissa internationella investeringstvisiter, m. m.; samt

till lagutskottet propositionen nr 153, med förslag till lag om skyldighet för kommun att bidra till pensionskostnad för personal som övergått till stats-tjänst.

§ 5

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkande nr 42, statsutskottets utlåtanden nr 131—133, bevillningsutskottets betänkande nr 52, bankoutskottets utlåtande och memorial nr 45 och 46, första lagutskottets utlåtanden nr 38 och 39 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 59—61.

§ 6

Föredrogs den av herr *Hermansson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående de inom polisens säkerhetsavdelning förda registren.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Herr *TALMANNEN* yttrade:

Jag hemställer, att andra lagutskottets utlåtande nr 61 måtte uppföras närmast efter första lagutskottets utlåtande nr 38 på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Denna hemställan bifölls.

§ 8

Interpellation ang. uttalande om »bostadssystemets» avskaffande

Ordet lämnades på begäran till

Herr *BJÖRKMAN* (h), som yttrade:

Herr talman! I en interpellationsdebatt i första kammaren den 9 november framhöll statsministern »att det nuvarande bostadssystemet var dödsdömt» ... och »att vi också ville avskaffa detta system».

Åberopande det anförda får jag an hålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande fråga:

Innebär statsministerns uttalande i interpellationsdebatten den 9 november att förslag om det nuvarande bostadssystemets definitiva avskaffande kommer att föreläggas 1967 års riksdag?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Interpellation ang. utbildningen av lärare i ämnet samhällskunskap

Ordet lämnades på begäran till

Fröken *LJUNGBERG* (h), som yttrade:

Herr talman! I det nya gymnasium som börjat sin verksamhet med den första årskursen fr. o. m. innevarande hösttermin har särskild vikt lagts vid de pedagogiskt-psykologiska kraven i undervisningen i fråga om ämnesstoffets organisation. Till dessa krav hör integrationen av olika ämnesstoff inom

Interpellation ang. utbildningen av lärare i ämnet samhällskunskap

ett och samma undervisningsämne. På så sätt har i vissa fall timplanerna kommit att upptaga helt nya undervisningsämnen, t. ex. »naturkunskap». I andra fall har de gamla benämningarna bibehållits, samtidigt som ämnesstoffet givits undervisningsämnet en helt ny karaktär. Så är förhållandet t. ex. med »samhällskunskap». Medan ämnet geografi försvunnit från timplanerna i det nya gymnasiet, har omfattande naturgeografiska moment förts samman med andra naturvetenskaper till blockämnet naturkunskap samt övervägande kulturgeografiska moment tillförts samhällskunskapen, i sistnämnda fallet i så stor omfattning, att de specifikt kulturgeografiska momenten representerar 35—40 procent av hela ämnesstoffet i samhällskunskapen. Detta kommer klart till uttryck både i den nya läroplanen för gymnasiet (Skolöverstyrelsens skriftserie nr 80) och i hittills utkomna nya läroböcker i samhällskunskap. Som formella behörighetsvillkor för lärare i samhällskunskap på gymnasiet är dock de gamla bestämmelserna gällande med krav på universitetsbetyg i enbart statskunskap och nationalekonomi. Detta är alltså vägledande även för dem som nu börjar sina universitetsstudier med avsikt att utbilda sig till lärare i samhällskunskap.

I överensstämmelse med gymnasieutredningens förslag och med eklestikministerns i prop. nr 171 år 1964 uttalade uppfattning om det geografiska stoffets omfattning och betydelse i det nya ämnet samhällskunskap, föreslog 1960 års lärarutbildningssakkunniga en framtida lärarutbildning i detta ämne, som omfattade lika lång studietid i vart och ett av de tre universitetsämnena statskunskap, nationalekonomi och kulturgeografi som obligatorium samt därutöver en valfri fördjupningskurs inom ettdera av dessa ämnen som skulle på ett delområde kunna ge en motsvarighet till 3-betygsnivå. Syftet med den nya läroplanskonstruktionen var ju att

— till skillnad från det gamla gymnasiet mer formala samhällslära — med kulturgeografiens hjälp skapa ett nytt och ur elevsynpunkt intresseväckande ämne och ge en helhetssyn på samhällets omdaning och utveckling. Att det verkligen är fråga om ett nytt skolämne torde alltså inte på allvar kunna bestridas. Med bibehållande av behörighetsregeln för det gamla ämnet samhällskunskap också för lärare i det nya ämnet samhällskunskap kommer idén med de fastställda planerna att förfuskas.

Skolstadgan av den 4 mars 1966, som upptar allmänna bestämmelser om behörighetsvillkor för lärare i läroämnen på gymnasiet, gäller i tillämpliga delar även lärare i samhällskunskap. Enligt stadgans 24 § skall i fråga om behörighet till tjänst, i vilken läroämnet samhällskunskap ingår, Kungl. Maj:t meddela särskilda bestämmelser. Några sådana bestämmelser har dock ännu ej meddelats, förmodligen i avvaktan på proposition i lärarutbildningsfrågan. Denna, som aviserats till nu pågående höstriksdag, har beklagligtvis uppskjutits till någon kommande riksdag.

Det är lätt att förstå den oro och ovisshet som föranlett både geografilärarna och lärarna i samhällskunskap att genom sina riksorganisationer göra framställningar till eklestikdepartementet med begäran om särskilda övergångsbestämmelser för ämnet samhällskunskap i gymnasiet. Ärendet som — enligt vad jag erfarit — remitterats till skolöverstyrelsen, har ännu ej, efter fyra månader, föranlett någon åtgärd från verkets sida.

I den utbildnings- och behörighetsfråga som denna interpellation vill aktualisera är behovet av adekvat utbildning för undervisningsämnet samhällskunskap i det nya gymnasiet lika viktig för blivande lärare som för dem som redan nu undervisar i ämnet. För de senare anordnades en kompletterande kurs vid Uppsala universitets geogra-

Interpellation ang. ökning av Internationella livsmedelsprogrammets omfattning
fiska institution 1965, men den har icke upprepats.

Med hänvisning till vad jag ovan anfört, hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få rikta följande frågor:

1. Anser herr statsrådet det vara riktigt att våra blivande lärare i ämnet samhällskunskap får en utbildning som i princip är begränsad till universitetsämnena statskunskap och nationalekonomi, trots att den läroplan för gymnasiet som nu gäller till mycket stor del täcker ämnesfält inom vilka utbildning ges endast i ämnet kulturgeografi vid universiteten?

2. Skall undervisande lärare i samhällskunskap beredas effektiva möjligheter att komplettera sin utbildning inom de ämnesområden som är nya för ämnet samhällskunskap?

3. Vill herr statsrådet giva till känna om och när vi kan vänta sådana särskilda bestämmelser enligt skolstadgans 24 § i fråga om behörighet till tjänst, i vilken läroämnet samhällskunskap ingår?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Interpellation ang. ökning av Internationella livsmedelsprogrammets omfattning

Ordet lämnades på begäran till

Herr HANSSON i Skegrie (cp), som yttrade:

Herr talman! Relationerna mellan befolkningsutvecklingen och livsmedelsproduktionens utveckling håller på att skapa ett allt större hungergap. För att dämpa befolkningsexplosionen är det nödvändigt att snabba och effektiva åtgärder vidtages på familjeplaneringens område. Det är glädjande att man från svensk sida börjat inse vårt lands möjligheter att göra en insats för att minska

befolkningstillväxten i världens överbefolkade områden.

Även om familjeplaneringen förbättras kommer världen att gå mot en livsmedelskris. Livsmedelsproduktionen i u-länderna kan inte på långt när hålla jämna steg med befolkningsökningen. På senare tid har u-områdenas livsmedelsproduktion minskat även i absoluta tal. I de rika länderna håller sedan flera år överskotten på livsmedel på att kraftigt minska.

För att alla skall kunna få en någorlunda tillfredsställande försörjning fordras enligt beräkningar inom FAO att man fram till sekelskiftet fyrdubblar livsmedelsproduktionen. I USA som tidigare har svarat för betydande livsmedelsleveranser till de svältande folken blir allt flera i ansvarig ställning på det klara med att man måste öka livsmedelsproduktionen inte bara i u-länderna utan även i de rika länderna. Därigenom kan man öka sina möjligheter att bistå u-länderna med livsmedel. Man anser i USA att ett sådant ansvar även åvilar andra industriländer.

Inom FN:s ram gjordes 1965 Internationella livsmedelsprogrammet till ett permanent internationellt organ. Generalförsamlingen beslöt att öka programmet omfattning från 100 miljoner dollar för försöksperioden 1963—1965 till 275 miljoner dollar för perioden 1966—1968.

Förslag har från olika håll framlagts om att programmet borde göras betydligt mera omfattande. Sålunda har Fria fackföreningsinternationalen, Internationella kooperativa alliansen och Jordbruksorganisationernas internationella federation i gemensamma framställningar föreslagit en ökning till omkring 200 miljoner dollar per år. Svenska organisationer har också framfört krav om utökade svenska bidrag till det internationella livsmedelsprogrammet. I årets statsverksproposition föreslogs 10,35 miljoner kronor som bidrag till programmet. Vid riksdagsbehandlingen

Interpellation ang. bostadslån avseende jordbruksfastigheter

avslogs de motioner som hade yrkanden om ökning av det svenska bidraget. Statsutskottet anförde emellertid i sitt av riksdagen godkända utlåtande »att, därest om allmän internationell aktion skulle komma till stånd med avseende på en ytterligare utbyggnad av det internationella livsmedelsprogrammet, utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t gör framställning till riksdagen om medelsanvisning i erforderlig omfattning».

Med anledning av detta riksdagens uttalande finns det anledning att fästa uppmärksamheten på det initiativ som i dagarna har tagits från USA:s sida. Tidigare har USA förbundet sig att svara för hälften av bidragen i varor och 40 % av de finansiella bidragen inom ramen för totalbeloppet 275 miljoner dollar för perioden 1966—1968. Trots detta har utfästelserna om bidrag hittills endast uppnått drygt 150 miljoner dollar. Mot denna bakgrund meddelades den 24 oktober från USA:s FN-representation att man var beredd att öka sina utfästelser dithän att man lät dollar mot dollarerbjudandet gälla både för varor och för finansiella bidrag. Mot alla finansiella insatser sätter USA också i varor upp en insats av motsvarande värde tills målet 275 miljoner dollar är uppnått. Genom detta initiativ har frågan om Sveriges insatser kommit i ett nytt läge. Ett svenskt erbjudande om höjning av det svenska bidraget skulle kunna öka aktiviteten från en rad andra länder.

Med hänvisning till det anförda hemställes om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande frågor:

Har statsrådet uppmärksammat det amerikanska initiativ som syftar till en ökning av Internationella livsmedelsprogrammets omfattning?

Har regeringen i Föränta Nationerna förklarat sig beredd att öka det svenska bidraget till Internationella livsmedelsprogrammet?

Har riksdagen anledning att inom

den närmaste tiden emotse framställning från Kungl. Maj:t om ökning av det svenska bidraget till programmet?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Interpellation ang. bostadslån avseende jordbruksfastigheter

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp), som yttrade:

Herr talman! Enligt gällande bestämmelser skall länsbostadsnämnden inhämta yttrande från lantbruksnämnden när ansökan om lån för ny- eller ombyggnad av bostad avser jordbruksfastighet. Lantbruksnämnden har då att till ledning för länsbostadsnämndens ställningstagande göra en jordbrukspolitisk bedömning. Därtill har lantbruksnämnden att fastställa ett beräknat värde på fastigheten efter byggnadsföretagets genomförande, vilket skall ligga till grund för det av länsbostadsnämnden åsatta pantvärdet. Att därvid åsätta jordbruksvärde som underlag för pantvärde på mindre jordbruksfastigheter måste betraktas som felaktigt, eftersom dessa icke har någon betydelse vare sig ur rationaliseringssynpunkt eller beträffande ägarens inkomstförhållanden, enär ägaren till sådan fastighet som regel har sin huvudsakliga inkomst från annan verksamhet. Detta synsätt leder därför ofta till att låneärenden avslås.

I de fall där vederbörande i stället rekommenderats att söka förbättringslån, har det visat sig att detta lett till någorlunda godtagbara resultat. Enligt riksdagens beslut våren 1966 står numera denna väg ej längre öppen. Följden blir då att vederbörande helt ställs utanför möjligheten att få samhällets stöd till en acceptabel bostad.

Det synes också som om de jordbrukspolitiska strömningarna givit till resultat, att även brukare av relativt stora

Interpellation ang. bostadslån avseende jordbruksfastigheter

fastigheter nekats bostadslån med hänsyn till jordbrukspolitiska motiv. I dylika fall kan unga och medelålders jordbrukare med minderåriga barn tvingas att bo kvar i en omodern bostad, såvitt de inte med hänsyn till myndigheternas beslut ser sig tvingade att sälja fastigheten.

De nuvarande förhållandena leder således till orimligheter, där den enskildes rätt ställs åt sidan, ett förfarande som inte alltid kan betecknas vare sig som privatekonomiskt eller samhälls-ekonomiskt försvarbart. Det synes därför vara nödvändigt att frågan, huruvida bostaden eller en tveksam jordbrukspolitisk målsättning skall ha prioritet i dylika fall, snarast blir föremål för överväganden.

Med stöd av vad ovan anförts hemställas om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande frågor:

1. Har statsrådet för avsikt att meddela nya anvisningar för bostadslåneärenden i fråga om jordbruksfastigheter?

2. Har statsrådet för avsikt att återinföra förbättringslånen i princip efter de linjer som fanns före den 1 juli 1966?

Denna anhållan bordlades.

§ 12

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 322, i anledning av väckta motioner om vissa militära markersättningsfrågor i övre Norrland; samt

från allmänna beredningsutskottet:

nr 319, i anledning av väckta motioner om viss instruktion för åtgärder vid trafikolyckor; och

nr 320, i anledning av väckt motion om statligt stöd för körkortsutbildning av rörelsehämmade.

§ 13

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 148, med förslag till lag med vissa bestämmelser om immunitet och privilegier, m. m., samt

nr 152, om vissa intrång i Stora Sjöfallets nationalpark.

Dessa propositioner bordlades.

§ 14

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 128, med förslag till lag om vissa gemensamhetsanläggningar m. m., motionerna:

nr 938, av herr *Hammarberg*,

nr 939, av herr *Ringaby m. fl.*, och

nr 940, av herr *Tobé m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 133, angående trafikstopp och trafikförbud i samband med övergången till högertrafik m. m., motionen nr 941, av herr *Westberg*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 139, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 3 juni 1960 (nr 258) om utjämningskatt å vissa varor, m. m., motionen nr 942, av herrar *Werbros* och *Löfgrens*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 143, angående höjning av vissa postavgifter, motionen nr 943, av herrar *Fridolfsson* i Stockholm och *Oskarson*; samt

i anledning av skrivelse från talmanskonferensen med överlämnande av ett från riksdagens organisationsutredning inkommet betänkande angående riksdagens personalorganisation, motionen nr 944, av fröken *Sandell* och herr *Martinsson*.

Dessa motioner bordlades.

§ 15

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställt en enkel fråga av herr *Hyllander* till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående lokaliseringstöd till orter i Skaraborgs län.

§ 16

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härfter kl. 16.22.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 16 november

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 10 innevarande november.

§ 2

Svar på interpellation ang. bostadsförmedlingen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**, som yttrade:

Herr talman! Herr Svenning har frågat, dels om man kan förvänta att initiativ tas till en kartläggning av bostadsförmedlingarnas köer och dessas sammansättning med begäran om en fortlöpande kontroll av att endast aktuella fall redovisas, dels om man kan räkna med att frågan om lagstadgad bytesrätt snarast kommer upp till behandling, dels om man kan förvänta att en samordning mellan bostadsförmedlingarna i storstadsregionerna snarast möjligt kommer till stånd, dels ock om jag avser att inom den närmaste tiden aktualisera frågan om obligatorisk bostadsförmedling.

Med anledning av interpellantens första fråga vill jag erinra om att bostadsstyrelsen årligen ställer samman uppgifter från kommunala bostadsförmedlingar och andra kommunala organ

angående registrerade bostadsökande. Som interpellanten påpekat kan dessa uppgifter ge anledning till felaktiga föreställningar om förhållandena på bostadsmarknaden. Jag ser det som en angelägen uppgift att få fram tillförlitlig fortlöpande information om bostadsmarknadsläget. Möjligheterna att erhålla sådan information kan påverkas av kommande ställningstaganden från statsmakternas sida till frågan om bostadsförmedlingarnas organisation och arbetsuppgifter. Jag anser mig emellertid kunna utgå från att bostadsstyrelsen i avvaktan härpå söker förbättra nuvarande förutsättningar att på grundval av uppgifter från kommunerna ge en så realistisk bild som möjligt av bostadsmarknadens förhållanden.

I svar på en interpellation av herr Lindahl i våras uttalade jag att inom inrikesdepartementet påbörjade förberelser för en proposition, grundad på bostadsförmedlingsutredningens delbetänkande, skulle fullföljas, om då pågående förhandlingar mellan kommunerna i huvudstadsregionen om att ordna en gemensam bostadsförmedling på frivillig väg inte ledde till positivt resultat.

Ifrågavarande förhandlingar mellan kommunerna har inte utvecklats sig så att lagstiftning i ämnet kan anses över-

Svar på interpellation ang. bostadsförmedlingen

flödigt. Arbetet på en proposition kommer därför att fullföljas. Det är emellertid möjligt att bostadsförmedlingsutredningens slutbetänkande måste avvaktas innan propositionens utformning kan bestämmas slutgiltigt. I vart fall måste slutbetänkandet föreligga innan det går att ta ställning till interpellantens fråga om obligatorisk bostadsförmedling. Detta betänkande beräknas bli avlämnat omkring stundande årsskifte.

Beträffande innehållet i en blivande proposition är jag inte beredd att nu göra några uttalanden.

Vad slutligen angår herr Svennings fråga om en lagstadgad bytesrätt får jag efter samråd med chefen för justitiedepartementet meddela, att arbetet på en proposition om ny hyreslagstiftning pågår inom nämnda departement. Frågan om lagstadgad bytesrätt för hyresgäster prövas i detta sammanhang. Någon upplysning om innehållet i ett kommande lagförslag kan inte lämnas nu.

Vidare anförde:

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för detta positiva svar.

I min första fråga understryker jag behovet av en kartläggning av bostadsförmedlingens köer och deras sammansättning samt uttrycker en begäran om en fortlöpande kontroll av att endast aktuella fall redovisas. Med denna frågeställning har jag också starkt velat framhålla att de rapporter som nu lämnas rörande bostadsköer landet över inte är realistiska. I stockholmsregionen kan en sökande exempelvis stå anmäld på sju, åtta platser eller mer. Det finns ingen samordning av bostadsförmedlingarna, och därför kan i praktiken ett fall registreras som sju, åtta eller flera fall i en rapport till bostadsstyrelsen. Härigenom blir hela redovisningen en parodi.

Bostadsköerna visar inte den verkli-

ga bostadsbristen och bostadsnöden. Åtskilliga i dessa bostadsköer har i verkligheten löst sin bostadsfråga, men de köar för att få bostad i ett särskilt attraktivt område, där möjligheterna att erhålla en lägenhet för närvarande är ytterst begränsade — om de någonsin kommer att finnas. För sådana sökande kan väntetiderna naturligtvis bli hur långa som helst. Men är det en verklig bostadsbrist som i dessa fall föreligger?

Skulle inte en effektiv bytesverksamhet kunna bidra till lösandet av dessa frågor?

Det viktigaste i dagens läge är att få till stånd gemensamma och centrala bostadsförmedlingar, vilkas rapporter ger en verklig bild av bostadsbehovet. Bostadsköerna är nu mycket dåliga mätare på bostadsbristen. För de stora, centrala orterna måste en effektiv samordning ske.

Förortskommunerna i stockholmsregionen har visat sig ytterst ovilliga att medverka till undanröjande av orättvisorna vid bostadsförmedlingen. Väntetiderna kan vara ytterst varierande i de olika kommunerna. Man bedriver en bypolitik, innebärande att man slår vakt om den egna kommunens förtursrätt för dem som ställt sig i dess bostadskö. Det tycks vara ett större intresse för vissa kommunalpolitiker att till varje pris presentera en så stor bostadskö som möjligt än att försöka få till stånd en samordning över hela linjen och en snabb avveckling av bostadsköerna. Jag hoppas att inrikesministern på detta område tar ett krafttag för att komma till rätta med den nuvarande situationen.

Min andra fråga om lagstadgade byten gäller en ytterst betydelsefull och angelägen sak. Cirka 70 procent av de bostadssökande i landet står anmälda inom storstadsregionerna, och många av de sökande har inte ekonomiska resurser att lösa sin bostadsfråga genom att ta en ny, modern lägenhet. Man är fullt nöjd med en anvisning på en halv-

Svar på interpellation ang. bostadsförmedlingen

modern eller modern äldre bostad. Men beklagligtvis förfogar inte bostadsförmedlingarna över tillräckligt antal sådana lägenheter.

Det har kärvat till sig ännu mer på sista tiden. Ett stort antal fastighetsägare vägrar bostadsbyten och nekar också att för uthyrning genom bostadsförmedlingen ställa till förfogande lägenheter som har frigjorts när tidigare hyresgäster anvisats ny bostad.

Jag är alldeles säker på att väntetiderna vid bostadsförmedlingarna skulle reduceras betydligt och att rörligheten skulle bli en helt annan, om bostadsförmedlingarna hade tillgång till flera användbara, goda lägenheter i det äldre bostadsbeståndet. Att det inte rör sig om ett litet antal sådana lägenheter kan bostadsförmedlingarnas egen statistik vittna om. Stockholms stad redovisade vid årsskiftet 1965—1966 närmare 58 000 sökande med egen lägenhet, och av dem hade 45 000—50 000 synnerligen användbara halvmoderna eller moderna lägenheter. I Malmö är motsvarande siffra 14 000 och i Göteborg över 30 000. Det finns alltså sammanlagt 90 000—95 000 lägenheter som borde komma med i denna rörlighet.

Genom mycket bestämda krav på dem som bygger med statliga lån i Malmö lämnas där praktiskt taget alla nyproducerade lägenheter till bostadsförmedlingen. Vissa byggmästare är också inställda på att låta uthyrningen av sin nyproduktion ske genom vårt förmedlingsorgan.

Men i fråga om de äldre lägenheterna blir det, som jag nämnt, allt svårare att få en sådan dispositionsrätt, och därigenom minskas rörligheten på bostadsmarknaden. Alltför liten uppmärksamhet har ägnats åt detta väsentliga problem. Man har stirrat sig blind på hyresregleringslagen och glömt bort att man genom radikala ingrepp skulle kunna åstadkomma en betydligt bättre lägenhetsfördelning och få till stånd ökad rörlighet.

Slopandet av hyresregleringslagen, som många uttalar sig för, kommer inte att på bristorterna tillföra bostadsmarknaden en enda lägenhet mer. Det enda resultatet kan bli att man legaliserar de oegentligheter som nu förekommer, nämligen svartabörshandel och underbordsuppställningar på marknaden. En lagstadgad bytesrätt skulle över hela linjen medföra en lättnad, och jag hoppas att det skall framläggas förslag om bestämda lagstiftningsåtgärder, som skapar en laglig rätt för hyresgästerna att företa lägenhetsbyten. För bostadsförmedlingarna skulle detta medföra en chans att öka rörligheten i bostadsköerna. En obligatorisk bostadsförmedling skulle ännu mer förbättra bostadsläget och medverka till rättvisa och hänsynstagande till de ekonomiska svårigheter som finns för vissa bostadssökande.

Fastighetsägarna har ju alltid möjlighet att själva välja bland de bostadssökande, och ingen tvingar på dem en hyresgäst. Vad är det då som gör att man på alla sätt förhindrar bytesrätten och försvårar rörligheten på bostadsmarknaden? De allmännyttiga bostadsföretagen lägger i allmänhet inga hinder i vägen för byten. Här fungerar systemet utmärkt.

Jag vill betona att fastighetsägarförbundet genom sin representant i hyreslagstiftningskommittén meddelat att man nu skall starta en kampanj bland sina medlemmar för att dessa skall medverka till byten. Men än i dag väntar vi på den kampanjen — den har inte startats. Och på en kongress som fastighetsägarna nyligen höll yttrades inte ett ord om denna frivilliga bytesrätt.

Med anledning därav slutar jag med att säga: Finns det nu längre anledning att rygga tillbaka för en lagstiftning i fråga om bytesrätten? Är det inte i dagens läge ett samhällskrav att alla medverkar till att snabbt och effektivt komma till rätta med bostadsbrist och bostadsnöd?

Svar på interpellation ang. bostadsförmedlingen

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! Det är ett par uttalanden i de föregående inläggen som inte kan få stå oemotsagda.

Först och främst säger statsrådet beträffande förhandlingarna om bostadsförmedlingen i Storstockholm: »Ifrågoravrande förhandlingar mellan kommunerna har inte utvecklats så att lagstiftning i ämnet kan anses överflödig.» Det är ju bara några månader sedan vi hade denna fråga uppe, herr statsråd, och det står väl helt klart att de svårigheter som förekommer i förhandlingsarbetet på området inte kan klaras upp på en eller annan månad. Jag vill framhålla att alla kommuner så när som på tre har ställt sig positiva till samarbetet.

Den person som bär ansvaret för att förhandlingarna verkligen drivs hårt kan självfallet ha anledning att i dagens läge säga att ansvaret skall fördelas. Men det kommer att ta tid — det tar minst ett år att lösa en så besvärlig förhandlingsfråga.

Detta är vad jag har att säga om statsrådets svar. Låt mig emellertid också med ett par ord kommentera herr Svennings uttalanden.

Herr Svenning utgår säkerligen från erfarenheterna i malmöregionen. Jag tror mig av hans kategoriska uttalanden förstå att förhållandena där är något mindre komplicerade än i storstockholmsregionen. Han säger att kommunerna slår vakt om den egna kommunens förtursrätt. Och visst är det väl så, herr Svenning, att om man givit vissa löften till människor, så kan man inte utan vidare bryta dessa. Det är inte den egna kommunen som sådan utan den egna kommunens invånare som fått löfterna, och det skall mycket till innan man bryter sådana löften.

Kommunerna är angelägna om att redovisa så stor bostadskö som möjligt, säger herr Svenning vidare. Vilka kommuner är det som har ett sådant intresse, herr Svenning? Det finns faktiskt anledning att begära en konkretisering av ett så kategoriskt uttalande.

Herr Svenning gick också in på bytesrätten och sade att vissa fastighetsägare nu i större utsträckning än eljest vägrar byten. Ja, jag kan säga att det finns fastighetsägare som ställer sig avvisande till byten när det konstateras eller görs mycket troligt att det är pengar i gång vid bytena. Det är emellertid den enda erfarenhet jag har av att fastighetsägarna härvidlag ställer sig avvisande. — Jag vet inte om jag behöver närmare utveckla detta tema; jag tror att herr Svenning ändå förstår vad jag menar.

Sedan kom herr Svenning in på frågan om hyresregleringen och dess avveckling. Detta problem lär vi få behandla om någon månad, och jag skall därför nu inte säga annat än att det ju rätt allmän enighet här i riksdagen om att hyresregleringen skall avvecklas. Jag trodde för min del att denna enighet bestod.

Herr talman! Det skulle finnas anledning att ytterligare kommentera herr Svennings uttalanden, men jag nöjer mig med det nu sagda.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Det var närmast herr Bengtson i Solna som uppkallade mig. Han uttryckte en viss förvåning över det besked jag lämnar i mitt interpellationssvar, där jag säger att en lagstiftning i ämnet inte kan anses överflödig och att arbetet på en proposition därför kommer att fullföljas. Detta är väl inte så märkvärdigt, herr Bengtson. Vi har från dem som närmast handlägger denna fråga fått besked om att en uppgörelse inte kunnat nås mellan de berörda kommunerna; det material som överlämnats till departementet ger detta besked. Under sådana förhållanden kommer vi, som jag tidigare meddelat, att fortsätta arbetet med att få fram en proposition. Den kan tyvärr inte bli klar förrän till våren, eftersom arbetet är beroende av vissa kompletterande utredningar som kommer att föreligga först vid årsskiftet.

Svar på interpellation ang. bostadsförmedlingen

Jag skulle dock vilja säga till herr Bengtson i Solna, att i den mån som han kan påverka kommunalmännen inom området så finns det fortfarande tid och möjligheter att träffa en uppgörelse. Den tiden och de möjligheterna bör kommunalmännen tillvarata, om de har ett positivt intresse att verkligen åstadkomma en samordnad bostadsförmedling inom storstockholmsregionen utan att vi skall behöva tillgripa lagstiftning. Kan eller vill de inte träffa en uppgörelse, står beskedet alldeles klart: då kommer ett förslag om en lagstiftning som söker lösa denna problematik.

Jag skulle gärna ha velat ta upp en allmän debatt kring dessa problem och jag tänker då närmast på herr Svennings inlägg. Detta visar emellertid att vi i stort sett är överens, och han har fått svar på de frågor som han framställt. Jag anser inte att det har någon större mening att nu gå in i en diskussion om bytesrätten, hyresregleringen o. s. v., eftersom vi räknar med att det till våren skall finnas ett konkret underlag just för sådana resonemang. Personligen vill jag emellertid gärna beträffande bytesrätten säga, att jag tror att denna fråga är värd ett mycket noggrant studium. En ändring av bytesrätten kan säkerligen medföra en uppluckring av de nuvarande kanske något stela formerna på bostadsmarknaden. Vi får se, hur vi skall kunna konkret utforma åtgärder i den riktning, som också herr Svenning avser.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Herr Bengtson i Solna säger, att man borde i storstockholmsregionen få litet längre tid på sig att lösa frågan om en gemensam bostadsförmedling. En och annan månad har man haft på sig enligt herr Bengtson. Så är inte fallet; då skulle jag utan vidare acceptera att längre tid erbjuds. Nej, man har haft bortåt tre år på sig för att lösa frågan. Det är ett faktum att

2 — Andra kammarens protokoll 1966. Nr 33

problemet har varit aktuellt så pass länge.

Jag redogör inte bara för förhållandena i Malmö. Vi i storstadsregionerna har årligen under tolv år haft konferenser för att diskutera aktuella frågor om bostadsförmedlingen och vi är alltså väl informerade om varandras förhållanden. Så sent som för en månad sedan hölls en sådan konferens i Malmö, där stockholmarna själva redogjorde för sina förhållanden. Protokoll finns, varav framgår att dessa förhållanden är precis sådana som jag här sagt.

Sedan undrar herr Bengtson i Solna, vilka kommuner som vill ha så stora bostadsköer som möjligt. Den saken är ganska tydlig. Man redovisar så stora bostadsköer som möjligt för att erhålla så stor byggnadskvot som möjligt.

Vi i Malmö har ordnat förhållandena genom en upprörelse med kommunerna runt omkring om gemensam bostadsförmedling. Därmed har en hel rad köande försvunnit, och byggnadskvoten har lagts på ett enda ställe.

När det gäller bytena talar herr Bengtson om att det är pengar som ligger bakom. Precis så är det. Det rör sig om pengar, och just det gör situationen så allvarlig. Skall människor betala 10 000—15 000 kronor eller ännu mer för att få en lägenhet?

Med min erfarenhet som hyresgästman vet jag att hyresvärdarna klarar problemet med byten genom att bl. a. i vissa fall ålägga den hyresgäst som flyttar in under de förutsättningar som ges, d. v. s. då man accepterar någon som står utanför bostadsförmedlingen, fullständig reparationsplikt. Det är hyresgästen som reparerar lägenheten, trots att fastighetsägarna vid överenskomsten med parterna gått med på vissa reparationskrav och trots att den generella hyreshöjningen ger underlag för dessa.

Skall det få förekomma sådana förhållanden på bostadsmarknaden? Jag

Svar på interpellation ang. bostadsförmedlingen

vill bestämt säga ifrån att jag inte är med på den linjen.

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! Det var klara ord från statsrådet när han säger att kommunerna fortfarande har tid att själva lösa frågan om en bostadsförmedling. Kan de inte eller vill de inte, fastslår han, kommer en lagstiftning.

I våras gjordes ju från departementets sida en förfrågan hos kommunerna, och dessa har också lämnat besked. Sedan har vissa kommuner t. o. m. utsett dem som skall delegeras för att förhandla; det är fallet i Solna. Jag frågade — inte i går men kanske för en eller två veckor sedan — om vederbörande hade blivit kallad till några förhandlingar. Svaret blev nej.

Herr statsrådet har fått besked från en person; jag har fått andra besked. Jag tror att alla kommuner har en positiv vilja att lösa problemet, och att ett arbete säkert också kommer till stånd. Vi har emellertid haft ett val under mellantiden, och det har blivit vissa majoritetsskiften. Den nya majoriteten har ännu inte fått någon som helst plattform att arbeta från.

Kanske bör jag också kommentera herr Svennings uttalande att kommunerna har intresse av att kunna redovisa så lång kö som möjligt för att därigenom få större kvoter för byggandet. Åtminstone oftast är det inte samma människor som sysslar med dessa båda olika frågor, och även om så någon gång skulle vara fallet, herr Svenning, tror jag inte att vederbörande kopplar ihop sakerna på det viset. Skulle man till äventyrs göra det, ser vi ju, herr Svenning, hur galet det är med detta kvottänkande, som har introducerats av den socialdemokratiska regeringen.

Frågan om byggnadskvoten för Stockholm görs upp mellan kommunerna inom regionen. Jag tror inte att kvottänkandet på något sätt har vunnit insteg hos dem. De som kan plocka fram

bebyggbar mark ges helt enkelt denna möjlighet i den utsträckning det finns pengar.

Pengar, sade herr Svenning, är i omlopp när det gäller bytesrätten. Men rör det sig då inte ofta om fingerade byten? När fastighetsägaren i sådana fall kommer underfund med hur saken ligger till, blir han givetvis mindre benägen att medge ett byte.

Herr Svenning talar i detta sammanhang också om ett annat tillvägagångssätt. Det är möjligt att han har kunnat hitta belägg någonstans för sitt resonemang, men jag vill klart konstatera att detta tillvägagångssätt inte är vanligt.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Herr Bengtson i Solna talar om att man överallt i stockholmsregionen varit positiv till en gemensam bostadsförmedling. Jag har studerat svaren och funnit att de är högst varierande. Från en del håll har till och med helt negativa svar lämnats. Herr Bengtsons påstående är sålunda inte riktigt.

Efter att ha sett en sammanfattning av svaren ställer jag frågan, om det över huvud taget kan bli någon samordning, med den uppläggning som saken fått.

Vidare säger herr Bengtson i Solna att kommunerna inte konstruerar fram bostadsköer på det sätt som jag nämner. Jag har klara bevis för att man redovisat sina köer ungefär på detta sätt. Det är beklagligt; det är ju inte så vi skall arbeta. Vi måste samordna arbetet, framför allt i de stora regionerna, för att komma till rätta med bostadsbristen.

Slutligen framhåller herr Bengtson att fastighetsägare vägrar godkänna lägenhetsbyten, när de kommer underfund med att dessa inte går riktigt till. Varför då inte göra det enda riktiga och lämna lägenheterna till bostadsförmedlingen? Då kommer förmedlingen att ske på det absolut bästa och mest rättvisa sättet, och inga mellanhänder

Svar på interpellation ang. bostadsförmedlingen

får tillfälle att fiffla med s. k. penningtransaktioner.

Jag understryker: lämna lägenheter-na till bostadsförmedlingen, så löses problemen på bästa tänkbara sätt!

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till utrikesutskottet propositionen nr 148, med förslag till lag med vissa bestämmelser om immunitet och privilegier, m. m.; samt

till jordbruksutskottet propositionen nr 152, om vissa intrång i Stora Sjöfallets nationalpark.

§ 4

Föredrogs och hänvisades till lagutskott den å bordet vilande motionen nr 938.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 939, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 128, med förslag till lag om vissa gemensamhetsanläggningar m. m., hänvisades motionen, såvitt avsåg lag om vissa gemensamhetsanläggningar och lag om förmänsrätt för fordringar enligt samma lag, till lagutskott och i övrigt till bankoutskottet.

Härefter föredrogs var efter annan och hänvisades till lagutskott de å bordet vilande motionerna nr 940 och 941.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 942, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 139, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 3 juni 1960 (nr 258) om utjämningskatt å vissa varor, m. m., hänvisades motionen, såvitt avsåg ändring i förordningen om utjämningskatt å vissa varor och i tulltaxan, till bevillningsutskottet och i övrigt till jordbruksutskottet.

Vidare föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den å bordet vilande motionen nr 943.

Slutligen föredrogs den å bordet vilande motionen nr 944, i anledning av skrivelse från talmanskonferensen med överlämnande av ett från riksdagens organisationsutredning inkommet betänkande angående riksdagens personalorganisation; och hänvisades motionen i vederbörliga delar till konstitutions- och bankoutskotten.

§ 5

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Björkman*, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående uttalande om »bostadssystemets» avskaffande,

fröken *Ljungberg*, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående utbildningen av lärare i ämnet samhällskunskap,

herr *Hansson* i Skegrie, till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående ökning av Internationella livsmedelsprogrammets omfattning, och

herr *Gustavsson* i Alvesta, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående bostadslån avseende jordbruksfastigheter.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 6

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 42, i anledning av motioner angående ersättningen för fullgörande av riksdagsmannauppsdrag m. m.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7

Den framtida användningen av utrikesministerhotellet

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 131, i anledning av väckt motion om den framtida användningen av utrikesministerhotellet.

Sedan utskottets hemställen föredragits yttrade:

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! När jag för ett år sedan i en interpellation till ecklesiastikministern tog upp frågan om Dansmuseets prekära situation fick jag ett mycket positivt svar. Statsrådet Edenman visade i det svaret, att han och hans medarbetare uppskattade och förstod värdet av Dansmuseet och att man var intresserad av att söka ordna nya lokalteter för museet. Jag fick den uppfattningen att man inom ecklesiastikdepartementet faktiskt hade idéer om hur man skulle kunna lösa denna fråga och att vi alltså kunde se framtiden an med tillförsikt.

Nancy Eriksson, som alltid är full av idéer, kom sedan på den lösning som föreslås i motion nr 564, som vi nu behandlar, nämligen att Utrikesministerhotellet skulle kunna inredas på sådant sätt, att det kunde inrymma såväl Koreografiska institutet som Dansmuseet. Jag tyckte det var en god idé, och jag anslöt mig därför till motionen.

Under sommaren läste man sedan i bladen, att staten hade inköpt Mosebacke. Då tändes en gnista av hopp, att vi här skulle få ett kulturcentrum, där även Dansmuseet kunde inrymmas.

Jag har sedan utskottets utlåtande lades på riksdagens bord förgäves sökt kontakt med museets intendent; det är möjligt att han rymt fältet, och det skulle inte förvåna mig om han gett upp, trots att han är en man som med entusiasm och stor inlevelse bevakar det område han har fått att förvalta. Det kan kammarens ledamöter övertyga sig om genom att läsa hans med

många utropstecken späckade yttrande över denna motion.

Jag förstår utskottets ställningstagande. Utskottet har nämligen fått försäkringar från byggnadsstyrelsen, att man är i färd med att förbereda lokaler för såväl Dansmuseet som Koreografiska institutet. Men jag undrar om avdelningen och utskottet verkligen haft klart för sig vilken prekär situation Dansmuseet befinner sig i. Museet får helt enkelt inte längre vara kvar i de nuvarande lokalerna i Operahuset. Museet kommer att kastas ut på gatan. Jag undrar om avdelningen gjort något studiebesök på ort och ställe; museet ligger ju alldeles invid Riksdagshuset, men det är kanske en alltför kort utflykt för att den skulle intressera ett utskott.

Det har ju blivit modernt med representationshus. Både kommuner och staten skaffar sig palats och andra hus, till vilka de kan bjuda in gäster på mat och för trevlig samvaro. För min del tycker jag att det skulle vara en representation så god som någon för vårt land, om vi fullföljde motionens intentioner och skapade ett kulturcentrum vid Blasieholmstorg.

Herr talman! Jag har inget yrkande, men jag har velat uttala min besvikelse. Jag känner också en viss misstro mot byggnadsstyrelsens förmåga att planera. Byggnadsstyrelsen har visserligen meddelat, att man nu till Kungl. Maj:t ingett en ansökan om att få starta byggande av ett hus som skulle kunna bli färdigt någon gång på 1970-talet. Men ett sådant hus löser inte dagens problem för Dansmuseet.

Jag känner således ett visst misstroende mot byggnadsstyrelsens planering. Den känslan väcktes redan när byggnadsstyrelsen på sin tid handlade ärendet beträffande restaurationen av Operakällaren, och det är en känsla som inte har mildrats av behandlingen av detta ärende.

Till sist vill jag understryka ett par rader i utskottets utlåtandet. Utskottet säger: »Utskottet finner det i och för sig

Den framtida användningen av utrikesministerhotellet

angeläget att lokalfrågorna för Koreografiska institutet och Dansmuseet får en tillfredsställande lösning.» Jag är tacksam för de raderna, och jag hoppas att ecklesiastikdepartementet verkligen sätter till alla klutar när det gäller att lösa detta problem.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Jag vill först till alla delar instämma i vad fröken Sandell nyss sade. Därutöver skulle jag vilja tillfoga att det är beklagligt att olika kulturella institutioner i vårt land, framför allt här i Stockholm, är så pass underförsörjda med lämpliga lokaler som de är. Det skulle behövas en samlad plan för att man skulle kunna klargöra omfattningen av de otillfredsställda lokalbehoven. På museifronten finns det stora, mycket värdefulla samlingar som över huvud taget inte står till allmänhetens förfogande eller kommer till användning av forskare därför att dessa samlingar befinner sig i packlådor, i källare eller andra förvaringsrum, som många gånger är helt otjänliga. Det gäller ju att bevara samlingarna på ett sådant sätt att de kan användas och utställas i framtiden. Detta gäller också Dansmuseets stora värdefulla samlingar. De är speciellt värdefulla därför att de är insamlade framför allt under 1930-talet, då det fortfarande fanns mycket levande folklig danskonst i olika delar av Asien, t. ex. i Indien och Kina. Denna danskonst håller nu på att försvinna helt under trycket av den nya civilisationen från väster.

Det är enligt expertisen en ganska unik samling av dansmuseala ting som finns här i Stockholm i Operans vestibul. Bara på några få ställen i hela världen finns det en motsvarighet: i London och i New York. Tack vare en stor skicklig samlare, som vannlade sig om just danskonsten — Rolf de Maré — har vi alltså en sådan samling också i Stockholm.

Det är beklagligt att statsutskottet inte

insett hur värdefullt det är att dessa samlingar kan utställas i lämpliga lokaler. Utrikesministerhotellet skulle säkert vara en mycket lämplig plats för dessa samlingar. Där finns utrymme. Kunde Dansmuseet — som föreslås i motionen — och Koreografiska institutet inrymmas där, så hade man samtidigt löst två problem. Lokalerna är utomordentligt lämpliga, och det är bättre att de används för ett förnuftigt ändamål än att de över huvud taget inte används, vilket man riskerar om man inte nu slår till och låter Koreografiska institutet och Dansmuseet få dessa lokaler.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Från utskottets och avdelningens sida har vi ingenting att invända mot vad som här sagts om angelägenheten av att lokalproblemet löses för de institutioner som nu diskuteras. Jag är också angelägen om att säga att inom utskottet har vi såsom fröken Sandell antydde tagit ganska allvarligt på denna fråga. För att erhålla remissutlåtanden har vi vänt oss till en rad olika instanser, och vi har försökt finna den lösning som ur olika synpunkter skulle vara den bästa.

Skulle man gå på den linjen att utrikesministerhotellet skulle upprustas för ändamålet, bleve resultatet att man finge vänta ännu längre på en definitiv lösning av denna lokalfråga. Nu ställes i utsikt att inom överskådlig tid erforderliga lokaler skulle kunna inredas i samband med utbyggnaden av musikhögskolan, där även danskonsten i viss mån hör hemma.

Hur det gamla fina huset vid Blasieholmstorg skall disponeras är ännu en öppen fråga. Jag tror att det vore felaktigt att nu forcera denna fråga, så att man till varje pris reserverar byggnaden just för här ifrågasvarande ändamål. Vi kan komma att behöva lokalerna till ändamål, för vilka huset är ännu mer lämpligt.

Den framtida användningen av utrikesministerhotellet

Nu får emellertid dessa institutioner vara kvar i sina nuvarande utrymmen till dess att deras lokalfråga får en definitiv lösning. Jag vill uttala den förhoppningen att denna lösning skall kunna påskyndas så mycket som möjligt, så att alla parter blir nöjda.

Vi har, herr talman, till detta lilla utlåtande bifogat de olika remissinstansernas svar för att ge kammarens ledamöter och även den intresserade allmänheten — vilken är ganska stor — en allsidig uppfattning om hur olika faktorer påverkar en lösning av lokalfrågan. Med det beslut riksdagen nu kommer att fatta tror jag att även syftet med motionen förs ett steg framåt.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Vad jag mest ömmar för i detta fall är att Dansmuseets mycket unika samlingar, som nu befinner sig i Operans vestibul, skall kunna beredas en lämpligare lokal, så att de skall kunna utställas på ett rättvisande sätt och att allmänheten får bättre möjligheter att ta del av dem. Byggnadsstyrelsen borde därför undersöka, om man inte i utrikesministerhotellet skulle kunna inrymma större delen av dessa samlingar. Även om detta skulle vara ett provisorium, tror jag ändå att det skulle bli ganska långvarigt. Det förefaller mig vara svårt att med någon som helst bestämdhet uttala sig om när man kan få till stånd en utbyggnad av musikhögskolan samt upprätta det musikcentrum, som vi i denna stad är så angelägna om. Alla känner till svårigheterna på investeringsområdet, och staten kommer nog för framtiden att ha mycket svårt att få pengarna att räcka till.

Det vore därför angeläget om byggnadsstyrelsen redan nu allvarligt kunde undersöka möjligheterna till att för Dansmuseets räkning använda några

fler av de våningsplan, som finns i utrikesministerhotellet.

Herr STAHL (fp):

Herr talman! För att ingen av vad herr Kellgren nyss sade skall bibringas den missuppfattningen, att man har bortsett från Dansmuseet, skall jag be att få citera vad byggnadsstyrelsen säger härom i sitt remissutlåtande: »Koreografiska institutets lokalfråga har varit föremål för olika överväganden. F. n. undersöker styrelsen» — d. v. s. byggnadsstyrelsen — »möjligheten att inrymma institutet i den tillbyggnad som planeras för musikhögskolan. Där skulle i så fall också inrymmas dansmuseet — f. n. i operahuset — samt musikhistoriska museet, d. v. s. institutioner med visst samband med koreografiska institutet.»

Får vi denna tillbyggnad — och jag tror jag vågar säga att byggnadsstyrelsen är inställd på denna lösning — kommer alltså samtliga de behov som har påtalats att få en ändamålsenlig lösning, som nog ur alla synpunkter måste bedömas vara den bästa.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Kan herr Ståhl uttala sig om tidpunkten när denna ändamålsenliga byggnad kommer till stånd?

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 132, i anledning av väckta motioner angående utbyggnaden av allmänflygfälten, och

nr 133, i anledning av väckta motioner angående den psykiatriska vården för värnpliktiga.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9

Vissa ändringar i uppbördsförordningen
m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 52, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i uppbördsförordningen m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 118 av herr *Lundström* och II: 160 av herr *Öhvall*, vari hemställts,

A) att riksdagen måtte besluta,

1) att ändra utformningen av 10 § andra st. förordningen om särskild skatteberäkning i vissa fall för makar, så att å restituerat belopp ränta utginge utom för tid före utgången av året efter taxeringsåret och

2) att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en översyn av andra likartade föreskrifter om ränta å restituerad skatt; samt

B) att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderlig författningstext;

II) de likalydande motionerna I: 516 av herrar *Lidgard* och *Wallmark* samt II: 615 av herr *Fridolfsson* i Stockholm m. fl.;

III) de likalydande motionerna I: 532 av herr *Strandberg* och II: 648 av herr *Petersson*; ävensom

IV) motionen II: 18 av herrar *Sjöholm* och *Rubin*, vari hemställts, »att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära att anvisningar av den innebörd, som i motionen framlagts, skall tillställas de lokala skattemyndigheterna för främjande av den enskilde skattebetalarens möjlighet att öva tillfredsställande kontroll över att avdragen skatt tillgodoräknas henne eller honom såsom erlagd».

Utskottet hemställde, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 118 av herr *Lundström* och II: 160 av herr

Öhvall angående ränta å restituerad skatt,

2) de likalydande motionerna I: 516 av herrar *Lidgard* och *Wallmark* samt II: 615 av herr *Fridolfsson* i Stockholm m. fl. angående anstånd med inbetalning av skatt,

3) de likalydande motionerna I: 532 av herr *Strandberg* och II: 648 av herr *Petersson* angående kvars-katteräntan vid samtaxering av makar, ävensom

4) motionen II: 18 av herrar *Sjöholm* och *Rubin* om åtgärder för kontroll beträffande av arbetsgivare innehållen skatt,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Stefanson*, *Lundström*, *Enarsson*, *Ottosson*, *Mattsson* och *Magnusson* i Borås, fru *Nettelbrandt* samt herrar *Öhvall* och *Börjesson* i Falköping, vilka ansett att utskottet under punkten 1) bort hemställa, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 118 av herr *Lundström* samt II: 160 av herr *Öhvall*, måtte

A) antaga i reservationen framlagt förslag till förordning angående ändrad lydelse av 10 § förordningen den 21 maj 1965 (nr 153) om särskild skatteberäkning i vissa fall för makar;

B) i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla behovet av en översyn av i olika författningar intagna föreskrifter om ränta å restituerad skatt;

2) av herr *Vigelsbo*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ÖHVALL (fp):

Herr talman! I förordningen om särskild skatteberäkning i vissa fall för makar stadgas i 10 § andra stycket, att ränta icke skall utgå å restituerat belopp. Motsvarande stadganden finns också i 5 § förordningen ang. beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst och i 3 § förordningen med be-

Vissa ändringar i uppbördsförordningen m. m.

stämmelser om begränsning av skatt i vissa fall.

I motionerna I:118 och II:160 har framhållits att stadgandena lämnar utrymme för kritik ur rättssäkerhetssynpunkt. Om en skattskyldig nödgas föra besvärstalan om restitution kan detta förfarande draga ut på tiden. Även om den skattskyldige efter många års väntan får det skattebelopp restituerat, till vilket gällande förordning ger honom rätt, blir värdet härav väsentligt reducerat. Han får vidkännas den okompenenserade ränteförlusten och även den penningvärdeförsämring som har inträffat under väntetiden. I vissa fall kan också taxeringsintendenten önska få prejudikat i besvärssärendet. Det finns exempel på besvärssärenden angående ackumulerad inkomst, där den skattskyldige har fått vänta 6—7 år på sin rätt. När restitutionen sker kan följaktligen nära nog hälften av beloppet ha gått förlorat genom räntebortfall. Den skattskyldige måste finna en sådan ordning stötande ur rättssäkerhetssynpunkt.

Utskottets majoritet yrkar avslag på motionen trots att man i sitt utlåtande uttalar följande: »Utskottet vill i och för sig inte förneka att räntegottgörelse i vissa av de av motionärerna avsedda fallen kan te sig berättigad från rättvisesynpunkt, men det torde vara förordat med betydande svårigheter att åstadkomma en för praktiskt bruk lämplig gränsdragning mellan fall, där restitutionsränta bör utgå och där sådan ränta inte kan anses befogad.»

Den gränsdragning det kan bli fråga om har angivits i vår motion, där vi hemställt, »att å restituerat belopp ränta utgår utom för tid före utgången av året efter taxeringsåret.»

Sådan ränta utgår redan nu i motsvarande situationer, dock inte i det nu avsedda fallet där den skattskyldige själv ansöker om restitution.

Det förhållandet, att den skattskyldige själv söker sin rätt inom ramen för gällande skattelagstiftning, utgör alltså hin-

der för att erhålla räntegottgörelse. Detta måste framstå såsom obegripligt för den skattskyldige och det verkar orimligt ur rättssäkerhetssynpunkt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid bevillningsutskottets betänkande nr 52 fogade reservationen nr 1.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Föreliggande betänkanden behandlar fyra motionsyrkanden, som har det gemensamt att de berör uppbördsförordningen och därmed sammanhängande spörsmål. Vid betänkandet är fogad en reservation, i vilken man uttalat sig för de i motionerna I:118 och II:160 framställda yrkandena beträffande restitutionsränta, såsom även framgick av vad den föregående talaren anförde.

Om inbetald preliminärskatt överstiger den slutliga skatten, utgår för närvarande ränta med 5 procent under en beräknad tid av ett år på det belopp, som överskrider 1 000 kronor. Dessutom är skattskyldig berättigad att erhålla ränta med 5 procent för bl. a. den slutliga eller tillkommande skatt, som obehörigt påförts honom.

Denna fråga behandlades vid föregående års riksdag, som i enlighet med utskottets hemställan beslöt att lämna samma yrkande som det i år framställda utan avseende.

Jag är i visst hänseende ense med motionärerna och även med reservanterna, och jag skulle tro att reservanterna även måste vara ense med mig åtminstone när det gäller utbetalande av ränta till dödsbo. Ett dödsbo kan ju bli befriat från skatt för det år då maken avlidit. Staten återbetalar i sådana fall den inbetalda preliminärskatten. Jag tycker att det skulle vara ganska anmärkningsvärt, om staten även skulle betala ränta på det inbetalda beloppet. Detsamma gäller vid återbetalning på grund av 80-procentsregeln.

Vi har, såsom den föregående talaren

Vissa ändringar i uppbördsförordningen m. m.

även var inne på, sagt att det ifrågasätta införandet av restitutionsränta skulle »strida mot hittills tillämpade principer, nämligen att sådan ränta inte utgår, när särskild skatteberäkning i någon form är beroende av ansökan». Därvidlag är vi väl ense, såvitt jag förstår.

Men vad utskottet och reservanterna inte har kunnat ena sig om är de fall där ränta bör utgå. Det exempel som är anfört i motionen tycker jag för min del — och även utskottet har sagt samma sak — är synnerligen behjärtansvärt. Men svårigheten är att kunna åstadkomma en bestämmelse som i praktiskt bruk begränsar det hela till vad motionärerna avser. Den text som är föreslagen i reservationen utgör såvitt jag kan förstå inte garanti för att detta syfte uppnås.

Det finns ju fall där de skattskyldiga anför besvär så långt det är möjligt för att få rättelse, trots att alla underinstanser avstyrkt, och svårigheten är väl att få till stånd en bestämmelse som skiljer ut sådana fall, och det är väl detta som är den väsentliga orsaken till bevillningsutskottets ställningstagande.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag på samtliga punkter.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h):

Herr talman! Tillsammans med några kolleger i denna kammare har jag väckt en motion som gäller frågan om anstånd i vissa speciella fall med inbetalning av skatt.

En skattskyldig kan, sedan han upprättat sin allmänna självdeklaration bli upptaxerad av vederbörande taxeringsnämnd av olika anledningar, t. ex. därför att han gjort avdrag med högre belopp än taxeringsnämnden vill godkänna eller underlåtit att upptaga inkomst som han förmenar utgör skattepliktig inkomst först ett senare år.

Så fort den skattskyldige påförts upptaxering blir han pliktig att betala den på hela taxeringen belöpande skatten,

detta oavsett om han överklagat taxeringen eller inte. Skatten på den icke beräknade upptaxeringen kan otvivelaktigt bereda vederbörande utomordentligt stora svårigheter.

Visserligen har den skattskyldige möjlighet att anföra besvär över taxeringsnämndens beslut, och därest detta icke leder till av honom önskat resultat, kan han fullfölja talan hos prövningsnämnd, kammarrätten och såsom högsta instans regeringsrätten. Men detta förfarande kan som bekant ta många år i anspråk.

I uppbördsförordningen säges att en skattskyldig som anfört besvär över beslut rörande taxering må beviljas anstånd med skatteinbetalning »därest vederbörande taxeringsintendent i yttrande över den skattskyldiges framställning förklarar sig icke hava något att erinra mot bifall, helt eller delvis, till densamma».

Det är just detta förfaringsätt som vi motionärer vänder oss emot. Naturligtvis är det tacknämligt att vederbörande kan som det heter »beviljas anstånd med inbetalning av skatt på grund av upptaxeringen». Men att de anståndsbeviljande myndigheterna skall vara bundna av taxeringsintendentens yttrande är enligt vårt sätt att se helt orimligt. Det innebär med andra ord att anstånd icke kan beviljas om vederbörande taxeringsintendent avstyrker anståndsansökan. Det måste te sig stötande för en skattskyldigs rättskänsla. Denne vet ju inte, om han genom det slutliga utslaget verkligen blir skyldig att betala mer skatt, och betalningen av skatt på grund av upptaxeringen kan äventyra hans ekonomiska ställning. Visst är det sant att han, om han vinner skatteprocessen i högre instans, får tillbaka det för mycket inbetalade skattebeloppet med ränta, men detta täcker inte på långt när de förluster han gör till följd av den oberrättigade höjningen av hans taxering.

För det första får han vidkännas betydande kostnader för att hävda sina rättmätiga anspråk gentemot skattemyn-

Vissa ändringar i uppbördsförordningen m. m.

digheterna, och för det andra är köpkraften hos de pengar som han sent omsider återfår väsentligen minskad på grund av inflationen.

Motionärerna anser också att situationen för taxeringsintendenten är förvirrad. Vi utgår givetvis ifrån att taxeringsintendenten handlar med oväld vid granskningen av taxeringen, men detta innebär inte alls att han får rätt vid det slutliga utslaget. Man kan väl inte heller begära annat än att han medan processförfarandet pågår håller på att hans bedömning av skattskyldigheten är riktig. Därför blir det en självklar utväg för honom att avstyrka bifall till anståndsansökan. I annat fall skulle han ju medge, åtminstone för sig själv, att han inte är säker på att han handlat riktigt då han efter granskningen av taxeringen medgav taxeringshöjning. Han måste också vara medveten om att han genom sitt yttrande kan äventyra den skattskyldiges ekonomiska ställning.

Motionärerna menar därför att det är oriktigt att avgörandet om anstånd skall bli beroende av taxeringsintendentens yttrande, ty denne är ju den skattskyldiges motpart i målet. Vi anser det vara en nödvändighet att denna procedur ändras så, att taxeringsintendentens yttrande icke skall vara avgörande för de anståndsbeviljande myndigheternas beslut.

Bevillningsutskottet har i sitt betänkande utförligt redogjort för ärendet. Utskottet framhåller med all önskvärd tydlighet att frågan bör lösas i enlighet med motionärernas yrkande, men eftersom uppbördsutredningens förslag om utvidgning av anståndsmöjligheterna för närvarande är föremål för övervägande i finansdepartementet har utskottet inte velat tillstyrka bifall till motionen. Frågan har av utskottets redovisning att döma varit aktuell i 13—14 år.

Herr talman! Får jag till sist läsa upp vad JO i en avgiven ämbetsberättelse

skriver. Med utgångspunkt från två skattemål, vid vilka förelegat ansökan om anstånd i samband med besvär över åsatt taxering, anförde JO bl. a. följande:

»Mot bakgrunden av vad som förekommit i de två skatteärenden, för vilka här redogjorts, framstå uppbördsförordningens begränsade möjligheter att bevilja anstånd med skatteinbetalning såsom en uppenbar brist i uppbördssystemet i sådana fall, då skattskyldig anført besvär över ett taxeringsbeslut och det med hänsyn till tveksamhet om beslutets riktighet, skattens storlek och övriga omständigheter måste anses obilligt att skatten indrives, innan lagakraftvunnet beslut föreligger.»

Detta anförde JO redan 1959, alltså för sju år sedan, men frågan är ännu olöst.

Jag har inget yrkande men hoppas att finansdepartementet snabbt behandlar frågan. Den är på intet sätt invecklad, och det är synnerligen angeläget att en rättelse kommer till stånd. Enligt vår uppfattning är det nuvarande systemet helt orimligt och felaktigt.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Som tidigare framhållits rymmer det utskottsutlåtande vi nu behandlar ett flertal olika frågor. Jag skall här bara helt kort beröra två av dem.

Det första gäller kvarskatteräntan. Om en persons slutliga skatt överskjuter den preliminärt erlagda med en femtedel av den slutliga skatten, så utgår ränta med 9 procent. Men äkta makars slutliga skatter skall räknas samman. Den ena maken kanske har en mycket stor kvarskatt, som det i och för sig skall utgå ränta på, medan den andra maken får så mycket pengar tillbaka, att ingen ränta alls skulle utgå när beloppen slås ihop.

Det egendomliga är emellertid, att man för att få denna rättvisa till stånd — ty det är ju en rättvisa — måste

Vissa ändringar i uppbördsförordningen m. m.

speciellt anhålla därom. I det nu behandlade frågekomplexet finns också en motion, i vilket det förfäktas att skattemyndigheterna skulle kunna klara ut denna sak utan att den skattskyldige är tvungen att anhålla om det.

I fjol eller i våras ställde jag en fråga till finansministern i detta ämne, och den besvarades relativt välvilligt. Även den nämnda motionen har blivit ganska välvilligt bemött. Men man slås ändå av tanken att det går mycket lätt och kvickt att införa nya pålagor och skatter, men när det gäller att skapa större rättvisa, då ligger det alltid en mängd utredningar och annat som hinder i vägen och det är mycket svårt att nå ett resultat.

Den andra fråga jag här vill beröra är föranledd av en motion av herr Rubin och mig. Den gäller skapandet av större skatterättvisa för löntagare som nu i en del fall får erlägga samma skatt två gånger. Som bekant är skatterna alldeles tillräckligt höga som de är utan att de fördubblas. Jag är angelägen framhålla att arbetsgivarna, som har hand om skatteuppbörden, sköter den saken alldeles förträffligt — och utan ersättning. Men det förekommer ändå att en arbetsgivare av starv eller med beräkning innehåller ett större skattebelopp än vad han sedermera levererar till skattemyndigheterna. Som regel händer ingenting annat än att löntagaren så småningom antingen får en kvarstående skatt som han inte borde ha fått eller mindre skatt tillbaka än han rätteligen skulle ha haft. Sådant är systemet, och det är ju ett oeffterligt förhållande.

Vår motion gick ut på att löntagarna på ett bättre sätt skulle upplysas om att de måste göra vissa kontroller för att ernå rättelse. Det är mycket enkelt, men kontrollen måste i sista hand göras av löntagaren själv. I utskottets utlåtande talar man i detta ärende om mycket annat än vad frågan egentligen gäller. Utskottet redovisar bl. a. hur

kontrollsystemet är uppbyggt, och det är väl i många avseenden bra. Men det enda som slutligen hjälper är att löntagaren själv kontrollerar på den slutliga debetsedeln, att det belopp som där står såsom inlevererad preliminär skatt stämmer med det belopp som dragits av på hans lön. Vi har i vår motion t. o. m. anvisat ett ganska enkelt sätt att åvägabringa detta. Framför allt vill vi att man bättre skall upplysa allmänheten om att denna kontrollåtgärd måste vidtagas. Här har myndigheterna gjort alldeles för litet.

Utskottet hänvisar till en broschyr, som gick ut till alla skattebetalare samtidigt med den slutliga skattsedeln för året. Idén med broschyren är ju alldeles utmärkt. Däremot är utformningen mindre lyckad — den innehåller några direkta felaktigheter. Framför allt — apropå detta ärende — innehåller den ingenting av det som jag här berört. Jag skulle vilja fråga utskottets talesman var det i denna broschyr talar om den åtgärd som vi i vår motion har velat få genomförd. Jag har, som det numera heter, lusläst broschyren, men jag kan inte finna att det står någonting om just detta. Det måste väl ändå anses rimligt att man av samhället fordrar att det gör vad som kan göras för att människor inte skall betala samma skatt två gånger. Det minsta man kan begära är att samhället skall upplysa löntagarna om den möjlighet de här har. Det enda verkligt effektiva är — jag upprepar det — att löntagarna verkligen kontrollerar att det belopp som gottskrivits dem på den slutliga skattsedeln är det belopp som dragits av på deras lön.

Herr talman! Jag yrkar bifall till dels reservationen av herr Stefanson m. fl., dels till motionen nr 18 i denna kammar.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Vad gäller herr Friedolfssons i Stockholm resonemang vill

Vissa ändringar i uppbördsförordningen m. m.

jag bara understryka, att bevillningsutskottets ställningstagande till stor del bottnar i det läge som ärendet för närvarande befinner sig i. Det torde vara känt att uppbördsutredningen lagt fram ett förslag, som innebär att anstånd med inbetalning av skatt skall meddelas utan hinder av att taxeringsintendenten inte hunnit ta ställning till frågan eller att han helt eller delvis kommer att avstyrka den skattskyldiges besvär. Detta förslag är nu föremål för övervägande i departementet. Under dessa omständigheter är väl den ställning naturligt som utskottet här har inlagit.

Beträffande herr Sjöholms motion kan man väl vara ense med honom om att man bör vidtaga alla vettiga åtgärder som är möjliga för att den skattskyldige inte skall behöva betala skatt två gånger. Men vi får inte därav dra den slutsatsen att det förekommer något större slarv på detta område. Det stora flertalet av dem som uppbär preliminär skatt för annan sköter sina åligganden på ett mycket bra sätt.

Vi har även påpekat att en omorganisation av uppbördsförvaltningen pågår och att den 1 januari 1967 införs ADB-system inom folkbokföringen och uppbördsväsendet. Vi förmodar på goda grunder att detta skall ge den lokala myndigheten större möjligheter att kontrollera arbetsgivarens medverkan vid uppbörd av skatt.

Vad utskottet inte har kunnat vara med om är det praktiska förslag som herr Sjöholm lagt fram. Herr Sjöholm säger — och därvidlag kan jag hålla med honom — att den folder med anvisningar som senast utgavs var mindre lyckad. Vi får emellertid hoppas att den blir bättre nästa gång. Men inte heller herr Sjöholms förslag till lösning är särskilt lyckat. Herr Sjöholm tänker sig att till samtliga skattskyldiga skulle distribueras ett kuvert på vilket det med stora bokstäver står bl. a.: »I detta kuvert skall Ni förvara Edra avlöningsskvitton

eller andra avlöningsspecifikationer för inkomståret 1967.» Därefter följer en lång harang som jag inte anser mig böra citera, och så står det: »Risk kan annars finnas att Ni får betala skatt dubbelt eller med för högt belopp.»

Jag tror inte att man på detta sätt kan omvända en människa som är slarvig till att bli mera noggrann när det gäller skattekvittona. Det Sjöholmska kuvertet torde inte ha någon effekt härvidlag. Varje människa måste väl ha rätt att bevara sina verifikationer på det sätt han eller hon finner bäst — herr Sjöholm vill emellertid föreskriva att verifikationerna skall förvaras i ett visst kuvert.

Jag tycker också att påståendet att risk föreligger att man får betala skatt »dubbelt eller med för högt belopp», om man inte förvarar avlöningsskvittona, är väl hårt. Detta påstående innebär enligt min mening ett övertramp mot alla de arbetsgivare som på ett mästertligt sätt fullgör sina skyldigheter och likaså mot skattemyndigheterna.

Jag skall inte fördjupa mig mer i detta kapitel utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h) kort genmäle:

Herr talman! Får jag tolka yttrandet av utskottets talesman så, att utskottet önskar att frågan skall lösas i enlighet med uppbördsutredningens förslag?

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets talesman säger att alla de åtgärder som är möjliga att vidtaga i detta hänseende bör vidtagas. Då frågar jag om det inte är möjligt att bättre upplysa medborgarna om vad de skall göra härvidlag. Det är väl i alla händelser ingen omöjlig uppgift.

Jag vill också understryka vad jag sade i mitt första anförande, nämligen att de alla flesta arbetsgivare sköter skatteinbetalningen alldeles förträffligt. Bevisligen förekommer det emellertid

Vissa ändringar i uppbördsförordningen m. m.

att personer får betala samma skatt två gånger. Detta är beklämmande och otillfredsställande. Vi kommer helt enkelt inte ifrån att så är förhållandet.

Jag vet inte varför herr Andersson i Essvik menar att vi skulle utgå från att människor är slarviga. Det finns ju både slarviga och mindre slarviga personer. Finessen med detta kuvert var att folks uppmärksamhet skulle riktas på att det är nödvändigt att spara avlöningsskvittona och göra en kontroll.

Jag kan hålla med om att den harang som följer efter det av herr Andersson i Essvik citerade avsnittet är väl lång. Men det behöver inte precis vara denna formulering — det är bara ett exempel. Avsikten är att de skattskyldiga skall väckas till insikt om att de bör spara avlöningsskvittona och med ledning av dem kontrollera det skatteavdrag som anges på skattsedeln. Och jag frågar: Var i broschyren med anvisningar lämnas upplysning om att denna kontrollåtgärd skall vidtagas? Står det inte — och det gör det inte — så anser jag att motionen avvisats med en argumentering som inte håller.

Herr ANDERSSON i Essvik (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill endast framhålla, att ingen på förhand kan svara för utskottets framtida ställningstagande. Utskottet kommer att ta ställning till det problem herr Fridolfsson i Stockholm var inne på, när frågan åter kommer på riksdagens bord. Att nu ta ståndpunkt, med utgångspunkt från dagens läge, vore enligt vår mening orimligt.

Till herr Sjöholm vill jag säga, att det konkreta i hans förslag var väl detta kuvert som skulle göra underverk. Det tror vi inte alls på. Som jag sade torde ett kuvert från herr Sjöholm inte alls göra att den som är slarvig blir mindre slarvig. Vore problematiken så enkel skulle vi lätt kunna klara många problem här i världen.

Jag vidhåller mitt yrkande på denna punkt.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill rätta ett missförstånd: Jag har inte avsett att jag skulle stå som avsändare på detta kuvert, utan det skulle vara skattemyndigheterna som skickade ut kuvertet. Det skulle fylla en praktisk uppgift men framför allt tjäna som en upplysning — en upplysning som nu undanhålls löntagarna. Myndigheterna lämnar löntagarna mer eller mindre i sticket, och det anser jag inte att de skall göra. Myndigheterna har ansvaret för att dessa saker blir ordentligt ordnade.

Herr ANDERSSON i Essvik (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar om jag uttryckt mig slarvigt. Jag menade inte att herr Sjöholm skulle skicka ut kuvertet, utan jag avsåg med mitt kortfattade resonemang att kuvertet härstammade från herr Sjöholm.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Jag har anslutit mig till den vid utskottets betänkande fogade reservationen beträffande ränta å restituerad skatt.

Det är inte mycket i sak som skiljer utskottet och reservanterna enligt det utskottsutlåtande som här föreligger, och skillnaden är väl ännu mindre efter de uttalanden som här gjorts av utskottets talesman. Det är ju inte särskilt starka argument att man skulle finna det mindre lämpligt att betala ränta på sådan skatt som efterskänkts, t. ex. i ett sterbhus, eller där man har tagit ut för mycket skatt på grund av 80-procentsregeln. Om vi återkommer med den här motionen nästa år tror jag inte det är alldeles uteslutet att utskottet då kan vara överens med oss. Jag tror att frågan har fallit något framåt.

Jag begärde emellertid ordet närmast i anledning av herr Sjöholms uttalande

Kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområdena

nyss beträffande arbetsgivarnas sätt att sköta uppbörderna och med anledning av den mening i motionen där han säger: »Det är ställt utom allt tvivel att inte så få arbetsgivare begagnar denna metod för förvärvandet av extrainkomster på den eller de anställdas bekostnad.» Jag tror inte att det finns något fog vare sig för det uttalande som gjorts i motionen eller det uttalande som fällts ifrån talarstolen. Visserligen sägs det att arbetsgivarna sköter skatteuppbörderna på ett utomordentligt sätt, det är riktigt, men då skall man inte heller göra sådana uttalanden som det här citerade som helt saknar grund. Systemet är ju nämligen sådant, att arbetsgivaren skall innehålla en viss del av avlöningen, som är avsedd för skatt. Arbetsgivaren är i sin fulla rätt att begagna dessa pengar i sin rörelse under den tid som förlöper innan han behöver redovisa pengarna till myndigheterna. I vissa fall har det emellertid uppstått betalningssvårigheter för en del företag, så att de inte har kunnat leverera in den innehållna skatten. Jag har gjort efterforskningar och försökt leta fram något fall där en arbetsgivare direkt och uppenbart har använt den metod som herr Sjöholm har påtalat. Det har emellertid inte gått att finna ett sådant exempel.

Jag vill, herr talman, understryka att det är av ett utomordentligt stort värde för samhället att arbetsgivarna utan någon som helst ersättning sköter denna synnerligen omfattande skatteindrivning, i stort sett på ett alldeles utmärkt sätt. Därför anser jag det inte befogat att man kastar ut en sådan beskyllning mot dem.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Öhvall begärde emellertid

votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) i utskottets betänkande nr 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 111 ja och 99 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 2 och 3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motion II:18; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10**Kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområdena**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 45, i anledning av motioner angående kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområdena.

I de till bankoutskottet hänvisade li-

Kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområdena

kalydande motionerna nr 314 i första kammaren av herr *Palm m. fl.* och nr 382 i andra kammaren av herr *Lindahl m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning av de frågor som sammanhänger med kreditförsörjningen till de hastigt växande kommunerna inom storstadsområdena.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av motionerna I: 314 och II: 382 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av de frågor som sammanhänger med finansieringen av de expanderande kommunernas investeringsbehov.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar *Gustaf Henry Hansson, Nils Theodor Larsson, Akerlund, Börjesson* i Glömminge och *Bengtson* i Solna, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att motionerna I: 314 och II: 382 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2. av herrar *Hilding, Berglund* och *Larsson* i Umeå, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 314 och II: 382 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t *dels* hemställa om utredning av de frågor som sammanhänger med finansieringen av de expanderande kommunernas investeringsbehov, *dels* beträffande översyn av beräkningsgrunderna för utbetalning av skatteförskott till kommunerna giva till känna vad reservanterna anfört.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herr *Bengtson* i Solna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Motionerna I: 314 och II: 382, vilka föranlett bankoutskottets utlåtande nr 45, innehåller egentligen ett annat yrkande än vad utskottsmajoriteten kommit till.

När man i utskottet fann att det ursprungliga yrkandet inte var så väl formulerat, ändrade man målsättningen och kom fram till det som utskottet nu föreslår. I motionerna har yrkats skyndsamt utredning angående kreditförsörjningen till hastigt växande kommuner inom storstadsområden, men det i utskottet ändrade yrkandet avser en utredning angående finansieringen av expanderande kommuners investeringsbehov. I stället för den starka lokala begränsning som motionerna innebar har ärendet fått en mera riksomfattande karaktär men samtidigt också en annan avgränsning mellan olika kommuner, d. v. s. en avgränsning mellan expanderande och stillastående kommuner.

Enligt vad jag erfarit är finansieringsproblemen stora, oavsett vilket slag av kommuner det rör sig om. Problemen kan vara mycket svårlösta för glesbygdskommuner utan inflyttning och de kan vara besvärliga även för landstingen, vilka ju också är kommuner. Glesbygdskommunerna förlorar människor och därmed skattekraft. Den rinner bort som sand mellan fingrarna, och kommunalmännen får oerhört stora svårigheter med att finansiera även enkel och anspråkslös service därför att man inte kan öka skattetrycket.

För min personliga del är jag positivt inställd till att storstadsregionerna skall ha möjligheter att klara sin överhettade expansion, men jag vill vara med och skapa sådana möjligheter på ett annat sätt än vad motionärerna och vad utskottet har kommit fram till. Man bör söka fördela bosättningsmarknaden över landet i stort och öka ansträngningarna till lokalisering av näringslivet och de delar av samhällsapparaten som lämpar sig för utflyttning och fördelning. På det sättet skulle man angripa så att säga orsaken till den överhettning i dessa områden, som nu medför — det vill jag inte förneka — ganska stora svårigheter. Men att man i enlighet med

Kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområdena

motionärernas tanke skulle föra över ytterligare resurser till storstadsregionerna genom prioritering vid kreditgivningen kan jag inte anse vara riktigt.

De ekonomiska problem, som förorsakas av omflyttningarna och som motionärerna och utskottet vill angripa, kan lösas genom åtgärder av det slag som både jag och andra ledamöter av denna kammare tidigare föreslagit, nämligen genom en aktiv lokaliseringspolitik som lättar trycket inom dessa storstadsregioner.

Bankofullmäktige, som hör till de remissinstanser som motsätter sig den föreslagna utredningen framhåller bl. a., att det inte är själva kreditsvårigheterna i och för sig som är roten till de problem som motionärerna redovisat och registrerat utan det är de bakomliggande balansproblemen. Detta är naturligtvis en riktig synpunkt.

En lösning efter de linjer som utskottet föreslagit, nämligen genom en prioritering vid kreditgivningen av vissa kommuner eller visst slag av kommuner, anser jag inte böra komma i fråga. Förslaget om en utredning av den frågan avstyrks också av bl. a. bankofullmäktige, poststyrelsen, Svenska bankföreningen och Svenska försäkringsbolagens riksförbund. De instanser som tillstyrkt utredningsförslaget är de tre storstadsregionernas organisationer samt de två kommunförbunden — det ena kommunförbundets tillstyrkande yttrande är dock inte enhälligt utan innehåller en stark reservation.

Det kapital, som här i landet står till förfogande för investeringar, blir naturligtvis inte större genom den föreslagna utredningen eller genom en annan fördelning av resurserna. Fördelar man resurserna till förmån för en kommun, så sker det — vid konstant tillgång till kapital — på en annan kommuns bekostnad. Den föreslagna styrningen av investeringsresurserna kan också medföra, att värdet av den nyligen genomförda skatteutjämningsre-

formen kan komma att urholkas för vissa kommuner, så att dessa kommer tillbaka till det tidigare, sämre läget.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1 i bankoutskottets utlåtande nr 45.

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! Bankoutskottets förslag i dess utlåtande nr 45, som vi nu behandlar, överensstämmer, såsom herr Börjesson i Glömminge påpekade, inte med motionärernas förslag. Utskottsmajoriteten har stannat för att föreslå riksdagen att begära en utredning om de expanderande kommunernas investeringsbehov. I klartext betyder det, såvitt jag kan se, att man vid kreditgivningen önskar prioritera de expanderande kommunerna när det gäller de kommunala följdinvesteringarna.

Men den frågan har riksdagen redan tagit ställning till. För två år sedan behandlades nämligen två likartade motioner — förvisso från ett annat parti — i allmänna beredningsutskottet. I dess betänkande, nr 54/1964, avstyrktes motionerna. En enig riksdag avvisade också dessa prioriteringskrav.

Frågan har alltså varit uppe i riksdagen för bara kort tid sedan, och man kan väl inte rimligen säga att saken kommit i ett annat läge i dag. Skall vi först prioritera bostadsbyggandet och tomträttslånen och sedan också de kommunala följdinvesteringarna på kreditmarknaden och dessutom vissa industriinvesteringar, som det har sagts, så blir det inget »fritt» utrymme kvar alls på kreditmarknaden; vi låser då marknaden till 100 procent. Finns det inga pengar, så finns det inte, och vad hjälper då alla prioriteringsbeslut? Vi har ju sett hur det är med de prioriterade bostadslånen — den frågan diskuterade vi ju för bara fjorton dagar sedan. Jag anser alltså i likhet med herr Börjesson i Glömminge att problemet inte går att lösa på det sätt som utskottsmajoriteten föreslagit.

Kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområdena

Denna problematik inrymmer också en fråga som är ganska speciell, nämligen frågan om statens utbetalning av skatteförskotten till kommunerna. Jag skulle vilja beröra den frågan litet mer i detalj, eftersom den har mycket stort intresse.

Låt oss som exempel ta en kommun med stor inflyttning — det är ju det man menar, såvitt jag förstår, med en »expanderande kommun». En sådan kommun kommer när det gäller utbetalning av skatteförskotten i ett särskilt dåligt läge. Vi kan renodla fallet till en enda person som flyttar in i kommunen i början av 1966. Det året går hans skatt till den kommun han kommer ifrån, och därom är inget att säga. Men sedan skall han betala skatt i kommunen under 1967 och under 1968, men kommunen får ingenting av dessa hans skattepengar, inte ens ett förskott. Först efter tre år, d. v. s. i detta fall 1969, får kommunen skatt på hans inkomst för 1967, och då får också kommunen ett förskott på 1969 års skatt som vår nye kommunmedlem då betalar i källskatt. Detta förskott är inte uträknat med hänsyn till de belopp han betalar i skatt då, d. v. s. 1969, utan det räknas ut på grundval av den skatt han betalade 1967.

Herr talman! Detta är ju inget nytt problem. Varje kommunalman, som sysslar med kommunens ekonomi, känner till detta. Inte ens här i riksdagen är frågan ny. Så sent som 1964 var frågan uppe med anledning av ett par motioner som behandlats i statsutskottet. Då begärde en enig riksdag en översyn av reglerna för utbetalningar av skatteförskotten till kommunerna. Men såvitt jag vet, och, kanske jag får tillägga, såvitt bankoutskottet känner till har inte finansministern hörsammat riksdagens hemställan och utfört någon sådan översyn.

Med den dynamiska utveckling som vi har på många håll i landet blir det, såsom reglerna nu är utformade, just

kommuner med stor inflyttning som kommer i kläm. Jag skulle tro att av de 50 kommuner som finns i Stockholms län befinner sig ett tiotal i detta predikament. Men det finns ju andra kommuner runtom i landet som har samma problem. Vi behöver då bara tänka på dem som fått nya universitet och på dem som kanske kommer att få universitetsfilialer, många andra att för-tiga.

Om jag ändå, herr talman, tar ett exempel från Stockholms län, beror detta på att jag bäst känner till detsamma. Vi har en kommun som heter Botkyrka. Där har man träffat ett avtal med Stockholms stad, enligt vilket marken i kommunen skall exploateras. Detta avtal går ut på att den nuvarande befolkningen på 16 000 människor under en sexårsperiod skall ökas till 64 000 eller, med andra ord, att 48 000 människor skall flytta in under denna tid. Man kan tycka att det är ett stort program och att det är orealistiskt att genomföra. De båda kommunerna har i alla fall träffat detta avtal.

Man sätter sig då ned och räknar. De investeringar som faller på kommunen ligger på 225 miljoner, fördelade på vissa år. Man har naturligtvis ingen aning om varifrån man skall kunna få dessa pengar.

Men det är inte det värsta. Vad händer med driftkostnaderna i kommunen under denna sexårsperiod? Med tanke på vad jag nyss sade om skatteförskotten blir konsekvensen att kommunen under en sexårsperiod med anledning av nyinflyttningen får ett driftunderskott på 75 miljoner kronor. Om detta kan finansieras, kan man få tillbaka dessa pengar under en kommande sexårsperiod.

Alla förstår att en kommun på 16 000 invånare inte kan finansiera först 225 miljoner i investeringar och därpå 75 miljoner i driftbudgetunderskott i anledning av inflyttning. Jag förutsätter alltså att kommunens nuvarande 16 000

Kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområdena

invånare har sina egna investerings- och driftbudgetproblem. Var och en förstår att detta är orimligt och utslutet. Och så blir det heller ingen bebyggelse, ty efter långvariga förhandlingar har man kommit till det resultatet, att det hela inte går att sätta i gång förrän frågan om finansieringen blivit löst. Detta är en av anledningarna till att jag är utomordenligt angelägen om att den av riksdagen år 1964 begärda översynen av skatteförskotten till kommunerna kommer till stånd.

Herr talman! Voteringen om denna fråga är litet invecklad. Egentligen hade jag velat instämma i sista delen av klämman i reservation nr 2, som undertecknats av herr Hilding m. fl. och i vilken det heter: »— — — beträffande översyn av beräkningsgrunderna för utbetalning av skatteförskott till kommunerna giva till känna vad utskottet ovan anfört.» Då denna kläm sedan har skrivits ihop med ett krav på utredning, vilket yrkande är exakt detsamma som utskottsmajoritetens, har jag valt att i stället ge min mening till känna i ett särskilt yttrande. Beträffande utredningskravet har jag redan anfört att jag inte tror på en sådan lösning. Jag yrkar därför bifall till reservation 1 av herr Gustaf Henry Hansson m. fl.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Den fråga som vi nu debatterar är avhängig av svårigheterna på kapitalmarknaden. Kapitalbildningen är inte tillfredsställande, och det kanske inte vore så mycket att orda därom, ifall detta förhållande vore av mera tillfällig natur. Efter vad man kan se blir situationen emellertid allt värre år från år och vållar därmed stora skador på olika områden av vårt samhällsliv. Bostadsbyggandet, industriens investeringar, kommunernas utbyggnadsplaner och över huvud taget hela vårt samhälle drabbas därav. Det är beklagligt att det inte görs något åt detta allvarliga förhållande. Regeringen

tycks ha varken lust eller intresse att verkligen angripa denna fråga på ett sådant sätt att förhållandena förbättras.

Till grund för det ärende som vi nu debatterar ligger ett motionspar vari föreslås en utredning beträffande de speciella problem som sammanhänger med kreditförsörjningen för kommuner inom storstadsområdena. Utskottet finner inte en sådan utredning motiverad, utan hemställer om en mera vittsyftande utredning av de expanderande kommunernas problem i fråga om finansiering av erforderliga kommunala investeringar. Utskottet vill med andra ord inte utpeka någon speciell typ av kommuner eller angiva någon geografisk anknytning, utan anser att utredningen bör gälla kommuner som expanderar och därigenom fått särskilda finansieringsproblem.

Kommunförbunden har ställt sig bakom motionärernas förslag. Både Svenska stadsförbundet och Svenska kommunförbundet förordar att denna fråga blir utredd. I Svenska kommunförbundets remissvar finns visserligen en reservation, men även den går ut på att frågan bör utredas. Däremot är väl båda dessa förbund angelägna om att utredningen skall gälla inte enbart storstadskommunerna utan avse alla kommuner i landet som expanderar.

Den kapitalbrist som uppstått för en del kommuner beror inte på dessa kommuners görande och låtande. Den är i de flesta fall en direkt följd av reformer som vi har beslutat i detta hus och som kommunerna skall se till att genomföra. Den stora skolreformen t. ex. ålägger kommunerna mycket stora investeringar som de eljest inte skulle ha behövt göra. Jag tycker det är hedrande för kommunerna att de söker göra det allra bästa av den situation som råder.

Bostadsbyggandet som orsakas av befolkningsomflyttningen skapar också problem för kommunerna, eftersom de behöver pengar för att investera så att de kan ta emot de människor som flyt-

Kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområdena

tar in i kommunerna. Det har ofta sagts att industrien bör ha företräde framför bostadsbyggandet. Jag tycker detta är ett egendomligt resonemang. I och med att en industri etablerar sig i ett område krävs naturligtvis bostäder för arbetstagarna. Jag har själv som kommunalman den erfarenheten att det som industriens företrädare först frågar efter är hur mycket bostäder kommunen kan skaffa till deras arbetstagare. Att denna fråga kan lösas är en förutsättning för att industrien i fråga över huvud taget skall lokalisera sig till en ort.

Vi har dessutom lokaliseringspolitiken, som visserligen befinner sig i sin linda men som vi hoppas skall utvecklas i gynnsam riktning för områden med sysselsättningsvårigheter. Denna lokaliseringspolitik tarvar också kommunala investeringar.

Det är önskvärt att få till stånd lokaliseringar till orter med befolkningsutflyttning. Om man kan stoppa denna utflyttning har man ett visst bostadsunderlag för de människor som stannar kvar, men det är också meningen att det skall skapas en större aktivitet på dessa orter, och därför kräver lokaliseringspolitiken en direkt uppföljning genom investeringar från de berörda kommunerna.

Det vore synnerligen olyckligt om vi inte underlättade för de berörda kommunerna att bemästra de problem som sammanhänger med lokaliseringspolitiken. Också kommunsammanläggningarna, genom vilka nya kommuncentra skapas, förutsätter i vissa fall särskilda investeringar.

Vid det utlåtande, som bankoutskottet framlagt, är fogade två reservationer. Bakom reservation nr 1 står högermän och centerpartister och bakom reservation nr 2 enbart folkpartiets representanter i utskottet.

I reservation nr 1 uttalas att bostadsbyggandets expansionstakt bör dämpas för att ge utrymme för industriens ka-

pitalförsörjningsbehov. Såsom jag tidigare framhållit, påverkar emellertid industriens utveckling också bostadsbyggandet, varför resonemanget, att man skall investera mera på den ena sidan och hålla igen på den andra inte riktigt går ihop. Dessa områden är integrerade med varandra. Bostäderna utgör många gånger ett komplement till industriens expansion, varför denna expansion också är direkt avhängig av bostadsbyggandet.

Att bostadsbristen bara ökar i vårt land beror delvis på den avmattning som skett i bostadsbyggandet. Detta är en så stor och besvärlig social fråga att i varje fall inte jag vill gå med på att använda en minskning av bostadsbyggandet som ett instrument på detta område med bortseende från alla de skadeverkningar, vilka följer härmed, för att i stället prioritera andra områden.

Det måste bli fråga om en rimlig avvägning, men bostadsbyggandet skall inte vara strykpojken i alla lägen. Det finns andra områden, där man kan strama åt investeringarna, och man bör inte göra inskränkningar på det fält där man får de största sociala skadeverkningarna.

Skrivningen i reservation nr 2 skiljer sig från utskottsmajoritetens skrivning vad det gäller 1964 års riksdagsbeslut att få en snabbare avräkning till kommunerna av skattemedel. Både utskottsmajoriteten och reservanterna hänvisar till detta beslut, men utskottsmajoriteten vill inte gå med på att i skrivelse till Kungl. Maj:t påminna om att fortfarande inget har gjorts i anledning av beslutet.

För att kommunernas finansieringsbehov skall kunna tillgodoses är det emellertid av vikt att denna fråga så snart som möjligt bringas till en lösning. För kommunerna i allmänhet och särskilt för de expanderande kommunerna betyder möjligheterna att utfå skattemedel i förskott oerhört mycket. Den utökning av skatteintäkterna, som

Kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområdena

blir följden av ett utvidgat skatteunderlag, får kommunerna nämligen inte ut förrän två år i efterhand, och för expanderande kommuner är denna eftersläpning betungande. De får ett ökat behov av kapitalinvesteringar för markexploatering, för vatten och avlopp, för skolor m. m. och därmed följer ökade driftutgifter. Det gäller här kommuner där det förekommer en stark inflyttning vilken medför problem som man är tvingad att lösa. Det går inte för en kommun att säga, att visserligen flyttar folk in till kommunen, men vi har ej medel att ordna med skolor för de inflyttades barn eller vatten och avlopp för deras bostäder. Kommunerna är helt enkelt tvingade att klara av sådana saker. Även andra kommuner, för vilka skatteunderlaget ökar, gör på grund av denna eftersläpning stora ekonomiska förluster.

Är då de ekonomiska förluster som kommunerna gör så förfärligt stora? Jag skulle vilja något beröra den frågan. Enligt Årsbok för Sveriges kommuner utgjorde kommunernas fordran på staten den 31/12 1964 avseende kommunalskatt för inkomståret 1963 1 283 miljoner kronor och för inkomståret 1964 1 833 miljoner eller sammanlagt 3 116 miljoner, och för inkomståret 1965 kan avräkningssaldot beräknas till omkring 2 400 miljoner. Den ränteförlust som åsamkas kommunerna kan för de två senaste inkomståren, alltså för 1964 och 1965, beräknas till omkring 425 miljoner. Då har jag räknat med 7 procent ränta under två år i fråga om avräkningssaldot för inkomståret 1964 och ett år beträffande inkomståret 1965. Jag vill i detta sammanhang påpeka att gällande kommunränta är 7,1 procent, så att beräkningen av 7 procent ränta inte är tilltagen i överkant utan i stället något i underkant.

Men inte nog med detta: därtill kommer penningvärdeförsämringen som, om den beräknas till 4 procent per år, motsvarar drygt 240 miljoner för kom-

munerna för de två sista åren. Kommunernas förluster på grund av avräkningsförfarandet uppgår alltså med hänsyn till ränta och penningvärdeförsämringen till cirka 665 miljoner per år. Det är rätt chockerande siffror som kommer fram när man undersöker saken. De är av den storleksordning att de har en utomordentligt stor betydelse för kommunerna. Det kan inte vara rätt att tvinga kommunerna ut på låne marknaden för att finansiera de förluster som de sålunda gör. Dels går de miste om att tillgodogöra sig det kapital som de faktiskt äger, dels gör de dessa förluster på cirka 665 miljoner per år i direkta driftförluster på grund av penningvärdeförsämringen och i ränteförluster.

Vem får då denna vinst? Jo, den kommer helt och hållet statsverket till godo. Det finns därför anledning att med skärpa påpeka det allvarliga förhållande som råder. Om det går att i statsverkspropositionen beräkna det ökade skatteunderlaget och hur mycket som skall fonderas för slutlig avräkning med kommunerna, borde det väl med litet god vilja gå att ordna upp denna sak. Eller kan man misstänka att finansministern vill dra nytta av dessa stora kapital- och räntevinster för statsverket på kommunernas bekostnad, eftersom det inte görs någonting åt riksdagsskrivelsen från 1964?

Det som skiljer utskottsmajoriteten och reservanterna från folkpartiet är att vi reservanter vill ha en skarpare skrivning. Vi kan inte acceptera att detta får fortgå år från år och att kommunerna skall vara strykpojken som får betala detta nöje.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till reservationen nr 2 som är fogad till bankoutskottets utlåtande nr 45.

Den votering som kommer att följa efter ärendets genomgång kan utfalla på sådant sätt att denna reservation avslås och att slutvoteringen kommer att stå mellan avslagsyrkandet och ut-

Kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområdena

skottets förslag. Om så skulle bli fallet, kommer jag för min del att rösta på utskottets förslag.

Fru RENSTRÖM-INGENÅS (s):

Herr talman! Herr Börjesson i Glömminge har redogjort för hur motionärerna, som ursprungligen talade för att storstadsområdena ensamma skulle ha förtursrätt till kreditmarknaden, sedan har insett hur omöjligt ett sådant förslag egentligen är och att de av denna anledning också frångått sitt yrkande. Jag har därför inte anledning att ta upp motionsyrkandena såsom de ursprungligen framfördes.

Herr Larsson i Umeå talade om vad som händer när industrien kommer till en ort eller när en industri utvidgar och vilka krav man då ställer på kommunerna. Men innan industrien utvidgar har den måst skaffa kapital för investeringarna. Företagen har inte möjlighet till självfinansiering i samma utsträckning som tidigare utan måste anlita kreditmarknaden. Jag hänvisar till den senaste långtidsutredningens konstaterande, att det är nödvändigt med en ökning av industriinvesteringarna och att denna i viss utsträckning måste dämpa expansionstakten på andra områden, ty det måste ske en avvägning med avseende på angelägenhetsgraden hos de krav som ställs på kreditmarknaden. Detta är ju problem som herr Sträng många gånger har diskuterat här i kammaren.

Utskottet har diskuterat dessa frågor mycket ingående och instämmer helt i motionärernas beskrivning av de ekonomiska svårigheter som expansionen i storstadsområdena framkallar. Även i andra expanderande kommuner i landet gör sig dock liknande resursavvägningsproblem gällande med samma kraft. Det är inget problem enbart för storstäderna, utan det berör tillväxttakten i den kommunala sektorn som helhet och sammanhänger med att denna expansion måste infogas i den totala

samhällsekonomiska utredningen. Utskottet menar att det vore önskvärt att få till stånd en mera vittsyftande undersökning av de expanderande kommunernas förutsättningar att finansiera erforderliga kommunala investeringar och vill alltså föreslå riksdagen att hos Kungl. Maj:t hemställa om en sådan utredning.

Avvägningen mellan finansiering genom löpande inkomster och finansiering genom lån är ett mycket viktigt spörsmål, och en ändrad ordning för skatteavräkningen mellan stat och kommun skulle, som motionärerna framhållit, kunna bli av betydelse för kommunernas möjligheter att lösa detta problem. Denna fråga behandlades i riksdagen år 1964 då riksdagen beslöt att hos Kungl. Maj:t begära en översyn av beräkningsgrunderna för utbetalning av skatteförskott till kommunerna. Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t föranstaltar om att den begärda översynen kommer till stånd, utan att det nu görs något ytterligare uttalande i ämnet.

Motionärerna framhåller också att markförvärvslån borde beslutas med det snaraste. Då denna fråga för närvarande prövas av Kungl. Maj:t kan det inte vara påkallat med någon hemställan i detta hänseende.

Uppslaget om införande av en särskild investeringsavgift för företag som etablerar sig i storstadsområdena har nästan genomgående bestämt avvisats av remissinstanserna. Även utskottet anser starka skäl tala emot ett sådant förfarande och vill inte förorda någon utredning härvidlag. Jag instämmer helt i vad utskottet hemställer, nämligen att riksdagen med anledning av motionerna »måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av de frågor som sammanhänger med finansieringen av de expanderande kommunernas investeringsbehov».

Herr Börjesson i Glömminge vände sig mot att utskottet talat om expanderande kommuner och deras behov. Själva

Kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområdena

talade han om glesbygderna. Men herr Börjesson minns nog att vi i utskottet i raden av expanderande orter räknade in centralorterna ute i storkommunerna — och de finns spridda överallt ute i bygderna. Därigenom tillgodoses ju också önskningarna om en spridning av resurserna.

I reservation 1 säges att ingen utredning behövs, men problemen är stora och svårbedömbara, och en utredning kan bara vara till nytta.

Reservation 2 vänder sig emot att utskottet inte har begärt att riksdagen skall göra en ny skrivelse till Kungl. Maj:t efter den som vi gjorde i förfölj. Men det framgår väl ändå tydligt av utskottets skrivning att ingen önskar att allt skall bli vid det gamla. Utskottet understryker ju vikten av en utredning genom att säga bestämt ifrån att utskottet förutsätter att en översyn kommer till stånd.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr JANSSON (k):

Herr talman! Den motion som väckts av herrar Lindahl och Palm m. fl. tar upp en av de mest aktuella frågor som våra politiker har att brottas med i dag. Enligt min mening ger motionen en riktig bild av den problematik som rymmes inom storstadsområdenas fortsatta expansion.

Utskottet har inte velat bifalla motionens begäran om en utredning av storstadsregionernas särskilda problematik, utan har i stället föreslagit något som kallas en vidgning — och som mycket väl kan vara det — d. v. s. en utredning som även omfattar problematiken med expansionen av orter i allmänhet. Jag anser att det finns mycket starka motiv för motionärernas krav. Men å andra sidan behöver naturligtvis den vidgning som utskottet föreslår inte nödvändigtvis leda till att de goda avsikterna i motionen omkommer.

Om utredningen, som det står i ut-

skottets hemställan, skall utreda de frågor som sammanhänger med finansieringen av de expanderande kommunernas investeringsbehov, måste det i mycket hög grad bli en utredning om behoven inom stockholms-, göteborgs- och malmöregionerna. Det bör dock i denna debatt sägas ut att en utredning av det slaget, som jag för min del är mycket positiv till, inte får bli ett motiv för att avvakta och vänta. Man måste redan i dag ge ett verkningsfullt stöd till storstadsregionernas investeringar, i alldeles särskilt hög grad när det gäller att sörja för kreditgivningen till bostadsbyggandet.

Hurudant är läget rörande kreditgivningen till bostadsbyggandet i storstockholmsregionen? Ja, av de organ som har uttalat sig i ärendet är ett remissyttrande särskilt intressant, nämligen det som Storstockholms planeringsnämnd svarar för. Jag skall be att här få läsa in några meningar därur i kammarrens protokoll. Det sägs där om storstockholmsområdet:

»De ifrågakommande kommunerna har påtagit sig sin del av ansvaret för investeringar i bostäder och kollektiva anordningar för en befolkningsökning som uppgår till 40 procent av landets totala befolkningstillväxt. Ökningen betingas främst av inflyttning från övriga delar av landet och kan inte nämnvärt påverkas av de berörda kommunerna. Nämnden erinrar om att under den första hälften av 1960-talet drygt 72 000 lägenheter påbörjats i området och att igångsättningen under senare år uppgått till i runt tal 16 000 lägenheter per år. Även om denna utveckling har inneburit en ökning av igångsättningen jämfört med tidigare år, har likväl regionens procentuella andel av den totala igångsättningen i landet minskat med i genomsnitt två procentenheter. Statsmakternas uttalade intentioner om en ökning av bostadsbyggandet främst i de områden där bostadsbristen är störst har alltså inte förverk-

Kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområdena

ligats och inte heller har de kommunala investeringarna kunna hålla takt med folkökningen eller bostadsbyggandet. Bostadsbyggnadsprogrammet syftar till en igångsättning under andra hälften av 1960-talet av 20 000 lägenheter per år, men med hänsyn till behovsprognoserna vore det angeläget med en ännu större igångsättning.»

Detta uttalande är ganska belysande för hela situationen i området. Läget på bostadsmarknaden i Storstockholm redovisades i höstremissen, och jag skall därför inte använda tiden till att erinra om de siffror som där framlades, bl. a. i den redovisning som gjordes av inrikesministern. Men jag vill erinra om att dessa siffror bekräftade att igångsättningen under de hittills gångna månaderna av 1966 är väsentligt lägre än i fjol och att bostadsbyggandet alltså inte bara har minskat i proportion till landets allmänna byggande utan att det dessutom har minskat i förhållande till vad Stockholm tidigare har byggt.

Målsättningen är, som påpekades i det nyss anförda citatet, 20 000 lägenheter om året i stockholmsregionen, men det tycks i bästa fall kunna bli 15 000—16 000. Det må här sägas att redan målsättningen 20 000 lägenheter om året är för låg — den är diskriminerande mot storstockholmsregionen. När herr Börjesson i Glömminge säger att man inte skall slussa mer pengar och krediter till Stockholm och andra storstadsregioner, är naturligtvis den synpunkten inte ointressant. I den nu genomförda valrörelsen verkade det som om alla politiker anslöt sig till talet om att vi skall bygga mest där bostadsbristen är störst; jag hörde då ingen som reste någon invändning mot denna slogan. Men nu gör man det. Herr Börjesson i Glömminge — i realiteten också herr Larsson i Umeå och flera av reservanterna — reser i sak en invändning mot denna allmänna inriktning att man skall bygga mest där bostadsbristen är störst.

Vi får lägga det på minnet, ty det är intressant när man börjar komma förbi den allmänna politiska fraseologien och närmar sig konkreta frågeställningar om vad som bör uträttas.

Herr Börjesson i Glömminge sade att om storstadsregionerna får mera resurser att bygga för, blir det på annan kommuns bekostnad. Det var en svår frågeställning. Men om vi utgår från att det bör byggas där de flesta bostadslösa människorna finns, så har jag svårt att förstå att vi skulle kunna komma till slutsatsen att man bygger på annan kommuns bekostnad.

Jag skall inte trötta med citat. Jag läste emellertid häromdagen en tidningsartikel där drättselkamarordföranden i en sydsvenk stad sade: Vi tar gärna emot folk här, ty vi har sannerligen ingen bostadsbrist. — Det är inte dåligt att kunna göra sådana uttalanden. Jag vill inte alls påstå att man byggt på annan kommuns bekostnad, men uttalandet säger likväl något om den oriktiga fördelningen av bostadskvoten.

Jag behöver inte säga mer om behovet av att Stockholm får resurser för att klara de uppställda målsättningarna — ehuru jag samtidigt önskat påpeka att dessa målsättningar i sig är ytterst otillfredsställande. Även om det ges resurser för de 20 000 lägenheterna, så konserveras Stockholm som bostadsbristens huvudstad.

Jag vill i detta sammanhang, herr talman, säga ett par ord om handläggningen av dessa frågor, så som vi kunnat iakttaga under den senaste tiden.

Bostadsstyrelsen har i skrivelse till riksbanken föreslagit att storstadsregionerna skall få förtur med hänsyn till bostadsläget. Riksbanksfullmäktige är emellertid efter sin behandling av frågan oeniga. Samtliga fullmäktige var inte närvarande vid sammanträdet. I mittenalliansens namn — jag tror den håller bättre då — var en av centerpartisterna inte närvarande, men en folk-

Kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområdena

partist reserverade sig mot riksbanksfullmäktiges beslut. Vad fullmäktige beslutade var att överlåta åt riksbankschefen att avgöra ärendet — detta eftersom fullmäktige inte blev eniga. Men riksbankschefen är enligt uppgift i pressen borta en månad, så ärendet får vänta!

Det är mycket som får vänta under denna månad — många planer får tills vidare vara ofullständiga. Detta fördyrar ytterligare perspektivet för bostadsbyggandet i Storstockholm. Det skapar oro för sysselsättningen i vinter bland ledande byggnadsföretagare. Det innebär att vissa företag kanske måste bryta hela produktionsserier, att andra företag måste låta bostadsbyggandet gå för halv maskin, att samkörda och effektiva arbetslag måste upplösas, att färdigutbildade lärlingar måste avskedas och mycket annat.

Det kan inte vara en rimlig politik att handskas så med bostadsfrågan i de tre stora befolkningscentra. Jag finner faktiskt anledning fråga: För de som har huvudansvaret för bostadsfrågans lösning två slag av politik?

Har vi en linje, en politik här i riksdagen, där vi varit eniga — givetvis med reservationer för att åtgärderna inte varit tillräckliga — om de kvoter som utgått bl. a. till storstadsregionerna? Finns det en annan linje och förs det en annan politik när pengarna skall fram? Riksdagens målsättningar och riksbanksfullmäktiges ställningstagande korresponderar inte när pengarna skall plockas fram. Det krånglar, enligt min mening, till hela frågan om planeringen av bostadsbyggandet.

Det är helt riktigt — som herr Larsson i Umeå nyligen sade från talarstolen — att bostadsbyggandet inte får utnyttjas som ett dragspel. Men när herrar Börjesson i Glömminge och Larsson i Umeå reserverar sig mot att storstadsregionerna får resurser att fylla den kvot som vi tidigare varit eniga om, hamnar de själva bland bostadsbyggan-

dets gårdsmusikanter. Det är ett felaktigt handläggande av frågan, om bostadsbyggandet i storstockholmsområdet minskas under 1966.

Jag skulle till slut, herr talman, vilja säga att vad vi nu behöver är ett ökat statligt engagemang i frågan om storstadsregionernas bostadsbyggande. Detta engagemang bör inte inskränka sig till krediterna utan bör gå vida längre och även inbegripa deltagande i produktionsprocessen för att snabbt trygga behovet av bostäder.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till utskottets förslag om utredning.

Fru RENSTRÖM-INGENÄS (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jansson har väl taligt beskrivit svårigheterna för storstadsområdena — de är ju också berörda i motionen och utskottet instämde i den beskrivningen. Jag vill erinra herr Jansson om att kommunerna bekostar sina investeringar både med löpande inkomster och med upplåning. Beträffande möjligheterna till skattefinansiering vill jag hänvisa till att Svenska kommunförbundet i sitt remissvar yttrade att högskattekommunernas problem var de svåraste. Det sades även att om vissa kommuner skulle gynnas framför andra i fråga om möjligheterna att få låna bör högskattekommunerna få förtursrätten oberoende av var i landet de finns. I fråga om skattetryckets höjd vill jag hänvisa till sidan 4 i bankoutskottets betänkande. Där finner man att göteborgs- och malmöområdena befinner sig bland de 25 procent av landets kommuner som har det lägsta skatteuttaget och att Stockholms stad i skattehänseende endast obetydligt överstiger den undre kvartilen. Detta bör underlätta en skattehöjning där. I utlåtandet står: »Antalet skattekrönor per invånare är i storstadsområdena inte oväsentligt högre än i landet i övrigt.» En ökning av utdebiteringen med en

Kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområdena

krona per skattekrona skulle, räknat på skatteunderlaget under 1965, ha ökat skatteintäkterna i Stockholm med 86 miljoner kronor, i Göteborg med 35 miljoner kronor och i Malmö med drygt 20 miljoner kronor. Nu säger säkert representanterna för storstadsområdena att det inte är lätt att höja den kommunala utdebiteringen. Det är så sant, men det måste väl vara ändå svårare att höja den kommunala utdebiteringen i de 75 procent av landets kommuner som redan ligger högre än de här omtalade storstadsregionerna gör.

Herr LARSSON i Umeå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jansson måste ha läst utskottets utlåtande mycket illa och dessutom ha lyssnat synnerligen dåligt på vad jag sade, eftersom han vill låta påskina att jag skulle stå bakom något försök att hindra bostadsbyggandet. Tvärtom framhöll jag mycket starkt behovet av ett ökat bostadsbyggande och framför allt av att vi får bort den ryckighet som nu råder. Herr Jansson borde veta att satsen »Man skall bygga där bristen är störst» emanerar från folkpartiet.

Jag nämnde tidigare att det kapital som kommunerna har att fordra av statsverket rör sig om 4 230 miljoner kronor för de två senaste åren. Skulle kommunerna ges möjlighet att få ut dessa pengar efter någorlunda skäliga villkor och i lämpliga utbetalningar, som inte skulle störa den övriga utvecklingen i samhället, skulle de i stort sett kunna bli självfinansierande beträffande sina kapitalinvesteringar på en hel del områden.

När vi dessutom känner till den mycket stora brist som uppstår i kommunernas finanser beroende på ränteförluster och de förluster som de i övrigt gör på penningvärdeförsämringen, tycker jag att det är litet svagt av den socialdemokratiska delen av utskottet att inte våga skriva till regeringen och på-

peka dessa förhållanden. Vördnaden verkar litet för stark. Man bör kunna säga ifrån hos en regering, som år 1964 fick en riksdagsskrivelse och ännu inte har börjat göra det minsta åt saken.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att utskottsmajoriteten blev angenämt berörd av herr Janssons beskrivning av utskottets avsikt med sitt förslag. Herr Jansson påstår att hurudan utredningen än blir, kommer den ändå att i huvudsak syssla med kreditförsörjningen till Stockholm, Göteborg och Malmö. Det var därom diskussion i utskottet fördes, det var det som utskottsmajoriteten inte ville binda sig för och — som jag angav i mitt första anförande — det var det som var skälet till att man ändrade på klämman i förslaget.

Herr Jansson har tagit upp bara en del av min argumentering för mitt ställningstagande. Jag sade att jag såg positivt på möjligheten att på ett eller annat sätt klara av svårigheterna inom de värst överhettade områdena, men jag framhöll att detta även kan göras genom att man angriper de bakomliggande orsakerna, nämligen lokaliseringen av näringslivet här i landet. Skall man bedöma frågan i dess helhet, finner man att det ligger så till — det har också bankofullmäktige i sitt remissyttrande understrukt.

Man kan ta itu med dessa ting efter två linjer. Ett sätt är att slussa alla människor och alla ekonomiska resurser till storstadsområdena; det synes som om herr Jansson i sitt anförande helt vore inne på den linjen. Man kan emellertid också, genom en lokaliseringspolitik som går utöver den som regeringen nu bedriver, försöka sprida näringslivet för att på detta sätt minska och undanröja de olägenheter i storstadsområdena som herr Jansson här påtalar.

När man har en samlad kapitalreserv

Kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområdena

för investeringar och då utöver den fördelning som vi nu har i byggnadskvoter m. m. vill försöka att till en del av landets kommuner ge större andel, måste man ju dra åt skruven för kommuner i andra delar av landet.

Herr JANSSON (k) kort genmäle:

Herr talman! Får jag först till fru Renström-Ingenäs säga att det inte bara är ute i landet som man har en hög kommunal utdebitering. Jag talar hela tiden om Storstockholm. Den stora staden är ju oftast ändamålsenligare än en mindre stad. Det gör att den kommunala utdebiteringen i Stockholm inte hör till de högre i landet. Men i Storstockholm finns en rad kommuner med mycket hög utdebitering. Jag skall ta några exempel ur tabell 3 i utskottets utlåtande, nämligen Boo 20:40, Botkyrka 20:00, Märsta 20:02 och Vaxholm 20:50. De toppar listan över utdebiteringar i landet, vilket är ganska intressant att notera i detta sammanhang.

Vad beträffar bostadsbyggandet i storstockholmsregionen kan det inte byggas så mycket i själva Stockholm. Staden kan ju framför allt utvecklas utanför sina egna gränser — två tredjedelar av bostadsbyggandet i regionen kommer till stånd utanför Stockholm.

Till herr Börjesson i Glömminge, som menade att mitt tal om en utredning i varje fall inte var sådant som han skulle ha önskat, måste jag upprepa vad jag tidigare sade. En utredning som skall undersöka de expansiva regionernas finansieringsbehov måste väl — om dess arbete skall bli till någon nytta, väsentligen syssla med de tre regioner som vi har talat om. Därmed är inte sagt att utredningen inte också kan befatta sig med andra expansiva områden. Det är självklart att den kan göra det. Men de tre i här förevarande avseende viktigaste områdena kan man väl inte gå förbi.

Det finns ett annat sätt att angripa problemet, anser herr Börjesson, näm-

ligen genom lokaliseringsspolitiken, genom att — som han uttrycker det — slussa folk från här ifrågavarande områden.

Nu bor människor här. De kanske vill bo här. När glesbygderna diskuteras, talar det ofta om var folk vill bo. Nu är det tydligen många som vill bo i storstockholmsregionen och som har bosatt sig här, och av denna anledning måste dessa frågor lösas.

Herr BENGTSOON i Solna (h) kort genmäle:

Herr talman! Innan jag vänder mig till herr Jansson, vill jag för ett ögonblick kommentera ett uttalande som fru Renström-Ingenäs gjorde. Stockholms stad tillhör ju inte de expanderande kommunerna. Om fru Renström-Ingenäs nu har för sig att man begärt en utredning som gäller även Stockholms stad, har hon såvitt jag kan förstå inte tolkat utskottets skrivning rätt.

Det är ju tvärtom så att Stockholms stads befolkning sedan ett tiotal år tillbaka minskar för varje år. I Stockholms län finns det 50 kommuner. Av dessa har, som jag antydde, drygt 10 dessa problem. I länet finns dessutom kommuner, som tillför kapitalmarknaden resurser genom att de på gamla lån gör avbetalningar som är större än de nya lån de tar upp. Vi inom storstadsområdet är alltså inte helt osolidariska i vårt uppträdande på kapitalmarknaden. Men vi har denna typ av kommuner som är så olika övriga kommuner i landet, och det har varit en av orsakerna till att vi velat skapa ett storlandsting, en fråga som vi nu håller på att utreda för att så fort som möjligt komma fram till ett resultat på den punkten. Ett storlandsting skulle göra det möjligt för alla kommuner i detta storstadsområde att solidariskt planera sin verksamhet, och härigenom tror jag att en del av det problem vi nu diskuterat skulle lösas.

Kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområdena

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s):

Herr talman! Det är alltid mycket intressant att ta del av de reservationer som fogas till ett utlåtande när utskottet inte kunnat bli enigt. I detta fall har högerledamöterna och centerpartiledamöterna i bankoutskottet enats om att avstyrka de föreliggande motionerna. Det har varit intressant att läsa deras reservation, ty den präglas, tycker jag, rätt mycket av de synpunkter som Sveriges industriförbund i olika sammanhang framfört. Det är fräppande att herrar Nils Teodor Larsson och Börjesson i Glömminge alldeles glömt bort att i denna reservation tala om det universalmedel som centerpartiet har för att lösa det mesta i samhället, nämligen en aktiv lokaliseringspolitik!

Nu har herr Börjesson i Glömminge kommit ihåg den saken i dag; han har i två anföranden talat om den aktiva lokaliseringpolitiken, om vilken det alltså inte finns ett ord i reservationen. Det kan nu tänkas att detta inte beror på glömska, ty det är tre högermän och två centerpartister som står för reservationen, och det är ju möjligt att det var högermännen som dikterade vad som skulle stå i denna. Detta ger mycket intressanta aspekter på den aktuella politiska situationen. Mittenalliansen har här spruckit, och det har i stället blivit en högerallians. Mittenpartierna har sagt, att högern givetvis aldrig kommer att få någonting att säga till om i den framtida politiken. Nu har vi emellertid fått ett påtagligt exempel på att centern måst avstå från sitt annars ständiga tal om den aktiva lokaliseringpolitiken för att i stället instämma i det som högerens representanter helst velat framföra.

Herr talman! Jag skulle vilja erinra om att de remissyttranden som avgivits över motionerna är daterade i mars månad i år. Det ger mig anledning att förmoda att några av remissinstanserna skulle ha kommit till andra eller i varje

fall något mer nyanserade slutsatser, om deras yttranden hade skrivits nu i höst. Jag tänker då främst på bankofullmäktiges yttrande i det avsnitt, där fullmäktige behandlar bostadsbyggandets problem. Man erinrar om att det under 1965 igångsattes 92 000 lägenheter, vilket med 4 000 översteg det antal som riksdagen beslutat. Eftersom man för preliminära lånebeslut och igångsättning ställt kravet att byggnadskreditiv skall vara beviljade, har fullmäktige — med all rätt, anser jag — dragit den slutsatsen i mars månad i år, att de beviljade kreditiven gott och väl motsvarade igångsättningen.

Jag vill inte nu dra upp någon bostadsdebatt, men det är väl ändå befogat att uttala en förmodan att ett yttrande från bankofullmäktige i dag skulle ha fått ett något annat innehåll. Men jag är ändå litet betänksam med hänsyn till den behandling bostadsstyrelsens skrivelse av den 27 oktober fått av bankofullmäktige. Här har ånyo påtalats den »katastrofsituation» vi befinner oss i, inte minst i storstadsregionerna. De allra färskaste siffrorna visar att det i stockholmsregionen i år igångsatts 8 344 lägenheter. Vid samma tid förra året hade 10 482 lägenheter igångsatts. För göteborgsregionen gäller siffrorna 5 828 nu mot 7 204 förra året. Malmö—Lund-regionen ligger avsevärt bättre till med en igångsättning av 4 926 lägenheter mot 5 215 år 1965.

Bostadsstyrelsen framhåller alltså i sin skrivelse till riksbanksfullmäktige behovet av att kapitalproblemen i dessa regioner verkligen löses och att riksbanken vid kommande obligationsemission vidtar sådana åtgärder att de kreditivbelopp, som frigörs i samband med emission, ställs till förfogande för den under år 1966 i vissa områden planerade igångsättningen. Bostadsstyrelsen är kanske litet förvånad över att fullmäktige i riksbanken erinrar om att man tidigare till riksbankschefen delegerat beslutanderätten in fråga om vill-

Kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområdena

koren för obligationsemissioner. Bostadsstyrelsen menar verkligen allvar när den nu ånyo framför behovet av åtgärder. Det kan tänkas att detta leder till det resultat som bostadsstyrelsen avsett; majoriteten i riksbanksfullmäktige har uttalat att bostadsstyrelsens framställning skall beaktas av riksbankschefen, då han tar ställning till dessa frågor. Det synes mig dock som om man hade kunnat förvänta att fullmäktige med hänsyn till frågans vikt hade behandlat framställningen, även om det sedan tidigare finns en generell delegationsrätt.

Herr talman! Det skulle finnas mycket mer att säga i denna fråga; men diskussionen har dragit ut på tiden. Jag skulle ytterligare bara vilja säga att det inte är av överdriven blygsamhet, herr Larsson i Umeå, som socialdemokraterna i utskottet motsätter sig att skriva till Kungl. Maj:t och på nytt begära en utredning. Riksdagen har skrivit härom 1964, och utskottet har med all önskvärd tydlighet framhållit att man förväntar att åtgärder skall vidtas. Jag undrar om det är riksdagspraxis att man då efter två år åter skriver om samma sak. Det skulle verka litet ovanligt. Vi måste väl ändå förvänta att denna utredning kommer till stånd som en följd av den skrivning som nu gjorts.

Jag delar helt de synpunkter som framförts beträffande angelägenheten av att få till stånd ett annat avräkningsförfarande mellan stat och kommun. Herr Bengtson i Solna har dock försatt sig i en något underlig situation. Utskottet har ju i sin skrivning framhållit att man tycker att ett sådant nytt avräkningsförfarande borde införas, men herr Bengtson och två andra högermän avstyrker hela motionen, alltså även i den del där detta uttalande görs. Därför har herr Bengtson måst avge ett särskilt yttrande, i vilket han framhållit att avräkningsförfarandet är otillfredsställande. Det är litet av dr Jekyll och mr

Hyde över det hela. Men jag förstår herr Bengtsons situation; han är dels representant för högerpartiet och dels verksam som kommunalman i just de regioner som här avses.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Det finns naturligtvis inte så mycket att tillägga efter den långa diskussion som förts här i kammaren. Ämnet är så gott som uttömt. Jag har emellertid begärt ordet enbart för att stryka under behovet av kapital för finansiering och de kreditvägrigheter som finns i kommunerna omkring de stora städerna.

I den skattetabell som bankoutskottet har presenterat märker vi att Stockholm, Göteborg och Malmö håller sig med relativt låga skatter och att dessa städer inte heller har de kreditvägrigheter som man finner bara några mil utanför storstäderna. Bland kranskommunerna finner man små kommuner som har en väldig expansionstakt.

Herr Börjesson i Glömminge säger, att man skall angripa de bakomliggande faktorerna. Det är självklart att därest dessa regioner kunde »sparka bakut» så starkt att industrien och expansionen inte sökte sig dit i den takt som nu sker, skulle detta vara bra. Jag vill slå fast vad herr Larsson i Umeå sade, nämligen att dit industrien och arbetstillfällena har kommit söker sig folk. Har man väl fått dit folk, måste man ge dem bostäder. Men det gäller inte bara att bygga bostäder, utan man måste få fram skolor och göra andra följdinvesteringar, vilket sannerligen inte är så enkla saker att ordna för dessa mindre kommuner.

Jag tillhör själv en kommun i göteborgsregionen, som jag vill ta som exempel. På grund av regeringens och riksdagens beslut måste denna kommun bygga skolor.

I min kommun planerar vi byggandet av ett gymnasium till en kostnad av 15

Kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområdena

miljoner kronor. Till detta får vi ett nedprutat statsbidrag på något över 4 miljoner, och vi har fått tillstånd till ett lån, som också blivit nedprutat till något över 11 miljoner kronor. Trots att kommunalmännen legat i som remmar hos låneinstitutet, har vi inte lyckats få fram mer än 6,5 miljoner kronor. Ansvariga kommunalmän kan emellertid inte stoppa detta skolbygge; det måste färdigställas därför att föräldrar och elever så kräver. Man får så att säga handla i förhoppning om att få fram pengar till den dag då skolans uppförande kommit till det stadium att ytterligare pengar erfordras.

Markfrågan kring staden har lyckligtvis ordnats genom att vi har köpt in för åtskilliga miljoner kronor, men det har varit ett stort besvär att få fram pengarna för denna markfinansiering. Framtidens människor kommer naturligtvis att uppskatta att vi en gång skaffade denna mark, men det svåra är just att få fram pengarna.

Jag skulle naturligtvis kunna fortsätta med en uppräknning av svårigheterna, men jag vill här bara understryka behovet av att vi får en kartläggning av det hela. Det gäller inte bara kranskommunerna i storstadsregionerna, utan det gäller givetvis också, såsom utskottet så riktigt har påpekat, alla expanderande kommuner i landet. Det är klart att vi genom diskussioner inte skaffar fram mera pengar, men de små expanderande kommunerna kommer under nuvarande förhållanden i en mycket besvärlig situation. Kunde man lösa denna fråga på ett eller annat sätt, vilket faktiskt är nödvändigt, skulle detta hälsas med tillfredsställelse.

Jag har, herr talman, bara velat understryka utskottets skrivning och det behov som föreligger. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr BENGTON i Solna (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekström i Igge-

sund gjorde sig lustig över min inställning i denna fråga och använde t. o. m. uttrycket dr Jekyll och mr Hyde. Jag kan försäkra herr Ekström att det går alldeles utmärkt att representera högern både som riksdagsman och som kommunalman i Stockholms län. T. o. m. väljarna tycker att det går bra. Vi tror att det skulle gå ännu bättre om vi kunde slippa en del av de regleringar som införts genom den socialdemokratiska politiken.

Jag håller fast vid den linje jag hade när riksdagen behandlade denna fråga 1964 och då avvisade en utredning till förmån för storstadsregionerna. Herr Ekström har emellertid ändrat uppfattning och är nu inne på en annan linje än han var 1964. Jag tror inte på herr Ekströms linje. Att jag i likhet med övriga högerledamöter här i kammaren står fast vid kravet på en översyn av skatteförskottsreglerna är väl i och för sig inte så märkligt — det gör hela kammaren.

De olika nyanserna i skrivningarna på just denna punkt har jag berört i mitt första anförande, varför jag inte närmare behöver gå in därpå nu.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! De riksdagsmän från de snabbt växande storstadsregionerna — stockholms-, göteborgs- och malmöregionerna — som står bakom den motion vi nu har att behandla kan inte säga att de fått alla sina synpunkter beaktade i utskottet. Vi har likväl anledning att hälsa med tillfredsställelse bankoutskottets inträngande behandling av och positiva ställningstagande till dessa frågor.

Vi har i vår motion tagit upp frågor som har den allra största aktualitet i de tre storstadsregionerna, vilka i dag rymmer en tredjedel av Sveriges befolkning. Det svåraste problemet för kommunerna

Kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområdena

i dessa starkt expanderande områden torde vara att finansiera de omfattande investeringarna, särskilt då alla följdinvesteringar. Vi som bor i dessa områden har ingenting att erinra emot att bankoutskottet vidgar begreppet så till vida att man vill ta upp även de expanderande kommunernas investeringsbehov. Det finns säkerligen fog för Svenska kommunförbundets påpekande, att åtskilliga kommuner utanför storstadsregionerna har jämförbara ekonomiska svårigheter och lika hög kommunal utdebitering.

På tal om kommunala utdebiteringar, som berörts i debatten, är det ett faktum att många av förortskommunerna har en mycket hög kommunal utdebitering. Det finns också kommuner med låg utdebitering, men det är då fråga om kommuner som inte gör några större insatser på bostadsbyggandets område. Den lägsta kommunalskatten har man bl. a. i Danderyd, Saltsjöbaden, Stocksund och Djursholm. Den stora folkströmmen till storstadsområdena ställer dessa kommuner inför en rad svårbemästrade uppgifter, vilka bör klarläggas vid en långsiktig såväl fysisk som ekonomisk planering.

I det område som jag känner bäst, Storstockholm, har folkmängden på 15 år ökat från 986 000 till närmare 1 250 000 invånare. Regionen har varje år befolkningsmässigt ökat med en siffra motsvarande en medelstor svensk stad, och under senare år har genomsnittligt 40 procent av den totala folkökningen registrerats i storstockholmsområdet. Till följd av de krympande markreserverna för bostadsbebyggelse inom Stockholms stads gränser har denna folkökning under 1960-talet helt kommit att fördelas på regionens länskommuner.

I det förslag till reviderad regionplan för storstockholmstrakten, som nu är under utarbetande, förutsätts att Storstockholms folkmängd år 2000 skall uppgå till omkring 2,2 miljoner invå-

nare. Vi tror inte att den av riksdagen beslutade lokaliseringpolitiken, som vi från storstädernas sida självfallet givit vår anslutning till, i någon högre grad kommer att dämpa takten i storstadsregionens tillväxt.

Jag har här bara talat om Storstockholm. Representanter för göteborgs- och malmöregionerna kan anföra liknande framtidsprognoser.

Detta är som bekant inte bara ett svenskt problem. Utvecklingen är i stort sett densamma i alla länder, och tillväxten av storstadsregionerna kan knappast begränsas. Bostadsbyggandet i Storstockholm har ökat från 11 270 igångsatta lägenheter 1957 till 15 850 igångsatta lägenheter 1965. Trots detta har regionens relativa andel av det totala bostadsbyggandet i landet inte ökat utan i stället minskat.

Bostadsproduktionen under 1960-talet i Storstockholm utgör inte mer än drygt 16 procent av den totala bostadsproduktionen. Detta faktum bör ställas i relation till att 40 procent av landets folkökning faller på storstockholmsområdet, att regionen har omkring 40 procent av landets samlade bostadskö och att en betydande del av nytillskottet av lägenheter går åt för att ersätta rivna bostäder.

Mot denna bakgrund är det uppenbart att bostadsbyggandet i Storstockholm hållits på en alltför låg nivå.

I motionen understryks att statsmakterna nu måste skapa garantier för en sådan kreditförsörjning att kommunerna kan fullfölja sitt bostadsbyggande. Inte mindre än ett tiotal betydelsefulla remissinstanser har fått tillfälle att yttra sig över motionen. De flesta är positivt inställda, bland dem Svenska stadsförbundet och majoriteten inom Svenska kommunförbundet. Bara två remissinstanser — Svenska bankföreningen och Svenska försäkringsbolags riksförbund — avstyrker direkt utredningsförslaget.

Utskottsmajoriteten gör i sitt utlåtande följande uttalande, som vi tycker är

Kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområdena

synnerligen viktigt och angeläget: »De resursavvägningsproblem som ofrånkomligen måste uppkomma i vår snabbt expanderande ekonomi, där efterfrågan på kapital och reala tillgångar ständigt tenderar att överstiga tillgången, har kommit till särskilt klart uttryck i de där belägna kommunerna. Även i andra expanderande kommuner i landet gör sig dock liknande resursavvägningsproblem gällande med samma kraft.»

Utskottsmajoriteten anför vidare att det enligt dess uppfattning vore »önskvärt att få till stånd en mera vittsyftande undersökning av de expanderande kommunernas förutsättningar att finansiera erforderliga kommunala investeringar».

Motionärerna tycker att det är bra att detta blir sagt i klartext av utskottet.

Det är emellertid en smula överraskande att till det positiva utlåtandet har fogats en reservation som går på rena avslagslinjen. Bakom denna reservation står, som tidigare framhållits här i debatten, bankoutskottets högermän och centerpartister. Majoriteten utgörs av utskottets socialdemokrater och folkpartister, som båda hemställer till Kungl. Maj:t om en sådan här utredning. Denna uppdelning är ju rätt intressant, även om vi inte skall överbetona betydelsen av den. Men i likhet med Dagens Nyheter kan man inte underlåta att säga att det hela är en smula pikant. Det blev alltså ingen mittensamverkan här; den höll inte ens för denna lilla påfrestning. Folkpartiet är för och centerpartiet emot en utredning om de expanderande kommunernas investeringsbehov. Högern och centerpartiet har däremot funnit varandra. Kanske man får antaga att det är fråga om en mera tillfällig förbindelse.

Jag har bara velat anförda detta. Det skulle vara mycket mer att tillägga, men debatten har ju pågått ganska länge.

Jag vill avslutningsvis yrka bifall till utskottets förslag om en utredning, som

ger tillfälle att genomlysas problematiken.

I detta anförande instämde herrar *Johansson* i Södertälje och *Svenning* (båda s).

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Det är möjligt att mitt yttrande i någon mån kommer att grumla herrar Ekströms i Iggesund och Linddahls glädje över de nya allianser de tyckte sig kunna utläsa ur reservationerna i detta ärende.

Den här förda debatten har styrkt mig i min uppfattning att orsaken till att motionärerna avlämnat den nu behandlade motionen är den bristande planeringen av resursfördelningen i vårt land, som kännetecknar regeringens politik. Från vårt håll har vi ju påpekat detta i olika sammanhang och allra senast i den interpellationsdebatt om bostadsfrågorna, som ägde rum i samband med remissdebatten.

Det är allmänt bekant att inte minst bostadsbyggandet kommit på sned, mera nu än någonsin, på grund av att kreditförsörjningen till bostadsbyggandet inte har fungerat. Detta förhållande är särskilt markant i de speciella expansionsregionerna och de tre storstadsområdena.

Jag vill vidare erinra om att regeringen 1965 föreslog en mycket tvär omkastning av bostadsbyggandet till förmån för expansionsregionerna. Riksdagen beslutade enligt detta förslag. Från centerpartiets sida gjordes den invändningen, att vi inte trodde att denna tvära omkastning skulle leda till ett optimalt resursutnyttjande på området eller att storstadsregionerna skulle kunna absorbera den tilldelning som blev resultatet av den tvära omkastningen. Utvecklingen har sannerligen gett oss rätt: storstädernas situation på detta område har inte förbättrats. Den är i dag mycket svår.

Jag vill i detta sammanhang också påminna om de riksdagsskrivelser, som

Kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområdena

beslöts år 1965 och i våras; 1965, skrivelser till både riksbanken och Kungl. Maj:t och i år till Kungl. Maj:t, beträffande just de problem som ligger bakom de motioner som behandlas här i dag.

Jag tog mig friheten att under remissdebatten påpeka att regeringen inte hade gjort något nämnvärt för att komma till rätta med dessa förhållanden och inte heller tagit ad notam de påpekanden som två riksdagar enhälligt hade beslutat. Först sent i höst har regeringen tillsatt en särskild delegation som skall överväga och penetrera den problematik som ligger bakom denna debatt.

Anledningen till motionen är att regeringen alltså i mycket stor utsträckning tappat greppet om bostadsbyggandets krediter och kreditmarknaden i övrigt. De starka koncentrationstendenser som kännetecknat utvecklingen i vårt land, inte minst under de senaste åren, har i hög grad försvårat en riktig resursfördelning liksom de också försvårat ett riktigt resursutnyttjande, som är förutsättningen för ett optimalt bostadsbyggande. Den förda politiken utmärks av en mycket stor ryckighet som förvärrar bristsituationen, en ryckighet som tillkommit för att få till stånd en förbättring men som tyvärr har försvårat lösningen av de bristproblem vilka motionärerna tagit upp.

Centerpartiet har i olika sammanhang framfört förslag i syfte att åstadkomma en bättre balans. Jag vill särskilt påminna om våra yrkanden att större resurser skall ställas till lokaliseringspolitikens förfogande, vilket bl. a. skulle avlasta trycket på expansionsregionerna. I detta sammanhang vill jag också erinra om att dr Hedlund upprepade gånger föreslagit en rundabordskonferens i avsikt att söka åstadkomma ett optimalt resursutnyttjande. För att komma till rätta med de här diskuterade problemen kan man inte bara prioritera en sektor. Problemen finns på många olika områden och måste angripas med

en serie olika åtgärder, som jag emellertid inte nu skall ta upp till diskussion. Enligt min uppfattning behövs en totalbedömning av hela situationen, inte bara ett specialstudium av en snäv sektor.

Utskottet tar avstånd från en utredning som bara omfattar de tre storstadsregionerna och föreslår att utredningen skall omfatta alla expansiva kommuner. Vi menar att detta ändå är en alltför begränsad målsättning och att det inte är det riktiga sättet att lösa denna samhällsproblematik.

Jag hoppas att statsrådet, när han eventuellt kommer att skriva direktiv till en utredning om dessa frågor gör direktiven vidsträcktare än vad utskottet för sin del önskar. Om utskottet hade föreslagit en förutsättningslös utredning med uppgift att göra en totalbedömning av hela frågan skulle jag mycket väl ha kunnat rösta för utskottets förslag. Utskottet framlägger emellertid inte något sådant förslag. Inte heller reservanterna tar upp frågan i hela dess vidd, utan ser den, enligt min uppfattning, ur en mycket negativ och snäv synvinkel.

Då således varken utskottet eller reservanterna tar upp frågan utifrån de utgångspunkter jag anför, ber jag, herr talman, att få yrka att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en förutsättningslös utredning rörande kommunernas kreditförsörjning, varvid hänsyn bör tas till förhållandena i olika slag av kommuner i hela landet.

Dessutom ber jag att få yrka bifall till andra delen av reservation 2, av herr Hilding m. fl., att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om översyn av beräkningsgrunderna för utbetalning av skatteförskott till kommunerna och giva till känna vad utskottet anför.

I detta anförande instämde herrar *Gustavsson* i Alvesta, *Hansson* i Skegrie, *Gomér*, *Gustafsson* i Kårby, *Johansson* i Skärstad, *Sjönell*, *Sundkvist*, *Dahlgren*,

Kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområdena

Mattsson, Larsson i Luttra, *Börjesson*, i Falköping, *Dockered, Persson* i Heden, *Jonasson, Larsson* i Norderön, *Lindberg* och *Grebäck* (samtliga cp).

Herr NILSSON i Östersund (s):

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon ny sakdebatt i denna fråga. Diskussionen har ju pågått rätt länge, och frågan har blivit ganska väl belyst ur olika synpunkter.

Här har gjorts en beskrivning av riksbanksfullmäktiges yttrande och av fullmäktiges handläggning av skrivelsen från bostadsstyrelsen. Det är alldeles riktigt att fördelningen av krediterna har delegerats till riksbankschefen, och att vi har i vårt resonemang — i likhet med vad som framhålles i utskottsutlåtandet — varit inne på tanken att det finns andra expanderande bristområden här i landet än storstäderna. Men beslutet innebar som sagt en delegering till riksbankschefen, som också skall beakta de synpunkter som framförts av bostadsstyrelsen.

Det var emellertid inte för att säga detta som jag i första hand begärde ordet, utan anledningen var herr Janssons farhågor att riksbankschefens vistelse utomlands skulle innebära en fördröjning och en förhalning av detta ärendes handläggning. Jag kan lugna herr Jansson med att vi inom riksbanksfullmäktige har försäkrat oss om att riksbankschefens bortovaro inte kommer att försena handläggningen.

Herr talman! Det var egentligen för att anföra detta som jag begärde ordet.

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s):

Herr talman! Inte ens i min vildaste fantasi kunde jag väl tänka mig att mina synpunkter på de olika konstellationerna i bankutskottet så omedelbart skulle utlösa det förslag som nu ställts från centerpartihåll genom herr Nilsson i Tvärälund. Där har det tydligen blivit rättning i leden och man har nu på

allvar känt sig besvärad över gruppe-
ringen i utskottet.

Nå, detta är givetvis intressant för de högerledamöter i utskottet som varit med om att utforma ifrågavarande reservation, där de haft centerns ledamöter med sig. Nu springer centerpartisterna ifrån reservationen och ställer ett annat yrkande.

Sedan vill jag säga till herr Bengtson i Solna att han väl inte skall ta så allvarligt på min definition av honom. Det kan hända att jag använde ett något hårt uttryck. Men att först yrka avslag på motionerna och sedan skriva ett särskilt yttrande i vilket han inledningsvis och mycket värtaligt anför samma synpunkter som de socialdemokratiska motionärerna från Stockholms län, kan jag inte uppfatta som annat än en kluvenhet.

Överläggningen var härmed slutad.

Utredning angående finansieringen av kommunernas investeringar

Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 1) av herr Gustaf Henry Hansson m. fl. i motsvarande del; samt 3:o) bifall till det av herr Nilsson i Tvärälund under överläggningen framställda yrkandet att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en förutsättningslös utredning rörande kommunernas kreditförsörjning, varvid hänsyn borde tas till förhållandena i olika slag av kommuner i hela landet; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärälund begärde likväl votering, i anledning varav herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr förste vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen begärde dock herr Nilsson

Kreditförsörjningen till kommuner i storstadsområdena

i Tvärålund votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående bankoutsrottets utlåtande nr 45, såvitt avser utredning angående finansieringen av kommunernas investeringar, antager det förslag, som innefattas i den av herr Gustaf Henry Hansson m. fl. avgivna reservationen 1), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det av herr Nilsson i Tvärålund under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för nejpropositionen. Herr Bengtson i Solna begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 57 ja och 66 nej, varjämte 85 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 3: o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutsrottets hemställan i utskottets utlåtande nr 45, såvitt avser utredning angående finansiering av kommunernas investeringar, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Nilsson i Tvärålund under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 142 ja och 43 nej, varjämte 24 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Översyn av beräkningsgrunderna för utbetalning av skatteförskott till kommunerna

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2) i motsvarande del; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutsrottets hemställan i utskottets utlåtande nr 45, såvitt avser översyn av beräkningsgrunderna för utbetalning av skatteförskott till kommunerna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Hilding m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 130 ja och 62 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Fröken WETTERSTRÖM (h), som yttrade:

Herr talman! Jag röstade JA, men voteringsapparaten markerade AVSTÅR.

Utskottets hemställan i övrigt

Bifölls.

§ 11

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets memorial nr 46, angående verkställd granskning av delegerades för riksdagens verk verksamhet under år 1966.

§ 12

Vissa åtgärder mot ökad brottslighet

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 38, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder mot ökad brottslighet, såvitt de hänvisats till första lagutskottet.

Första lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta motioner, nr 318 i första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* samt nr 384 i andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* Motionerna hade såvitt avsåge den kriminologiska och rättssociologiska forskningen och undervisningen, yrkandet under

Vissa åtgärder mot ökad brottslighet

1 a), hänvisats till statsutskottet och i övrigt till lagutskott. I vad motionerna hänvisats till lagutskott hade yrkandena under 1 b) och 1 c) tilldelats första lagutskottet och yrkandet under 2) andra lagutskottet.

I motionerna hemställdes under yrkande 1 b)

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående åtgärder för att förbättra målsägandens möjligheter att utfå skadestånd enligt i motionen förordade riktlinjer;

samt under yrkande 1 c)

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående införande i vårt reaktionssystem av en påföljd av typen kortvarigt frihetsberövande.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 318 och II: 384, såvitt anginge ersättning för personskador, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening ge till känna vad utskottet anfört, samt

B. att motionerna i övrigt, såvitt nu var i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Arvidson, Gösta Jacobsson* och *Oskarson*, vilka ansett

dels att utskottets yttrande bort erhålla i reservationen angiven lydelse, i vad avsåge motiveringen till hemställan under mom. A. likalydande med utskottets motivering;

dels ock att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 318 och II: 384, såvitt anginge ersättning för personskador, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening ge till känna vad utskotts majoriteten och reservanterna anfört;

B. att riksdagen i anledning av förevarande motioner, såvitt anginge införande i vårt reaktionssystem av en på-

Vissa åtgärder mot ökad brottslighet

följd av typen kortvarigt frihetsberövande för unga lagöverträdare, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig och förutsättningslös utredning; samt

C. att motionerna i övrigt, såvitt nu var i fråga, ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr OSKARSON (h):

Herr talman! Låt mig först, i anslutning till utskottets skrivning angående målsägandes rätt att utfå skadestånd för skada förorsakad genom brott, konstatera att det för den enskilde skadelidande ter sig stötande att kronans rätt till böter skall gå före hans rätt till ersättning för liden skada. Utskottet har instämt i motionärernas syn på detta problem och framhållit att det är angeläget att de som blir offer för brott »i största möjliga mån får gottgörelse för dem åsamkade skador». Vidare har utskottet uttryckt som sin mening att i första hand bör övervägas ett utbyggande av statens ansvar för personskador, vållade av dem som är föremål för kriminalvård i frihet. Vad utskottet sålunda anförts skall i skrivelse bringas till Kungl. Maj:ts kännedom. Jag uttrycker den förhoppningen att dessa frågor utan dröjsmål skall beaktas inom justitiedepartementet vid dess fortsatta utrednings- och förslagsarbete.

Vad beträffar den andra delen av motionärernas förslag, att nuvarande påföljdssystem när det gäller ungdomsbrottslighet skall kompletteras med ett kortvarigt frihetsberövande, har vi reservanter ansett att en allsidig och förutsättningslös utredning därom bör komma till stånd.

Den ökade brottsligheten över huvud taget och förskjutningen till allt lägre och lägre åldrar är en skrämmande utveckling i vårt välfärdssamhälle. Detta tillsammans med att en viss grupp av den grövre brottsligheten tenderar

att öka med allt hänsynslösare, allt råare, allt brutalare rån och mord gör att allmänheten blir mer och mer orolig för sin säkerhet till liv och ägodelar.

De rån, mord, polismord och polismissandel som har förekommit under de senaste månaderna blottar en fruktansvärd nonchalans och respektlöshet för människoliv och för samhällets lagar och förordningar. De råa och brutala mord och den brottsmiljö som den allra sista tiden har blottats endast några stenkast från detta hus upprör svenska folket.

Rättssäkerheten är i fara. Om denna hörnpelare för vårt samhälle sviktar, äventyras våra möjligheter till vidareutveckling och fortbestånd som ett högtstående kultur- och välfärdssamhälle.

Hur skall vi angripa och i möjligaste mån komma till rätta med dessa problem? De är svåra, de är stora, de är ömtåliga och de löses inte i ett sammanhang. Låt oss först vara överens om att det brister i kunskap om de krafter som verkar på människorna och framkallar brottslig aktivitet. Vad samhället gör för att motverka brott och bekämpa brottslighet och asocialitet bygger heller inte på några exakta kunskaper om effekten av vidtagna åtgärder. Visserligen gör vi erfarenheter som kan läggas till grund för nya försök, men vi nödgas konstatera att brottsligheten växer trots betydande ansträngningar. Som tidigare sagts är den starka ökningen av ungdomsbrottsligheten särskilt oroväckande. Jag vill framhålla detta därför att ingen, vare sig i vårt land eller annorstädes, kan göra anspråk på att ha funnit ett system som råder hot på den brottsliga aktiviteten hos vissa individer. Att problemet har denna höga svårighetsgrad får naturligtvis inte leda till vare sig hopplöshet eller passivitet. Vår strävan måste fortfarande vara att söka nya vägar till en lösning.

Motionärerna och vi reservanter har vid sökandet efter sådana vägar föresla-

git en förutsättningslös och allsidig utredning för att komplettera nuvarande påföljdssystem för ungdomsbrottslingar med kortvarigt frihetsberövande. Hur ett sådant i detalj skall utformas bör ingående och noggrant prövas.

Vi tror att en reaktion från samhället i så nära anslutning som möjligt till brottet — helst direkt efter dess begående — på ett mera påtagligt sätt än vad som nu står till buds klargör för den felande att denna hans verksamhet inte kan och inte får fortsätta. Många inom detta klientel har svårt att förstå orsakssammanhanget, om de efter tidsödande utredningar och lång väntan får kännas vid påföljden för begången brottslig handling. Omhändertagandet — eller vilken påföljd det nu blir — kan framstå som förföljelse och till och med tolkas som en hämnreaktion från samhällets sida. Då får åtgärden en verkan rakt motsatt den man velat uppnå.

En direkt påföljd i anslutning till en handling — det må gälla brott eller inte — framstår för alla människor i ett klarare sammanhang än en fördröjd reaktion. Jag tror att detta förhållande är särskilt framträdande hos dem som har svårigheter att inordna sig i ett lagbundet samhälle. Om ett sådant frihetsberövande kombineras med behandling i form av samtalsterapi och andra uppbyggande åtgärder, skulle det kunna bringa den felande till eftertanke och få honom att inse och även acceptera ett begånget misstag och rätta sig därefter.

Det hävdas ofta och gärna att ett sådant system med kortvarigt frihetsberövande inte skulle stå i överensstämmelse med vårt upplysta och humanitära samhälle. Vilket är då mest humanitärt? Är det inte att söka skapa ett behandlingssätt som botar individen och avhåller honom från fortsatt brottslig gärning? Man botar inte en allvarlig inre sjukdom, som kräver ett kirurgiskt ingrepp, med sockerpiller och våtvarma omslag. Försöker man göra det, på-

Vissa åtgärder mot ökad brottslighet

sar man ingen humanitet mot den sjuke, utan förorsakar kanske honom tvärtom obotliga skador. Det kan vara smärtsamt för patienten med ett ingrepp, men det gör honom frisk. På samma sätt kan det förhålla sig med den själsliga sjukdom som rubriceras som brott. En något kärvare men framför allt snabbare behandling, som för den felande påtagligt och tydligt visar samhällets reaktion mot begången handling, kan kännas smärtsam men får honom att verkligen förstå vad han gjort. Om detta medför att han i fortsättningen avhåller sig från brottslig verksamhet, ter sig åtminstone för mig behandlingen som humanitär. Målet är ju att bota den felande från hans sjukdom: hans brottsliga inriktning. Att stryka över med hartassen när det gäller att bekämpa brottslighet kan innebära brist på humanitet, och det är fallet om behandlingen inte leder till att den brottsliga verksamheten upphör utan kanske i stället rent av konstitueras.

När vi talar om humanitet får vi inte heller glömma bort kravet på rättssäkerhet för samhällets laglydiga medborgare. Det är vår skyldighet att tillgodose kravet på sådan rättssäkerhet i den mån det över huvud taget är möjligt. Vanliga fredliga och hederliga människor i ett rättssamhälle — och det gör vi anspråk på att ha — skall inte dagligen behöva frukta för liv och ägodelar. Det finns nu många, mest åldringar, invalider och ensamboende, som går i ständig skräck för stölder, rån, misshandel och utpressning. Att dessa människor befrias från en tillvaro i oro och rädsla är ett humanitärt krav som vi har skyldighet att tillgodose.

Herr talman! Än en gång vill jag framhålla att man rör sig på ett svarbemästrat och osäkert område då det gäller att föreslå åtgärder och medel för att komma till rätta med den alltmer tilltagande ungdomsbrottsligheten. Den utredning i syfte att undersöka möjligheten att komplettera nuvarande på-

Vissa åtgärder mot ökad brottslighet

följdssystem med ett kortvarigt frihetsberövande, som motionärerna har begärt och som vi reservanter vill tillstyrka, siktar inte till att åstadkomma något allena saliggörande medel för brottslighetens bekämpande, men vi tror det är angeläget att pröva alla sätt för att söka läka detta vårt moderna samhälles öppna sår.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Jag ber till en början att få instämma i de synpunkter som herr Oskarson såsom talesman för reservanterna här framfört. Jag beklagar att utskottet nu liksom tidigare intar en avvisande hållning till förslaget om en allsidig och förutsättningslös utredning för att undersöka möjligheterna att komplettera det svenska reaktionssystemet med någon form av kortvarigt frihetsberövande. Under de få dagar som den unge skulle vara berövad sin frihet, skulle man kunna koncentrera insatserna på en intensiv behandling i form av samtalsterapi. Därigenom skulle utsikter finnas att kunna tillrättaföra den unge i god tid innan han löper risk att bli missanpassad. Det är ju, herr talman, här ofta fråga om ungdomar som kanske kommit in i gäng med dåligt inflytande och som på grund av oförstånd och omognad råkat begå förseelser, utan att man fördenskull vill beteckna dem såsom brottslingar.

Jag är väl medveten om de möjligheter som barnavårdslagen ger till omhändertagande för utredning under högst fyra veckor och de möjligheter som brottsbalken ger till anstaltsbehandling under två månader i samband med skyddstillsyn, men det borde enligt motionärernas och reservanternas mening också finnas en mellanform, en möjlighet att döma till kortvarigt frihetsberövande. Såsom vi och många med oss bedömer det, föreligger en

lucka i lagen intill dess sådan möjlighet skapas.

Med den oroande utvecklingen, att brottsligheten visar en fortgående tendens till ökning och att kriminaliteten blir allt grövre och sträcker sig allt längre ned i åldersgrupperna, borde alla vägar prövas för att komma till rätta med dessa problem. Inte minst av den anledningen men också därför att laglydiga medborgare skall få åtnjuta den rättssäkerhet, som de är berättigade till, yrkar jag bifall till reservationen i den del som avser punkt B i utskottets utlåtande.

I samma utskottsutlåtande behandlas högermotionens förslag om en utredning i syfte att förbättra målsägandes möjligheter att utfå skadestånd. Motionärerna diskuterar olika möjligheter, däribland möjligheten att genom införsel ge ersättning för vissa skador och möjligheterna till ersättning från det allmänna.

Jag vet, att detta är en ytterst komplicerad fråga, på vilken man inte kan finna godtagbara lösningar utan att först noggrant utreda frågan. Jag har emellertid vid olika tillfällen tagit upp skadestandsfrågan här i riksdagen, främst med tanke på de fall, där gamla och invalider med nedsatta själsförmåigheter eller allmän kroppssvagheter blir utsatta för våld och bestulna på sina besparingar, fall som numera förekommer i oroväckande stor utsträckning. Det ter sig för mig naturligt och riktigt, att staten i dessa ömmande fall skulle träda emellan och ersätta förlusterna. Även om denna ersättningsfråga måhända inte kan brytas ut ur ett större sammanhang, skulle jag personligen ändå önska, att man snart försökte komma till rätta med denna delfråga.

När det gäller personskador säger en av remissinstanserna: »En skadads ekonomiska situation blir inte sämre om den vållas av någon annan än om den uppkommer genom sjukdom eller olycksfall.» Nej, det må vara. Men för mig ligger en väsentlig skillnad däri,

att om skadan vållas genom överfall och misshandel, så vittnar det om att rättssäkerheten inte kan upprätthållas. Om samhället, som har att vaka över medborgarnas säkerhet till liv och egendom, inte förmår att upprätthålla denna rättssäkerhet, då tycker jag att det i varje fall borde åligga samhället att hålla de människor skadeslösa, som oförskyllt råkat ut för brottslingars framfart.

Jag är emellertid glad att kunna konstatera, att ett enhälligt utskott delar motionärernas uppfattning, att det finns skäl att vid personskador i större utsträckning än vad som för närvarande är fallet lämna ersättning från det allmänna. Utskottet finner stöd för sin uppfattning i det stora antal våldsbrott som förekommer och i de allvarliga skador som förorsakas. Utskottet förordar därför, att man i arbetet med skadeståndsrättens utformning skall ägna dessa frågor uppmärksamhet. Personligen skulle jag önska, vilket väl framgått av vad jag sagt, att uppmärksamhet ägnades inte bara åt frågan om ersättning för personskador utan även åt frågan om ersättning för egendomsskador. När det gäller dessa kategorier — åldringar och invalider — skulle de ersättningar från statens sida som kan komma i fråga, bli ytterst blygsamma, och de skulle vara synnerligen välmotiverade.

Jag har i detta sista avsnitt inte något annat yrkande än utskottets. Jag hoppas bara att denna komplicerade fråga skall kunna lösas inom en nära framtid.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Jag har begärt ordet i denna fråga därför att jag tidigare motionsvis föreslagit att man borde försöka få till stånd någon form av ersättningskyldighet för skador som vållas vid brottsligt förfarande. För svenska folket måste deras valda ombuds likgiltighet i denna fråga framstå som helt

Vissa åtgärder mot ökad brottslighet

obegriplig. I alla andra sammanhang är riksdagen ganska känslig för folkmajoritetens uppfattning, men inte när det gäller kravet att ligister och våldsvverkare i någon form eller till någon del skall ersätta de skador de av vårdslöshet eller med berätt mod åsamkar andra människor eller tillfogar allmän egendom. Vi minns väl alla hur en domare för ett par år sedan dömde en kyrkogårdsvandal att städa upp efter sig bland kullvräkt gravstenar. Denna dom överklagades och upphävdes av högre instans, trots att den dömde själv ansåg domen rättvis.

I somras råkade jag vid ett tillfälle missa en skylt om hastighetsbegränsning och överskred, utan att någon skada inträffade, med några kilometer i timmen fartbegränsningshastigheten. Detta kostade mig 225 kr. i böter. Om jag hade vägrat att betala skulle samhället ha gjort utmätning eller företagit införsel på lön. Pengarna skulle till varje pris ha tagits ut av det allmänna. Men om jag i stället hade överfallit och misshandlat en oskyldig person, tagit hans bil och kört den mot ett träd, så hade den skadelidande inte kunnat få ut ett öre genom införsel, om jag hade vägrat att betala.

I 6 kap. 1 § strafflagen talas det vackert om vidgade möjligheter för skadelidande att erhålla ersättning av den vållande, men det vackra talet blir en fiktion genom bestämmelsen att skadestånd inte kan uttagas genom införsel. Samhället mäter ut sitt, men Andersson och Pettersson får stå där tomhänta. Det torde vara en hopplös uppgift att försöka få svenska folket att se någon rättvisa i detta.

I debatten om dessa problem har det sagts att staten kunde träda emellan och betala, men jag tror att det vore ytterst betänkligt att ge våldsvverkare och betalningsvägrare denna ekonomiska favör gentemot andra medborgare. Staten kan medverka, men den skadegörande måste ändå själv till någon del,

Vissa åtgärder mot ökad brottslighet

om inte annat så genom införsel av tvångsarbete, ersätta sin åverkan. Det skulle med säkerhet vara en ur förebyggande synpunkt mer effektiv åtgärd än det är att bara låsa in vederbörande bakom höga murar.

Ersättningskyldighet vid brottsligt förfarande har av riksdagen alltid ansetts vara en alltför hård straffskärpning, och straffskärpningar tror man inte har någon förebyggande verkan. På denna punkt har riksdagen dock varit en smula inkonsekvent, ty på två områden har man flera gånger skärpt straffpåföljden i avskräckande syfte, nämligen gentemot falskdeklaranter och rattfyllerister. Ingen betvivlar väl heller att dessa skärpningar verkligen har haft en förbättrande inverkan på dessa områden. Hur skulle det se ut på deklara-tions- och trafikfronten, ärade kammarledamöter, om samhället strukit över med hartassen även när det gällt falskdeklaranter och rattfyllerister? Man vågar knappast tänka tanken.

Riksdagen har nu i många år sysslat med detta ersättningsproblem utan att något av värde framkommit. Men tiden går, och vandaler och våldsverkare blir allt aggressivare och allt fler. Antalet skadelidande som inte kan få ersättning ökar också, men i riksdagen rycker man på axlarna och tycker synd om ligisterna. Deras ägodelar eller inkomster får för allt i världen inte utsättas för utmätning eller införsel; då kan de tappa lusten att gottgöra sina offer, en lust som oftast torde vara obefintlig från början.

Det sägs i första lagutskottets utlåtande att det pågår en översyn av skadeståndsrätten inom justitiedepartementet, och det är ju alltid något. Men jag har inga stora förväntningar om resultatet. Det är dock alldeles nödvändigt att vi nu verkligen gör något i denna fråga, och det var bara denna lilla hälsning till justitieministern som jag ville få framförd.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! De motioner från högerhåll som vi nu behandlar har delvis hänvisats till första lagutskottet. De innehåller dels en hemställan om en utredning angående åtgärder för att förbättra målsägandens möjligheter att utfå skadestånd, dels krav på ett införande i reaktionssystemet av en påföljd av typen kortvarigt frihetsberövande eller arreststraff.

Då det gäller den första frågan framföres i motionerna olika förslag. Man anser att den arbetspremie, som den som är intagen på fångvårdsanstalt får för sitt arbete, utan den intagnes samtycke skall kunna tas i anspråk för betalning av skadestånd och att skadestånd i vissa fall också skall tas ut genom införsel. Man har också föreslagit andra åtgärder, bl. a. ett införande av ett försäkringssystem och att det allmänna i större utsträckning än hittills skulle ersätta uppkomna skador.

Självfallet delar utskottet motionärernas uppfattning, att det är angeläget att de som blir offer för brott i största möjliga mån får gottgörelse för de skador de lidit. Vi rycker alltså inte alls på axlarna åt dessa anspråk såsom herr Ringaby ville göra gällande. Jag tror att vi tar ytterligt allvarligt på problemet om vilka möjligheter som finns för den skadelidande att utfå skadestånd.

Beträffande förslaget om ökad möjlighet till att ta en arbetspremie i anspråk kan sägas, att man inom justitiedepartementet förbereder utarbetande av direktiv för en utredning, som skall gälla översyn av behandlingen i fångvårdsanstalt. Motionärernas förslag i denna del kommer alltså upp till prövning i detta sammanhang, varför man nu inte kan ta ståndpunkt till förslaget.

Då det gäller införsel på grund av skadestånd kan nämnas, att denna fråga behandlats av lagberedningen i dess betänkande Utsökningsrätt III, och detta betänkande är föremål för övervägande

inom justitiedepartementet efter remissbehandling. Av denna anledning anser vi inte att man nu bör ta ställning till denna fråga utan att vi måste avvakta ett eventuellt lagförslag.

Vad gäller förslaget om ersättning av det allmänna i större utsträckning än hittills för skada åsamkad genom brott måste detta ses i samband med en översyn av den allmänna skadeståndsrätten. Utskottet uttalar, att det delar motionärernas åsikt att det finns skäl att i större utsträckning än som för närvarande sker medge ersättning av det allmänna vid personskador. Utskottet säger också att det bör »övervägas ett utbyggande av statens ansvar för skada av rymlingar till att omfatta personskador vållade t. ex. även av dem som är föremål för kriminalvård i frihet».

Fröken Wetterström ansåg att man redan nu skulle uttala, att också ersättning för egendomsskador kunde utgå på detta sätt. Utskottet har tills vidare lämnat den frågan öppen och ansett att man i varje fall i första hand bör utbygga ersättningsmöjligheterna för personskador. Anledningen till att man i första hand har tänkt på personskadorna är det stora antalet våldsbrott och de allvariga skador som ofta blir följden av sådana brott. Utskottet räknar med att vid departementsöverläggningarna om skadeståndsrätten uppmärksamhet skall ägnas åt dessa frågor, och utskottet har också hemställt att dess åsikter i denna fråga skall bringas till Kungl. Maj:ts kännedom i en skrivelse.

Nästa punkt gäller arreststraffet, och det är kanske den delen av motionen som de tre tidigare talarna mest har uppehållit sig vid. Denna fråga har flera gånger tidigare, senast 1964, varit föremål för riksdagens prövning. Första lagutskottets majoritet har nu liksom då avstyrkt motionärernas förslag om införande av en ny form av kortvarigt frihetsberövande. Enligt motionärerna och de tidigare talarna skulle ett sådant arreststraff kunna avbryta en brottslig aktivitet och samtidigt klargöra för den

Vissa åtgärder mot ökad brottslighet

unge lagöverträdaren att samhället med allvar reagerar mot hans brott.

Naturligtvis är jag liksom alla medlemmar i lagutskottet ense med motionärerna om att den stegrade ungdomsbrottsligheten är ett ytterligt allvarligt problem, men jag tror inte att vi kommer närmare frågans lösning genom att införa en möjlighet till arreststraff. Enligt vad vi nyss hörde hyser man tydligen på visst håll uppfattningen att man genom ett sådant arreststraff skulle kunna lösa praktiskt taget alla de kriminalvårds- och brottslighetsproblem som finns i vårt nuvarande samhälle. Jag kan inte underlåta att säga att jag var ganska förvånad över de utsvävningar åt olika håll som gjordes här nyss. Det gäller dock nu ungdomsbrottsligheten och det är inte fråga om samhällets reaktion mot vare sig rattfyllerister eller falskdeklaranter. Vi måste hålla isär problemen och bör inte, då vi diskuterar ungdomsbrottsligheten, dra in alla brottslighets- och kriminalvårdsproblem som vi har i samhället.

Det behov som eventuellt kan finnas och som finns av korttidsbehandling på anstalt tillgodoses för närvarande på olika sätt, dels inom barnavårdens ram, dels genom anstaltsbehandling i samband med skyddstillsyn. Här har sagts att så korta anstaltstider som några dagar eller en vecka skulle kunna vara tillräckliga för att bringa den unge lagöverträdaren till insikt om hans brott och till att få in honom på en annan bana. Jag tycker det ligger i sakens natur att man inte på några dagar, över kanske ett veckoslut, kan få till stånd någon allvarlig sinnesförändring hos en person. Att man på denna tid skulle kunna åstadkomma en samtalsterapi, som fröken Wetterström föreslog, är väl omöjligt. Dessutom kan man inte ta in en person för arreststraff utan att först ha gjort en utredning om att han gjort sig skyldig till brottet. Det skulle strida mot de principer om rättssäkerhet som vi i övrigt värnar så mycket om.

För ungdomar i åldern 15—17 år

Vissa åtgärder mot ökad brottslighet

finns det möjlighet att inom barnavården anordna korttidsbehandling vid ungdomsvårdsskola. Detta är något som också praktiseras mycket allmänt. Vistelsen skall normalt vara upp till tre månader, under vilken tid den unge efter förmåga och anlag erhåller både undervisning och yrkesutbildning. För min del tycker jag att detta är en mycket lämpligare form av omhändertagande, som bättre kan tillgodose syftet att bringa vederbörande till insikt om vikten av att i framtiden avhålla sig från brott.

Dessutom har barnavårdsnämnd möjlighet att ta in unga lagöverträdare för utredning under en kortare tid. Ungdomar över 18 år kan slutligen i samband med skyddstillsyn å dömas anstaltsbehandling på upp till två månader, om detta skulle anses lämpligare än vård enligt barnavårdslagen.

Enligt utskottets mening bör man avvakta ytterligare erfarenheter av de nuvarande möjligheterna till frihetsberövanden inom barnavårdens och kriminalvårdens ram innan man igångsätter utredningar om andra former av omhändertagande.

Utskottet avstyrker därför motionens förslag om en sådan utredning.

Det finns ingen anledning att frångå den princip, för vilken vi flera gånger har uttalat oss och vilken vi kanske kraftigast spikade fast här i riksdagen i samband med brottsbalken. Enligt denna princip skulle ungdomliga lagöverträdare på upp till 18 år omhändertas så gott som undantagslöst inom barnavårdens ram, och detta skulle även i allmänhet ske med ungdomar mellan 18 och 21 år. Endast om det är lämpligare med kriminalvård skall denna träda i stället för barnavård. Detta är enligt min mening en mycket viktig princip, och det praktiska resultatet av den bör få visa sig genom ytterligare några års tillämpning innan vi börjar överväga andra åtgärder.

Man skall inte lura sig själv med att

tro att man kan komma till rätta med ungdomsbrottsligheten genom att införa ett arreststraff. Så enkelt och lättvindigt är inte problemet. Både inom kriminal- och barnavården har man tagit avstånd från sådana korta frihetsberövanden som föreslås i motionerna och i stället gått in för principen att ta hand om ungdomarna under den tid man har dem under behandling. Jag tror att det är en riktig princip och vill i dagens läge inte vara med om någon sådan utredning som motionärerna önskar.

Herr ZETTERBERG (s):

Herr talman! Det är ganska naturligt att det med den stigande vågen av brottslighet och våldshandlingar uppstår en reaktion bland människorna i den riktning som högermotionärerna representerar. I sin upprördhet önskar man tillgripa kraftiga åtgärder och vill mer eller mindre medvetet slå tillbaka, vilket tar sig uttryck bland annat i förslag av denna typ.

Hur det än camoufleras finns det i grunden något gemensamt, som känns igen, i det ena efter det andra av de förslag vilka går ut på kraftigare ingrepp mot brottsligheten.

Utskottets ordförande har redan be-lyst hur illa genomtänkt förslaget om korttidsarrest för ungdomsbrottslingar är. Jag vill först ta upp fröken Wetterströms tanke att man under denna tid skulle sätta in samtalsterapi, en mycket krävande form av behandling för vilken vi redan nu har ett ytterst ringa antal tjänstemän till förfogande. Hur skulle man kunna ge dessa ungdomar en adekvat samtalsterapi med de resurser, som inom en överblickbar framtid står oss till buds? Jag skulle vilja påstå att några sådana möjligheter ännu inte existerar. Om man därtill lägger, att erfarenheterna från den samtalsterapi som dock bedrivs är att det under den första tiden är mycket svårt att komma till tals med ungdomar, förstår man att

någon vecka är en alldeles för kort tid. Det krävs längre tid, mera personal.

Det andra jag med ett par ord ville gå in på är frågan om ersättningar vid skador vållade i samband med brott. Också där finns det en stark folkmening, enligt vilken det är orimligt att ungdomar som har skadat personer eller allvarligt skadat egendom, bilar o. s. v., inte som det heter kläms åt, inte tvingas till att betala igen.

Den som har haft aldrig så litet beröring med de ungdomar det här gäller vet ju att det i stor utsträckning är fråga om skadade och sjuka människor. Det är endast därför att tillgången på skolad personal inom kriminalvården är så otillräcklig som vi inte har differentierat bättre än vi har gjort. En stor del av de ungdomar som vistas på våra kriminalvårdsanstalter är i själva verket i den psykiska kondition att de, om vi hade institutioner för psykisk vård av dem, skulle hänföras dit. De har en bakgrund som i de flesta fall är utomordentligt asocial.

Vad det gäller för kriminalvårdande institutioner är ju att bereda dessa människor för att komma ut i frivård så snabbt som möjligt och att när de har kommit därtill medverka till att de stannar i de anvisade arbetsuppgifterna. Den mest rehabiliterande åtgärd som vi känner till är att föra in dem i ett arbete.

Ofta har de inte bara betalningsskyldighet för utdömda skadestånd utan även för barn och familjer; de har ofta nog gamla skatteskulder osv. Om en ung man kommer ut och får ett arbete, där så stora skulder belastar honom, är det ganska begripligt, ifall hans lust att stanna i arbetet minskar. Vad gör då samhället för vinst på att pressa vederbörande till att betala ytterligare skadestånd, om man jämför det med vinsten för samhället av att han återanpassas i samhället, att han får möjlighet därtill genom att stanna kvar i sitt arbete? Så enkelt är problemet nu, och så svårt framstår det ute på fältet.

Vissa åtgärder mot ökad brottslighet

Vi har nu en frivårdsorganisation som är under uppbyggnad. I alla de fall då en dömd, som fått sig ålagd skadeståndsskyldighet, kan betala tillbaka, rådgör skyddskonsulenten med vederbörande i avsikt att få till stånd en återbetalning. Men den främsta riktpunkten för skyddskonsulentens handlande måste ju vara att återanpassa den dömden i en god tillvaro.

Utskottets ordförande har nyss antytt att vi inte känner till någon enkel lösning av dessa problem. Inte heller högermotionärerna gör det. De har ju också antytt att de är medvetna om hur komplicerat problemet är. Jag tror att om man ifrån början eliminerar sådana antydningar som att det tas i med »hartassar» på dessa ofta skadade människor skulle det innebära en behövlig humanisering av argumentationen.

När man har haft med de kriminellt belastade i vårt land att göra, vet man att lagens och samhällets armar förr eller senare når dem och i allmänhet gör det på ett utomordentligt hårt och för deras framtid bestämmande sätt. Enstaka möjligheter att undgå finns. Ibland kan de sträcka sig över flera år, men förr eller senare kommer de kriminellt belastade ändå att föras in i en grupp där de kommer att tillhöra de verkliga socialfallen. Det är en grupp som är djupt nödlidande, en grupp som utmanar allas vårt samvete — inte med antydning att det borde vara kraftiga tag i stället för hartassar utan till vilja att skaffa mera adekvata möjligheter att ta vederbörande om hand.

En av de lösningar som man kan peka på — inte heller den utgör en definitiv lösning på alla problem, men den har diskuterats mycket inom kriminalvården — är att få till stånd bättre ersättning för det arbete som de intagna utför i de icke få industrier som kriminalvården har. Om jag är rätt underrättad betalas där maximum 60 öre i timmen och härigenom skaffas medel, får vi kalla det kapital, som med den intagnes medgivande kan tas i anspråk för ska-

Vissa åtgärder mot ökad brottslighet

destånd. Pengarna, som kan vara början till en start, skickas ofta till familjen ifall det finns god kontakt med den. Man undrar emellertid om svenska folket i gemen skulle vilja arbeta om det ersattes med 60 öre i timmen. Vad som härvidlag behövs är väl helt enkelt att det en dag kommer till stånd en avtalsrörelse i vilken man tar in de arbetares anställnings- och löneförhållanden som utför arbete vid våra kriminalvårdsanstalter. Sedan får självfallet avdrag göras för uppehälle, mat och annat. Då, herr Ringaby, vore det befogat att säga att man av ett sålunda någorlunda rimligt belopp bör kunna göra en skadereglerande betalning.

På en enda punkt har utskottsmajoriteten gett efter — man kan kanske kalla det så — för motionen. Det gäller en punkt där vi alla varit överens, nämligen beträffande personskadorna, vilka som framhållits borde komma i en särklass. Det allmänna rättsmedvetandet har säkerligen större krav på skyddet för liv och lem än för egendom. Var och en kan själv lättligen tänka sig att det, om det uppstår en kroppsskada och ingen ersättning utgår, känns hårdare än om man blir berövad någon av sina ägodelar. För egen del är det i alla fall den motivering som förmått mig att gå med på utskottets skrivning, att vårt rättsmedvetande mer och mer reagerar mot förgripande på den kroppsliga integriteten. Sedan må andra från andra utgångspunkter ha kommit till samma slutsats. Det är emellertid i och för sig remarkabelt att utskottet, när vi redan har en utredning om skadestånd, dock tillåter sig att ge denna anvisning. Jag tycker att motionärerna skulle känna sig ytterst tillfreds med att genom motionen ha vunnit den framgång som ligger i den beställning som här har gjorts.

Herr OSKARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! När fru ordföranden talade om utsvävningar vet jag faktiskt inte vad hon menar. Här har ingen gjort

några som helst utsvävningar. Jag framhöll mycket klart och tydligt att dessa svårigheter finns, att de är mycket stora och att kunskaperna på området är synnerligen bristfälliga. Det skulle vara intressant att veta vad fru ordföranden menar med utsvävningar, ty jag kan inte förstå att någon har gjort sig skyldig till sådana.

Sedan sägs det att man inte på några dagar kan ändra sinnesinriktningen hos den ungdom som man tar om hand. Nej, det kan man säkerligen inte göra. Men alla de som en gång av rent oförstånd, av en olycklig tillfällighet eller påverkade av kamrater begår en brottslig handling är inte heller predestinerade att bli brottslingar. Och om en sådan lagöverträdare får klart för sig att han inte kan fortsätta med denna obetänksamhet, så tror jag att han ofta säger sig redan i det skedet: Jag måste bli en laglydig medborgare och fortsätta så som jag var tidigare, innan denna olycka skedde; jag måste sköta mig.

Vidare har det sagts att det system som motionärerna och reservanterna förordar bygger på övertro. Det gör det visst inte. Vi har tydligt framhållit alla problem och sagt att detta är ett försök bland många att finna en väg på vilken man kan komma till rätta med ungdomsbrottsligheten.

Utskottets ordförande hävdar att vi här har en princip och att vi bör handla efter den, men om principen eller systemet inte fyller måttet, skall man väl inte hålla fast vid principen eller systemet för dess egen skull utan vara beredd att diskutera andra vägar att finna en lösning.

Sedan påstod herr Zetterberg att motionärerna i detta fall enbart vill slå tillbaka i ren upprördhet. Det vill vi inte alls. Vi har en ärlig strävan att finna ett sätt att hjälpa den som råkat i olycka; hjälpa genom att tydligt tala om för honom att detta får han inte fortsätta med. Det har ingenting att göra med att slå tillbaka.

Vissa åtgärder mot ökad brottslighet

Fröken WETTERSTRÖM (h) kort gemäle:

Herr talman! I likhet med herr Oskarson har jag svårt att förstå vad fru Gärde Widemar menar, när hon talar om utsvävningar från olika håll. Jag känner mig inte alls träffad av den beskyllningen. Jag har strikt hållit mig till utskottets utlåtande, föranlett av väckta motioner, och tillåtit mig att anlägga några personliga synpunkter på frågan, inte minst när det gäller skadeståndskravet.

Utskottets ordförande säger — det är precis detsamma som framhållits varje gång vi har behandlat dessa frågor — att vi bör avvakta och se hur den nya brottsbalken verkar. Men reservanterna har ju inte begärt att det förordade systemet skall införas omedelbart. Vad vi vill är att genom en utredning få klarhet i om systemet är lämpligt. Vi vet ju alla hur lång tid utredningar tar, och alla inser vi väl vikten av att komma till rätta med företeelser i samhället som inger oro. Därför tycker jag att det vore klokt att göra denna utredning. Den kan vara klar om några år, och då har ju samtidigt vunnits erfarenhet om hur brottsbalken verkat.

Vidare säger fru Gärde Widemar, att en utredning ändå alltid måste föregå arreststraffet — och det är alldeles givet. Men meningen med hela systemet är att den lagöverträdare det gäller skall få en varning och bli på det klara med att samhället reagerar snabbt.

Slutligen talade herr Zetterberg om att vi saknade resurser för effektiv samtalsterapi, och jag är givetvis fullt medveten om att sådana resurser saknas i dag. Men därvidlag liksom på många andra områden ser man väl fram mot förbättrade förhållanden.

Vi motionärer och reservanter tror på en behandlingsform som den vi förordat men har endast begärt att en försättningslös utredning skall få sig anförtrodd uppgiften att allsidigt pröva hithörande problem.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp) kort gemäle:

Herr talman! Varken herr Oskarson eller fröken Wetterström behöver känna sig träffade av min anmärkning om utsvävningar. Den gällde i första hand herr Ringaby, som här talade om både falskdeklarationer, biltjuvar och rattfylleri. Det anser jag inte alls har med det ärende att göra som vi i dag behandlar.

Herr Oskarson sade, att man genom kortvarigt frihetsberövande skulle kunna påverka de ungdomar som av oförstånd och under inflytande av kamrater och rena tillfälligheter gjort sig skyldiga till brottsliga förfaranden. Jag kan inte förstå att ett arreststraff i kriminalvårdens regi skulle kunna påverka dem bättre än de nuvarande metoderna, som innebär att dessa ungdomar blir omhändertagna av barnavårdsnämnden. Det är väl ändå troligt att barnavårdsnämnden, som har utprövat metoder för att ta hand om ungdomar, bättre skulle kunna komma till rätta med dem som av rent oförstånd gör sig skyldiga till dylika förfaranden. Ett arreststraff skulle ju stämpla dem på ett helt annat sätt såsom hörande till det brottsliga klientelet. Man är rädd att få en sådan stämpel på ungdomarna, och det är därför man inte vill att de annat än undantagsvis omhändertas inom kriminalvården. I första hand vill man att de godartade fallen skall tas om hand inom barnavårdens ram.

Jag tycker att man måste se i vilken utsträckning de möjligheter som finns kan klara problemen. Herr Oskarson säger att det har visat sig att de inte fyller måttet. Jag kan inte gå med på det. Vi har alldeles för liten erfarenhet. Det är ännu inte två år som brottsbalken har varit i kraft, och det är alldeles för kort tid för att vi skall kunna fälla sådana omdömen som att metoderna inte fyller måttet och man därför inte kommit till rätta med problemet. Man måste vänta med sin bedömning. Jag skall gärna diskutera med herr Oskarson om

Vissa åtgärder mot ökad brottslighet

dessa saker, men jag är inte beredd att i dagens läge gå med på en utredning som inte kan fylla något syfte.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ZETTERBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det positiva i detta meningsutbyte kan väl vara att vi också genom motionen har fått uppmärksamheten mer riktad på behovet av en förnyelse inom vår kriminalvård. Den som aldrig så litet har satt sig in i denna har blivit uppskakad av de brister som finns där. Dessa brister beror, tror jag, i ringare grad på systemet, såsom herr Oskarson antydde att de skulle göra, än på att vi framför allt på personalvårds sidan följt med så pass dåligt, på att riksdagen inte har beviljat större medel till snabb utbyggnad.

På många områden, från byggnaderna över utbildningen av personal till bristen på kolonier och utslussningshem o. s. v., stöter man på samma fenomen — otillräckliga resurser. Även inom barnvårdsnämnderna förekommer alltför litet satsning på det unga klientel som råkar i bekymmer. Men själva inställningen skall icke vara den, att vi tidigare haft hartass och att vi nu skall ta ett annat slags tass. Vi skall ha en känsla av att det är våra verkligt fattiga och illa utrustade bröder, att det är den lägsta socialgruppen i vårt land som vi träffar bland detta klientel. Det är i den känslan av att vilja humant hjälpa och stödja som jag tror vi kan ha möjligheter att återföra unga människor till ett riktigt liv.

Herr RINGABY (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan utan vidare hålla med om att det är ett mycket svårt klientel vi talar om. Jag träffade för någon tid sedan en kriminalreporter som berättade att han vid besök på en sådan här öppen anstalt hade iakttagit en pojke som var utomordentligt besvärlig. Re-

portern tyckte att pojken var ytterst egensinnig och argstint — tills föreståndaren berättade att den enda kontakt denne pojke haft med sina föräldrar var att han varje lördag fått stryk med en cykelkedja av en berusad pappa.

Det är ju rent ohyggliga bakgrunder som finns i dessa fall — det är tragiska händelser. Men jag tror ändå att herr Zetterberg och fru Gärde Widemar missförstod mig när jag sade att man inte skall gå fram med hartassen. Många gånger är faktiskt hartassen en grym metod mot missanpassade människor. Att låta dessa människor gå ett helt år och vänta på straff är ofta grymmare än att genast omhänderta dem för korttidsstraff. Jag tror att de i många fall respekterar och förstår ett korttidsstraff. Det är alltså inte säkert att det är mindre grymt att använda hartassen.

Fru Gärde Widemar ansåg att jag svävade ut när jag talade om falskdeklarationer och rattfyllerister. Jag gjorde emellertid denna jämförelse för att påvisa att när det gäller t. ex. rattfyllerister har vi skärpt straffpåföljden och fått ett bättre förhållande. Det vara bara detta jag ville ange med min jämförelse. — Man kan naturligtvis säga att det i de båda nyssnämnda fallen gäller en bredare allmänhet. Men jag tror inte att det lilla klientel vi här talar om är helt okänsligt för en skärpning av straffpåföljden i den aktuella bemärkelsen.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att vi alla har erfarenheter av det slag som herr Ringaby nyss redovisade då det gäller det svåra klientel och de olyckliga människor det här är fråga om. Men jag förstår inte herr Ringabys tankegång. Skulle exempelvis den stackars pojke som herr Ringaby talade om, som fått stryk, som blivit utsatt för dålig behandling under hela sitt liv, bli bättre om han finge undergå några dagars arreststraff? Vore det en riktig metod

att tillrättaföra honom — att sätta in honom på ett kortvarigt arreststraff? Nej, jag tror inte man kommer någon vart med sådana stackars människor genom dylika metoder.

Jag blir också upprörd när jag får höra tongångar som går ut på att en skärpt straffpåföljd skulle skapa bättre förhållanden. Har vi ändå inte kommit så långt att vi är på väg mot en humanare och riktigare syn på brott och brottslingars behandling? Har vi inte kommit dithän att vi inte längre tror på den stränga behandlingen och långvariga inspärningen? Har vi inte försökt att skapa en humanare fångvård och en behandling som går ut på undervisning och utbildning, på möjligheter att återanpassa den skadade personen, de skadade ungdomarna, till ett normalt och hederligt liv?

Vi får inte — även om vi står skräckslagna inför vad som sker och inför olika rapporter om förhållandena — avvika från den humana linjen i fångvården och i brottsbedömningen, utan vi måste försöka komma till rätta med problemen genom de medel och enligt de principer som vi i enighet bestämt oss för.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt blanda mig i den här debatten, men när jag hör uttryck som utmätning och införsel, som är ganska vardagliga för mig, kan jag inte underlåta att säga några ord.

Det tycks föreligga en viss begrepps-förvirring på detta område. Det talas om utmätning och införsel, vilket är två skilda ting. Utmätning kan man få för varje slag av fordran, alltså även för skadeståndsfordringar — av herr Ringabys anförande fick man ett intryck att detta slag av fordringar inte ens kan indrivnas genom utmätning. Denna innebär alltså att vissa föremål beslagtas och i värsta fall säljs på exekutiv auktion, medan införsel innebär att en arbets-

Vissa åtgärder mot ökad brottslighet

givare åläggs att ur en arbetstagares lön ta ett visst belopp per vecka eller månad. Man får alltså inte blanda ihop dessa två begrepp. Utmätning kan tillgripas för indrivning av fordringar av alla slag. Införsel däremot får användas endast för uttagande av skatt, böter och underhållsbidrag.

Jag håller med om att det är en oegentlighet att man kan ta ut böter genom införsel men inte ett skadestånd. Om en våldsvärkare slår ned någon på gatan och blir dömd dels till böter och dels till skadestånd, tar alltså staten ut böterna genom införsel men den skadelidande kan inte få införsel för sin fordran. Det är naturligtvis i och för sig orimligt, men om man skall slopa den inadvartensen anser jag — liksom advokatsamfundet i ett remissyttrande — att man skall slopa rätten till införsel även för böter. Det är ju på det sättet — nu kommer jag till det jag helst skulle vilja säga — att införsel är ett mycket farligt institut. Riksdagen har alltid varit mycket försiktig när den har gått med på att utvidga detta institut, därför att det ingriper i själva rätten till den lön man har för sitt arbete. Detta kan förta lusten till arbete och det är ingen be-tjänt av, allra minst samhället. Det måste löna sig att arbeta även för den som burit sig dumt åt. Jag håller med herr Zetterberg att det viktigaste i detta sammanhang är att återanpassa en människa som kommit på fel vägar i livet, att få henne att bli en laglydig samhälls-medlem. Jag tror att detta försvåras om man tar ifrån vederbörande hans lön eller det allra mesta därav, så att han inte anser att det lönar sig att arbeta. Då har man permanentat ett socialfall i stället för att avskaffa det.

Jag har en annan idé på detta område, nämligen beträffande skadestånd för kroppsskador. Naturligtvis är skadestånd för dylika skador det väsentligaste; jag instämmer med herr Zetterberg även på denna punkt. Givetvis är det ett samhälleligt intresse av allra första

Vissa åtgärder mot ökad brottslighet

ordningen att den skadelidande hålls åtminstone ekonomiskt skadeslös. Vi betalar ju skatt och en hel del därav går till rättsväsendet. Detta bidrag till rättsväsendet skulle kunna anses som en försäkringspremie. Vi försäkrar oss för att få gå skyddade på våra gator och vägar. Vi skall vara skyddade från misshandel. Om inte skyddet håller utlöses ett försäkringsfall och staten borde då träda in och hålla oss skadeslösa. Det är inte på det sättet som herr Ringaby sade att detta gör det ännu bättre för brottslingarna, att staten så att säga skulle betala för dem så att de kunde göra ännu mer ofog. Givetvis skulle staten för utlägg för dylika skadeverkningar få en regressfordran, som kunde tas ut genom utmätning — om det verkligen finns något att utmäta, vilket det sällan gör. Jag tror inte att ett sådant system skulle utlösa utökad brottslighet.

Herr Ringaby anförde beträffande straffets preventiva inverkan att det visat sig, när det gäller rattfyllerister och deklaraionsbrottslingar, att straffet haft en viss återhållande effekt. Kanske det är fallet, men det är ju trots allt så att fortfarande kanske miljardbelopp årligen undandras från beskattning. I det sammanhanget anser jag att samhället gjort för litet. Om de straff som finns ändå haft en viss gynnsam effekt, beror det på att det bland dessa brottslingar finns människor som har ett socialt anseende att skydda. Där har straffet säkert en viss återhållande effekt, men bland människor som inte har något socialt anseende att slå vakt om har straffet mer eller mindre förlorat sin preventiva inverkan.

I övrigt kan jag, herr talman, instämma i vad fru Gärde Widemar sagt och yrkar sålunda bifall till utskottets hemställan.

Herr RINGABY (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att man kan göra utmätning, om det finns någonting att ta. Då blir det ersättning. Finns

det inte några ägodelar att utmäta, kan man inte göra införsel på lönen, även om denna är mycket god.

Fru Gärde Widemar talade om humanitet — men humanitet bör väl också gälla människor som utsätts för våldsåtgärder. Jag kan inte finna någonting inhumant i att låta t. ex. en biltjuv genom införsel av något slag till någon del betala vad han förstört, det skulle tvärtom kunna vara en mycket human åtgärd.

Vi tror så mycket i fråga om denna lagstiftning. Vi tror att det är bra som det är, men vi ser att det inte är riktigt bra. Det kan hända att en sådan åtgärd lättare skulle återanpassa en biltjuv eller våldsvärkare genom att han får lära sig att arbeta, lära sig att avstå en del av sin lön för att ersätta sina dumheter. Jag tror inte att det är inhumant. Det kan i stället vara ytterst humant och återanpassande.

Herr ZETTERBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Denna senaste replik skapade en smula klarhet i vårt samtal i eftermiddag, som kanske har verkat förvirrande.

Herr Ringaby menar att det vore humant att förmå en biltjuv att betala. Han skulle lära sig att avstå från dessa pengar, han skulle lära sig att arbeta. Detta är utomordentliga moralkakor, men hur ser det ut i verkligheten? Jo, om man lägger på honom för stora skadestånd slutar han att arbeta. Är han kriminellt belastad, känner han en sugning tillbaka till sin gamla miljö. Om han har möjligheter att betala, kommer övervakningsnämnden och vederbörande skyddskonsulent att söka se till att han gör det. Men om lönsamheten av hans arbete blir för låg i pengar räknat, får den gamla miljön ett säkrare grepp om honom. Det lönar sig inte att arbeta, säger han sig och lämnar sin sysselsättning.

Då har samhället gjort en verkligt stor förlust, även om den som lidit ska-

da på t. ex. bilen kunnat få tillbaka några hundra kronor vid de första avlöningstillfällena. Det är detta vi talar om. Vi kan inte bota kriminalitet med moralanvisningar från herr Ringaby eller andra om hur dessa biltjuvar borde vara beskaffade. Vi får lyssna till dem som har erfarenhet från fältet och höra vad de har att lära oss. Det är slutsatser av deras iakttagelser vi har presenterat.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! När man läser igenom detta utskottsutlåtande märker man ganska snart att det inte råder någon motsättning mellan majoriteten och reservanterna i äsikten att samhället med all kraft bör söka komma till rätta med den stigande brottsligheten bland både yngre och äldre.

Vad som förmår mig att i dag inte gå på reservanternas linje är det faktum, att de korrektionsformer som nu finns enligt min mening har prövats för litet. De bör få längre tid på sig. Det finns nu, herr talman, möjlighet till korttidsbehandling inom anstalt av företrädesvis lagöverträdare i åldern 15—17 år. Det finns också möjlighet för barnavårdsnämnd att omhänderta underårig för utredning under kortare tid, och det finns vidare genom brottsbalken möjlighet att ådöma den som fyllt 18 år en kortare anstaltsbehandling i samband med skyddstillsyn.

Vidare vill jag citera vad utskottet skriver längst ned på sid. 16 i sitt utlåtande: »Slutligen må nämnas att bl. a. när fråga uppkommer att förklara villkorligt medgiven frihet förverkad eller att undanröja skyddstillsyn möjlighet föreligger att förordna om omhändertagande under i regel högst en vecka.»

Herr talman! Man bör nog samla litet mer faktisk erfarenhet av de korrektionsformer som vi har, innan man utreder frågan om ungdomsarest. Vilka korrektionsformer som kan bli nödvän-
5 — *Andra kammarens protokoll 1966, Nr 33*

Vissa åtgärder mot ökad brottslighet

diga för framtiden, vet vi inte, men låt dem vi har få litet längre tid på sig att bevisa sin duglighet — eller sin oduglighet!

Jag instämmer gärna i herr Zetterbergs uttalande att riksdagen kan gå i författning om att snart söka tillfredsställande lösa ganska närliggande problem på områden som faktiskt är tillgängliga för handling just nu.

Herr OSKARSON (h):

Herr talman! Fru Gärde Widemar säger att vi inte skall gå ifrån den humana linjen, och det är jag fullt överens med fru Gärde Widemar om. Det är inte heller fråga om något sådant. Men vad är humanitet? Om vi inte har medel att med tillräcklig skärpa klargöra för ifrågavarande ynglingar att de har felat, att de har burit sig dumt åt och att vi inte tolererar detta, utan vederbörande inte accepterar våra åtgärder, är vi skyldiga att hitta på något system som gör det möjligt för oss att påverka dem i rätt riktning. Eljest medverkar vi ju till att de på grund av oklarhet att de icke förstått samhällets reaktion fortsätter med sina brottsliga gärningar. Om vi däremot lyckas få dem att förstå syftet med våra åtgärder så att de upphör med sin brottsliga verksamhet, anser jag detta vara den högsta grad av humanitet.

Herr Zetterberg har också hängt upp sig på mitt uttalande om att man inte skall stryka över med hartassen — och det är kanske förklarligt. Jag menar att det kan behövas en något kärvare linje för att få ungdomar att inse att de har kommit in på fel väg. Därmed har jag inte sagt att vi skall ta till någon storslägga, men jag anser att vi måste följa en kärvare linje just med hänsyn till vår skyldighet att tillgodose rättssäkerheten. Såsom jag påpekade i mitt första anförande, lever många människor i ständigt oro på grund av den våldsmen-

Vissa åtgärder mot ökad brottslighet

talitet som alltmer gör sig gällande, den råhet och den nonchalans som ungdomar gör sig skyldiga till. Jag vågar nog påstå att en kärvare linje i vissa fall skulle ha sitt berättigande.

Herr Zetterberg gör mycket stor skillnad mellan barnvården och kriminalvården — och det är riktigt — men jag tror inte att man får vara alltför rigorös när man drar upp gränserna mellan dessa vårdformer. Jag vill här citera ett uttalande av utredningen angående aktion mot ungdomsbrott, ett uttalande som jag tycker är sunt och klokt. Det heter där:

»Under våra studiebesök i olika städer har vi kunnat konstatera rätt betydande ideologiska motsättningar mellan t. ex. polis—barnavårdsnämnd, skola—psykisk barna- och ungdomsvård samt polis—skola. Olika uppfattningar kan även påträffas inom en och samma myndighet, t. ex. mellan socialpolis och ordningspolis. För att förhindra missförstånd måste det understrykas, att de ideologiska ståndpunkterna t. ex. i fråga om straff contra behandling inte följer bestämda myndigheter. Man kan träffa på strafftänkande hos representanter för barnavårdsnämnden lika väl som en utpräglad behandlingsinriktning hos företrädare för polis- och åklagarväsende.»

Bakom förslaget om ett kortvarigt frihetsberövande, som utförs av polismyndigheten, behöver alltså inte ligga något strafftänkande. Det kan i lika hög grad vara fråga om en behandlingsform. Min bestämda uppfattning är att så är fallet.

Visst finns det brister i fråga om resurserna på detta område; det är vi fullt överens om. Jag vill erinra om att högerpartiet i våras väckte en motion, där vi krävde ökade resurser för polisväsendet, men den motionen vann inte kammarens gehör.

Herr Gustafsson i Borås framhöll, att de nya korrekionsmedlen hade prövats för litet, och fru Gärde Widemar har varit inne på samma linje. Det är natur-

ligtvis riktigt, men vi kommer inte ifrån den oroande utveckling vi har. Allmänheten, som utsätts för brotten, läser inte lagar och förordningar och konstaterar, att vi fick nya korrekionsmedel för två år sedan och att vi då naturligtvis måste tillåta och acceptera denna brottslighet tills vi vinner erfarenhet av dessa korrekionsmedel. Så kan man inte resonera. Även om vi har dessa nya bestämmelser, måste vi vara beredda att vidtaga åtgärder, därest utvecklingen kräver det.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Av denna debatt framgår säkert att vi alla är lika oroade över den utveckling som ungdomsbrottsligheten tagit och att vi alla är lika beredda att satsa på att eliminera verkningarna av ungdomsbrottsligheten. Vad som framför allt skiljer herr Oskarson och mig är inte att herr Oskarson vill att man skall tala om för dessa ungdomar att de kommit på fel väg — det anser jag också att man bör göra — utan det är att herr Oskarson vill att man skall tala om det för dem i en arrest. Är det inte lika bra att de blir omhändertagna av barnavårdsnämnden och att den samtalsterapi som fröken Wetterström talade om sker inom barnavårdsnämndens ram? Varför skall man stoppa in dem i en arrest — kanske en polisarrest — under otrevliga former och föra de samtal, genom vilka man vill få dessa ungdomar att vända sitt sinne, i lokaler som inte alls passar för detta ändamål?

Det talas här om en kärvare linje, men jag har inte fått något begrepp om vad reservanterna menar med en kärvare linje. Anser man att det är en kärvare linje att sätta in ungdomarna i en arrest för samtal än att ta hand om dem inom barnavårdsnämnden? Är det över huvud taget på behandlingsplanet man vill ha denna kärvare linje eller tänker man på straffmätningen? Det

har kommit så olika uppgifter från reservanterna och motionärerna, att jag inte kunnat bli på det klara med vart man vill komma.

Slutligen vill jag säga att första lagutskottet i sitt utlåtande har sagt att det för närvarande inte vill tillstyrka en utredning, därför att man måste ha mer tid på sig för att bedöma om man kan klara uppgiften med de nuvarande möjligheterna. Vi har alltså inte sagt att vi inte kan tänka oss en utredning i framtiden, om så skulle bli erforderligt. Givetvis är vi alla beredda att vidta de åtgärder som kan komma att erfordras och betingas av en ny situation.

Herr OSKARSON (h):

Herr talman! Hade det varit så att motionärer och reservanter vetat exakt hur detta deras förslag skall genomföras, så hade vi inte behövt begära någon utredning; då hade vi kunnat framlägga ett färdigt förslag. Men vi har begärt en utredning för att verkligen få frågan ingående prövad. Hur ett sådant här kortvarigt frihetsberövande, som vi föreslagit, sedan skall utformas får utredningen klarlägga. Vi kan nu inte diskutera miljön och att man skall tala med brottslingarna i en arrest och under våldsamma utbrott eller hur utskottets ordförande nu uttryckte sig. Något sådant har inte varit på tal. Men vi anser att den tilltagande ungdomsbrottsligheten är ett så allvarligt problem att vi inte kan stå passiva, utan någonting måste göras. Alla vägar måste prövas, och vi har ansett att även denna bör bli föremål för utredning.

Fru Gärde Widemar sade att hon kunde tänka sig en utredning om utvecklingen skulle visa att en sådan erfordras. Jag tycker att läget i dag är så allvarligt att jag måste fråga mig vad som ytterligare skall hända för att fru Gärde Widemar och andra skall anse det befogat med en utredning. Man tycks mena att det skall inträffa några

Vissa åtgärder mot ökad brottslighet ännu oupptäckta våldsamma brotts handlingar innan man är beredd att vidtaga några åtgärder.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Wetterström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Arvidson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Wetterström begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 160 ja och 32 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Ordet lämnades på begäran till

Fröken WETTERSTRÖM (h), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla, att det inte markeras på tavlan att jag röstat nej.

§ 13

Meddelande ang. plenum

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade:

Enligt den preliminära planen skall fredagen den 25 november anordnas antingen ett arbetsplenum med början kl. 11.00 eller ett bordläggningsplenum med början kl. 14.00. Såvitt nu kan bedömas på grundval av uppgifter om bordläggning av utlåtanden från utskottet blir det icke erforderligt att anordna arbetsplenum nämnda dag. Fredagens sammanträde kommer därför att ta sin början kl. 14.00.

§ 14

Behandlingen av narkotikamissbrukare m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 61, i anledning av väckta motioner angående behandlingen av narkotikamissbrukare m. m.

Sedan utskottets hemställen föredragits yttrade:

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! De frågor som behandlas i andra lagutskottets utlåtande nr 61 har föranletts av motioner från olika håll, i vilka föreslagits åtgärder för att komma till rätta med det tilltagande narkotikamissbruket. Utlåtandet är så att säga uppdelat på två avsnitt: det ena gäller vårdfrågorna och det andra de straffrättsliga frågorna.

Utskottet har haft ytterst ingående överläggningar, och vi har inom utskottet fått ta del av omfattande yttranden från olika remissinstanser. Jag är glad över att det står enighet bakom utskottets starka och positiva skrivning.

Under en följd av år har här i kammarerna från olika håll framstötningar gjorts i form av motioner, interpellationer och enkla frågor för att rikta uppmärksamheten på det alltmera tilltagande narkotikamissbruket.

Genom den senaste tidens händelser, där mordet på Brunnsgränd här i Stockholm inte bara avslöjade fruktansvärda sociala missförhållanden utan också påtagligt gav belägg för narkotikans roll i den kriminella miljön, har den frågan trängt sig på, hur länge det skall dröja innan samhället med kraft griper in på olika fronter för att förhindra utbredningen av denna farsot. Med nuvarande vårdformer och lagstiftning torde man i varje fall inte kunna komma till rätta med problemen.

Alla är ense om frågornas allvar och om att det brådskar att vidta åtgärder beträffande både vårdfrågorna och de straffrättsliga påföljderna för den olaga handeln med narkotika. Det kan inte gärna vara rimligt att, som skedde vid införandet av den nya brottsbalken, maximistrafte för detta slag av olaga hantering med narkotika sänktes från fängelse två år till fängelse ett år. Från högerpartiets sida har vi ansett att maximistrafte bör höjas till fyra år.

Utskottet säger att »det nu synes angelägnare än någonsin att med kraft ingripa mot framför allt personer, som yrkesmässigt distribuerar narkotika». Utskottet finner därför en höjning av maximistrafte vara motiverad. Utskottet gör också en jämförelse och säger att »olovlig rusdrycksförsäljning i grova fall kan straffas med fängelse två år». Som förhållandena nu är bedöms alltså den olaga handeln med narkotika som mindre grov än den olovliga rusdrycksförsäljningen. En sådan lagstiftning kan inte vara ägnad att ha en avskräckande effekt. I utskottet har vi ansett det angeläget att straffbestämmelserna i narkotikaförordningen utan dröjsmål blir föremål för översyn.

Inom medicinalstyrelsen är den s. k. narkomanvårdskommittén sysselsatt med dessa frågor och enligt uppgifter ämnar den under första halvåret 1967 lägga fram en promemoria, där både den legala och den illegala distributionen av narkotika kommer att behand-

Behandlingen av narkotikamissbrukare m. m.

las. Utskottet förutsätter att innehållet i promemorian beaktas i den förordade översynen.

Då ärendet brådskar tycker jag personligen att det hade varit bättre om översynen kunde ha påbörjats omedelbart och då i intimt samarbete och samråd med narkomanvårdskommittén. I så fall kunde kanske en proposition varit att förvänta redan under höstriksdagen nästa år. Jag har emellertid, herr talman, inte någon anledning att betvivla att departementschefen också finner en forcering av arbetet nödvändig. Jag tillåter mig därför att rikta en vädjan till honom att låta denna för hela vårt samhälle oerhört betydelsefulla fråga få förtursrätt. I vilken statsfinansiell situation vårt land än må befinna sig — och jag tar inte till några överord när jag säger detta — måste samhället snabbt sätta in både personella och materiella resurser och även genom ändrade straffbestämmelser försöka råda bot på det elände som narkotikan förorsakar. Man har på sina håll gjort jämförelse med sjukdomar av epidemisk karaktär, och den jämförelsen ligger nära till hands. Om det t. ex. inträffar smittkoppsfall blir det ett rikslarm, och då är det inte fråga om några utdragna diskussioner.

I Läkartidningen förekom förra året en artikel där det gjordes en beräkning som visade, att en enda ung narkoman, om han genom sin sjukdom blir definitivt socialt invalidiserad, under sin livstid kommer att åsamka det allmänna en direkt kostnad på ungefär en kvarts miljon kronor. Därtill kommer nationalekonomiskt det produktionsbortfall, som överstiger understödsnivån och som statistiskt torde vara betydligt större än de direkta kostnaderna för samhället.

Vederbörande läkare skrev vidare att den personliga tragedien för narkomanen själv och hans anhöriga inte kan mätas i pengar, ett konstaterande, som vi väl gärna var och en instämmer i.

Därtill kommer också de nya offer han under sin livstid drar in i missbruket i en oändlig och svårgripbar kedje-reaktion.

Herr talman! Jag har inte något annat yrkande än utskottets men vill än en gång poängtera att regering och riksdag har skyldighet att snabbt ingripa på detta område. För varje dag som går förvärras situationen och blir därigenom allt svårare att komma till rätta med.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Det är med en viss tvekan jag tar till orda vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande nr 61. Eftersom icke någon reservation är fogad till utskottets utlåtande och eftersom jag ej har för avsikt att i detta ärende gå emot ett enhälligt utskott, kan det synas obefogat att ta kammarens tid i anspråk med ett inlägg. Jag vill emellertid ändå, med tanke på att jag i motioner och vid andra sammanhang tagit upp frågan om narkotikamissbruket till skärskådande, anföra några synpunkter.

De skakande, nyligen i Stockholm inträffade mordena har på ett brutalt sätt inför hela vårt folk ställt det s. k. trasket i huvudstaden under blixtbelysning. I skuggan av vår välståndsutveckling har det vuxit fram en allt större social och moralisk slum, vilken vi politiker måste uppfatta såsom en kraftig bock i kanten av vår gemensamma samhällssträvan till välfärd.

Av tillgängliga och såvitt nu kan bedömas tillförlitliga referat och utredningar rörande förhållandena i huvudstadens s. k. undre värld, som synes innefatta flera tusen människor, i stor utsträckning — vilket är det värsta — yngre personer, framgår att det tilltagande bruket av olika slags narkotika har en dryg och i många fall avgörande andel i orsakerna till de alltmera förekommande djupt tragiska mänskliga förfallsprocesser, som slutligen resulterar i brott.

Behandlingen av narkotikamissbrukare m. m.

Från polisens sida har exempelvis i dagarna hävdats att för närvarande huvudparten av de gripna brottslingarna i huvudstaden är narkomaner. Jag hänvisar härvidlag till ett TV-program den 4 november i år. Från polishåll gjordes även i det nyssnämnda TV-programmet gällande, att den illegala narkotikamarknaden i huvudstaden behärskas av ett tiotal s. k. kungar, d. v. s. narkotikahajar, som upprätthåller ett järnhårt och hänsynslöst grepp över alla dem som — ofta slumpmässigt och genom oförsiktighet — hamnar i träsket och går ett obevekligt fysiskt och psykiskt förfall till mötes.

Häktningar av narkomaner lär skrämmande regelbundet förekomma vid Stockholms rådhusrätts elfte avdelning, som handlägger dessa brott.

»Uppmärksamheten mot denna brotts- typ måste skärpas och upplysning bland ungdom måste ökas om de stora risker för allvarliga men, som är förknip- pade med tablettmissbruk», har hävdats av kammaråklagaren Curt Dreifaldt i pressen, jag citerar här ur Stockholms- Tidningen den 26 januari 1964. Men det värsta är, att de verkligt skyldiga, fåta- let s. k. narkotikagrossister, som i fram- gångsrik spekulation sprider det för- ödande giftet bland ungdomen, oftast tycks gå fria. Beror det på brister i vår gällande lagstiftning eller beror det på otillräckliga polisiära resurser?

Tidigare emanerade större delen av narkotikamissbruket i vårt land från s. k. legala källor — läkare, sjukhus, apotek — via recept på avvägar. 1962 skärptes reglerna för utskrivning av re- cept på narkotika och i dag lär prak- tiskt taget all narkotika, som brukas de- struktivt, vara insmugglad från utlan- det. Denna smuggling uppges ha tagit särskild fart sedan 1959. Importörerna, som främst dirigeras av de asociala s. k. kungarna i huvudstaden, lär göra myc- ket stora förtjänster på den illegala han- deln, medan det s. k. träsket växer och

blir en grogrund för sådan kuslig kri- minalitet, som avslöjats under de se- naste veckorna.

Mot bakgrunden av dessa avslöjan- den, som allvarligt skakat vårt folk och ingett oss alla en känsla av att nå- gonting brister i samhällets planering och skyddssystem på detta område, vill jag framhålla angelägenheten av exem- pelvis en skyndsam kartläggning via rikspolisstyrelsen och medicinalstyrel- sen om narkotikamissbrukets nuvarande utbredning i vårt land och dess sam- hällsvådliga konsekvenser. En skynd- sam prövning av frågan bör vidtagas — det har också framhållits i utskottets utlåtande. Men det bör också komma till stånd en skyndsam prövning av lag- stiftningen på området. Man kan fråga sig om gällande lagstiftning kan anses till fyllest för att effektivt medverka till att hejda narkotikamissbrukets fortsatta utbredning. Även bör övervägas om den s. k. länkorganisationen, som betytt så mycket — det vill jag här framhålla — för alkoholisters rehabilitering, kan på- räknas fylla en uppgift också i detta sammanhang. Dessutom behövs en grundlig utredning om möjligheterna för samhället att skapa existensalternativ för dem som skadats genom narkotika- missbruk, exempelvis genom väl valda fritidsmiljöer där förutom läkare för- slagsvis goda krafter bland vårt idrotts- folk och våra kulturarbetare på sam- hallets bekostnad får komma dessa olyckliga narkotikadrabbade människor till hjälp.

Herr talman! När det gäller straffbe- stämmelserna i förevarande avseende är jag emellertid tveksam, huruvida de skall innefatta också innehav av nar- kotika. Om den som har narkotika för eget bruk riskerar straff för detta, får man räkna med att han underlåter att söka den medicinska vård han behöver. Jag hoppas att Kungl. Maj:t noga över- väger den här saken vid översynen av narkotikaförordningen.

Behandlingen av narkotikamissbrukare m. m.

Trots de betänkligheter jag nu senast framfört vill jag yrka bifall till utskottets utlåtande.

Fru HEURLIN (h):

Herr talman! För inte så många år sedan förfäktades här i Sverige den åsikten att narkotikan aldrig skulle komma att bli något samhällsproblem här. Den spådomen har tyvärr inte be- sannats. Andra lagutskottet har också vid sin behandling av de motioner som nu är aktuella i narkotikafrågan ägnat problemet ett ingående studium.

I min motion från januari i år har jag påpekat det faktum att en människa för vilken tillförseln av narkotika blivit en tvingande nödvändighet inte längre är en frisk människa. Det är mot den bakgrunden man måste angripa problemet. Att sjukdomen ofta kan, ytligt sett, betraktas som självförvållad gör inte problemet mindre allvarligt.

Vad först gäller frågan om en narkomans innehav för eget bruk skall vara straffbart eller inte har jag velat se problemet så, att där det verkligen rör sig om sjukdom skall inte straff i någon form förekomma. Man kan tala om bevisvårigheter, men om man verkligen har goda grunder att anta, att den som innehar narkotika jämväl bedriver försäljning, närmast för att kunna finansiera sitt eget behov, gäller ju samma regler som för enbart langare. Att en missbrukare som innehar narkotika endast för eget bruk i allmänhet får åtals- eftergift pekar ju också emot att en straffsanktion som sådan här inte synes vara erforderlig. Som också framkommit i den aktuella debatten kan man inte heller bortse ifrån att straffpåföljd för innehav av narkotika för eget bruk kan utgöra en faktor ägnad att försvåra kontakten mellan polisen och detta klientel samt underlätta kontakten mellan dem och de verkligt kriminella, langarna, som driver hanteringen enbart i vinstsyfte.

Det förtjänar att påpekas att spritlangaren straffas för sin försäljning men däremot inte köparen för sitt innehav av olovligen försålt brännvin. Det kan emellertid tas i beslag. Motsvarande regler skulle kanske kunna övervägas i fråga om narkotika. Synsättet bör vara helt olika när det gäller langaren och hans offer. »Offren borde visas i rätten när narkotikalangare döms» löd en rubrik i Dagens Nyheter den 1 september i år, och det är väl alldeles uppenbart att de verkliga langarna generellt borde ha frihetsstraff. Ett bötesstraff betyder för dem föga i jämförelse med deras skattefria inkomster.

Försäljningen har satts i system med grossisterna i toppen, en liga på ett par tre personer som mellanhänder och så försäljare, spridda bara här i Stockholm i ett 60-tal försäljningskvartar förutom alla utomhustillhåll och klubbar. Blir en försäljningskvart föremål för alltför ingående uppmärksamhet flyttar den bara. En enda langare kan ha tillgång till många lägenheter.

Så bör man se på langaren. Och nu över till hans offer, och då kommer vi in på den andra delen av motionen — den som rör vårdfrågan. Nu måste vi se litet närmare på knarkkvartarna där man »knappar» och »pumpar». De beräknas för närvarande uppgå till omkring 600 bara i Stockholm. Förbrukningen uppgår många gånger till mellan 60 och 100 tabletter per dygn. En flicka uppgav att hennes behov stigit till 200 tabletter per dygn. På förfrågan var hon fick pengar ifrån till denna förbrukning fick man genom hennes undvikande svar besked: prostitution. Det är en oskriven lag i en kvart att den yngsta flickan i knarkargänget går ut och skaffar pengar. Och den yngsta flickan är ofta inte mer än 13 år. Deras marknad är stor, därför att de är så unga.

I en kvart, ett rum på kanske 3×4 meter, kan man träffa på sex—åtta per-

Behandlingen av narkotikamissbrukare m. m.

soner, av vilka en del håller sig uppe och några bara ligger. Man vet också att de kan ligga där dygn efter dygn i en ohygglig stank. Kvarten har ingen eldstad, bara en liten kamin, och inget vatten. Där finns illegalt anskaffat preludin och ritalina tillsammans med brännvinsflaskor och någon legal flaska narkotika. Legal tilldelning av narkotika hamnar så lätt i knarkarkvarten och överläts.

En annan kvart är litet större. En flugsvärm i förening med fruktansvärd stank slår emot besökaren, när dörren öppnas av en yngling som säger sig vara där för att städa. Två potatissäckar fyllda med diverse avfall står uppställda utefter ena väggen i ett av rummen. Golvet är täckt av ett lager avfall bestående av tomma preludinaskar och kartonger, blodiga bomullstussar, injektionsnålar, trasiga sprutor, avbrända tändstickor, aska från kakelugn och spis, tomma mjölkförpackningar, halvätta smörgåsar, korvstumpar och ett söndertrampat margarinpaket. För fönstret har hängts en jutesäck.

Det andra rummets golv täcks av sängkläder och gångkläder, tidningar och böcker. På ett bord ligger en halväten smörgås tillsammans med nedblodade bomullstussar, injektionsnålar, sprutor och burkar för filtrering och fördelning av uppslammade tabletter.

Bilden är inte överdriven och inte unik. Är det inte skrämmande att detta är en verklighet i vårt välfärdssamhälle! Och är det inte lika skrämmande att langare har kommit på att det kan bli god förtjänst att öppna marknad bland skolbarn? Man beger sig till en skolgård och delar ut tabletter gratis första gången. Sedan kommer man tillbaka och frågar om det är någon som vill ha mer. Och det säger sig självt att många tycker att det där är spännande. Men så kommer pengar in i bilden, 25 öre per styck. Och så, successivt, höjs priserna. Och så har man fått en ny marknad.

Kanske var det så det började, när

en vanlig, riktig flicka som gick i skolan som alla andra, kanske tanklös och omogen men inte på något sätt asocial, plötsligt befinner sig i narkotikans gastkramning, i det djupaste förfall. Hur kan det bara hända att en duktig 17-årig flicka vid ett gymnasium plötsligt börjar leva ett dubbelliv — man vet till en början inte hemma att skoltimmarna tillbringas i knarkargäng.

Narkotikan drabbar inte bara offret självt utan i lika hög grad — fast på annat sätt — mor och far, som står maktlösa och ofta bryts ned av förtvivlan. Så mycket vet man som att narkotikamissbruk kan få ödesdigra verkningar för resten av livet. Man vet också att narkotikamissbruket har en klart epidemisk karaktär.

Det är väl uppenbart att den mest humanitära åtgärden för de stackars människovrak som det här faktiskt är fråga om är att, oavsett deras eventuella protester, lägga dem i en ambulans och köra dem till sjukhus. Den som påträffas nerknarkad borde kunna tas om hand omedelbart och föras till sjukhus för i vart fall undersökning och observation.

Den nya lagen om slutna psykiatrisk vård synes mig inte ge tillräckligt stöd för ett effektivt ingripande i alla de fall där ett sådant är oundgängligen påkallat. Det är enligt min mening upprörande att vi måste vänta med ett ingripande tills vederbörande kommit i gränstrakterna mellan narkotikamissbruk och narkomani — gränsen är för övrigt flytande och relativt obestämd. De verkliga narkotikamissbrukarna utgör en samhällsfara också därigenom att de i regel bär kniv, färdig att användas i en för dem själva icke önskad situation.

Samhället måste få sådana befogenheter, att det kan ingripa effektivt vid varje form av misstänkt narkotikamissbruk. Här invänds naturligtvis att vi inte har resurser för detta. Kom då ihåg vad som nyss sades här, nämligen

Behandlingen av narkotikamissbrukare m. m.

att en definitiv narkoman kostar samhället mellan en kvarts och en halv miljon kronor.

Det är alltid bättre att bygga ett staket ovanför branten än ett sjukhus nedanför. Men när vi nu inte byggde staketet måste vi bygga sjukhuset.

Herr talman! Jag har intet yrkande. Jag har endast — i avvaktan på de resultat narkomanvårdskommittén kan komma till — velat bidra till att belysa frågans utomordentliga allvar.

Herr GÖRANSSON (s):

Herr talman! När vi behandlade dessa motioner i andra lagutskottet blottades interiörerna för hela svenska folket i samband med mordet på Brunngatan. De skakar oss säkert alla långt in i själen, och litet till mans frågor vi oss: Kan det vara verklighet, kan detta ha hänt i hjärtat av Stockholm 1966? Har man inte i press, radio och TV gjort sig skyldig till övertramp eller försökt göra chockprogram?

Herr talman! Ingen skulle vara gladare än jag om jag vid detta tillfälle haft möjlighet att tillbakavisa de uppgifter som framkommit. Men efter en dag med rikspolisstyrelsens narkotikakommission och en av dess patruller måste jag tyvärr konstatera, att de bilder av trasket som press, radio och TV har givit oss är med sanningen överensstämmande.

Men narkotikaproblemet är helt naturligt inte bara knutet till trasket. Det är, om uttrycket tillåts, den fas i den onda cirkeln då missbruket i en eller annan form har tagit en sådan dimension att total likgiltighet för eget och andra människors värde har inträtt. Det finns som sagt många steg på vägen till trasket, och det skulle ta för lång tid att här i detalj tala om hur det går till, utan jag har valt att endast i rubrikform säga någonting om de olika problem som har med hela narkotikaproblematiken att göra.

Mariatorget t. ex. är en av de större kontaktplatser där köpare och säljare kan träffas. Det finns ett otal — det har nämnts 300 à 400 — adresser till vilka missbrukare kan vända sig för att få dessa eftertraktade varor. Antalet missbrukare vill jag inte nämna, utan jag hoppas att det framgår av den kartläggning som pågår inom medicinalstyrelsen.

Det har också i vissa kretsar blivit modernt och estetiskt mer tilltalande att i stället för att på gammalt sätt ta rusdrycker genom munnen berusa sig genom att injicera narkotika.

Cannabisrökningen utbreder sig speciellt bland våra studerande ungdomar, och ökningen av sådana fall har visat sig särskilt stark på orter med universitet och högskolor. Det debatteras huruvida cannabisrökningen verkligen är vanebildande eller om den endast är en ersättning för tobaksrökning. Uppgift står mot uppgift, men jag tror att vetenskapen mer och mer lutar åt åsikten att cannabisrökningen är vanebildande och inkörsporren till användning av andra, farligare och starkare preparat.

I de föreliggande motionsyrkandena föreslås en höjning av straffmaximum för illegal försäljning samt olaga innehav av narkotika. Vidare föreslås att nykterhetsnämnderna skall kopplas in även på narkotikamissbrukare, och en motionär — fru Heurlin i denna kammar — föreslår straffriförklaring för innehav för eget bruk. Vidare föreslås skyndsamt utredning av och förslag i fråga om omhändertagande och vård av missbrukare.

Vi har i andra lagutskottet vid behandlingen av dessa motioner — i likhet med allmänna beredningsutskottet och andra utskott vid tidigare tillfällen och i likhet med vad socialministern anförde i svar på interpellationer — varit klart medvetna om att narkotikamissbruket är ett stort samhällsproblem och kommer att bli ett ännu större sådant, om inte samhället kan sätta in

Behandlingen av narkotikamissbrukare m. m.

effektiva åtgärder för att stävja såväl smuggling som försäljning av narkotika. Men detta är endast den ena sidan — vi måste också tänka på att genom forskning söka få fram vårdformer som kan återföra de stackars människor som är missbrukare till ett meningsfullt liv.

1961 års allmänna narkotikakonvention, som tillkom inom FN, ratificerades av Sverige år 1964. Den omfattar 51 artiklar. Av dessa framgår bl. a. att anslutna länder genom lagstiftningsåtgärder och administrativa åtgärder skall begränsa produktionen, tillverkningen, exporten och distributionen av narkotiska medel. Artikel 33 stadgar att ingen skall tillåtas inneha narkotika utan vederbörligt bemyndigande. Artikel 38 avser behandling av narkomaner och innebär att de olika länderna efter måttet av sina ekonomiska möjligheter skall skapa lämpliga anordningar för en effektiv behandling av narkomaner.

Medicinalstyrelsen tillsatte i juni 1965 en expertgrupp för att verkställa undersökning rörande missbruket av narkotika och de åtgärder som kunde vidtagas mot missbruket. Sedermera har gruppen omorganiserats och består nu av en huvudkommitté — narkomanvårdskommittén — samt fyra subkommittéer: en social-medicinsk, en teknisk-diagnostisk, en juridisk och en grupp för vårdfrågor. I dessa kommittéer ingår representanter för olika myndigheter samt för Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare.

Som jag sade har narkotikaproblemet två sidor, och jag vill något närmare belysa dessa.

Den ena sidan är den straffrättsliga, den andra är vårdsidan. Den straffrättsliga sidan sträcker sig från smuggel, införsel och innehav till olaga försäljning. Det är alltså många olika delar av vår brottslagstiftning som härvidlag kan träda i tillämpning, men **det allt överskuggande problemet är enligt min mening hur grova man i juridiska kretsar bedömer dessa brott**

vara. Enligt uppgifter som jag inhämtat händer det inte sällan att vid rättgångar rörande olaga försäljning av ämnen, vilka betraktas som narkotika, utdömes ett kort frihetsstraff eller endast skyddstillsyn. Maximistraffet för dessa förseelser är ett år.

Jag har inte kunnat underlåta att beröra ett par olika straffformer, varav en del går tillbaka till föregående ärende, som behandlades av första lagutskottet. Jag har velat sätta dessa straffformer emot varandra för att belysa läget. Är inte vårt tänkande felaktigt? Jag sade att maximistraffet för försäljning av narkotika är ett år. För samma förseelser då det gäller alkoholhaltiga drycker är maximistraffet två år. Är det så att jag stjälar pengar eller egendom utan att skada någon människa kan jag få avtjäna upp till sex år i fängelse.

Med andra ord anser vi sålunda att olaga handel med narkotika är en lindrig form av förseelse, trots att dessa profitörer — försäljare och langare — skadar människor såväl psykiskt som fysiskt och så småningom driver de stackars missbrukarna till stöld och förfalskning för att de skall kunna finansiera sitt missbruk. Vi skall också ha klart för oss att narkotika är lätt att smuggla eftersom det tar liten plats och många gånger är svårt att upptäcka för tullmyndigheterna. För att illegalt kunna försälja rusdrycker erfordras helt andra utrymmen för att man skall få motsvarande utdelning. Tar vi så det tredje fallet att någon går in och stjälar en miljon på en bank utan att skada någon människa vare sig psykiskt eller fysiskt — och ej heller sparare eller andra människor blir lidande på detta övergrepp — har vi alltså möjlighet att utdöma upp till sex år. Jag måste fråga mig var konsekvensen finns. Är detta de rätta dimensionerna för dessa olika former av brott? När det slutligen gäller olaga innehav av narkotika och om detta skall straffas är det ju, som jag tidigare upplyst, många gånger på det

Behandlingen av narkotikamissbrukare m. m.

sättet att missbrukare använder sig av försäljning för att kunna finansiera sitt eget missbruk. Det kan alltså vara mycket svårt att säga om man skall fria eller fälla. För min del har jag kommit till den ståndpunkten att om man strafffriförklarar narkotikainnehav slopar man också till stor del polisens möjligheter att komma de verkliga langarna på spåren — de människor som dock tjänar pengarna och är de stora syndarna i sammanhanget.

Vi måste göra klart för oss att polisens möjligheter i dag att avgöra om det är fråga om försäljning eller förbrukning är mycket små. Det är mycket svårt för en polis att bevisa att olaga handel skett. Det kan kanske verka litet långsökt, men det är faktiskt så — med den lagstiftning vi i dag har på detta område — att en polis mer eller mindre med egna ögon måste se att något illegalt sker för att kunna göra ett ingripande.

Vi tillåter enligt vår lagstiftning och vår rättsuppfattning ej heller provokation ifrån polisens sida, med andra ord att en polisman ger sig ut för att vara köpare och griper försäljaren när han fått ett parti på hand. Detta är alltså inte tillåtet i vårt land men förekommer i andra länder. Också när det gäller att göra husrannsakan på de platser där man tror att det förekommer olaga utskänkning av narkotika måste man faktiskt ha en direkt anmälan av en person som också vill vittna vid en kommande rättegång mot försäljaren. Ja, detta är en del av den straffrättsliga sidan av problemet.

Den andra sidan av saken är kanske den viktigaste. Den gäller vården av narkotikamissbrukare och möjligheterna att lösa såväl de medicinska som sociala frågorna. Den som en gång blivit narkotikamissbrukare har som regel inte själv någon motståndskraft och förstår inte att han är missbrukare, utan det han mest begär av framtiden är ännu mera »knark» för att därmed få

känna den intensiva känsla av behag som tydligen dessa människor känner.

Att samhället härvidlag har stora uppgifter att fylla är hela andra lagutskottet överens med motionärerna om, men därmed har vi inte sagt att vi i dagens läge med dålig kartläggning o. s. v. är beredda att ta direkt ställning. Vi vill endast fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på dessa frågor, och vi vet att Kungl. Maj:t redan tidigare, efter motioner och interpellationer, bevakar dem med de medel som står till buds.

Man räknar med att medicinalstyrelsen redan nu i november skall kunna framlägga en rapport, som ger en kartläggning av hela detta problem. Det är vår förhoppning att Kungl. Maj:t därefter vidtager åtgärder som snarast möjligt kan ge det effektiva resultat vi väntar oss.

Herr talman! Det vore mycket mer att säga om dessa problem, men jag inskränker mig till att nu yrka bifall till andra lagutskottets hemställan.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Vi är alla medvetna om hur allvarligt narkotikaproblemet är; det har inte minst framgått av de två senaste anförandena från denna talarstol. Vi vet också att det inte längre är enbart ett storstadsproblem. Bruket och missbruket av narkotika sprider sig med epidemisk hastighet långt utanför storstädernas gränser. Vi har det redan nu i de mindre och medelstora städerna ute i landet. Alldeles särskilt bekymmersamt är det att bruket av narkotiska medel tycks ha fått en ökad, redan rätt stor omfattning bland våra ungdomar.

Det är säkerligen riktigt, som några av remissorganen påpekar, att vår kunskap om hur narkotikabruket sprides är alldeles för ringa. Vad är det som gör narkotika åtråvärt? Hur stor är omfattningen av dess användning och dess skadeverkningar? Det vet vi alltför alltför litet om. Någon gång inträffar

Behandlingen av narkotikamissbrukare m. m.

händelser som kastar en blixtbelysning över problemet och ger oss en aning om vad det kan röra sig om och hur allvarlig situationen är.

Vid behandlingen av de motioner som ligger till grund för andra lagutskottets utlåtande har man inom utskottet vid flera tillfällen och från skilda håll enstämigt betonat nödvändigheten av att något göres och göres snart för att om möjligt stävja denna farsot. Det förefaller — vilket också har framhållits vid diskussionerna i utskottet — som om vi har en viss benägenhet att alltför länge dröja oss kvar på diskussions- och utredningsstadiet innan vi låter samhället skrida till handling. Enligt min uppfattning — jag tror att den delas av utskottets övriga ledamöter — kräves nu, som jag nyss sade, att åtgärder vidtages, även om de inte i alla detaljer är underbyggda av ett utredningsmaterial. Vi har helt enkelt inte tid att vänta med åtgärder.

Jag tror — och det vill jag framhålla för att inte bli missförstådd — att det är riktigt, som socialstyrelsen har påpekat i sitt remissyttrande, att utredningarna på området naturligtvis bör inrikta sig på dels att skyndsamt presentera förslag till provisoriska vårdåtgärder, dels också föreslå riktlinjer för den framtida och mera långsiktiga utformningen av narkomanvården.

Detta innebär alltså inte något underkännande av vetenskapliga kartläggningar och utredningar. De må läggas till grund för de långsiktiga åtgärderna, men fråga är om det inte måste vidtas åtgärder omedelbart, även om — som jag nyss sade — sådana åtgärder inte alltid kan stödjas på vetenskapliga och perfekta utredningar.

Inom utskottet har vi nu konstaterat att det förefinnes vissa brister i lagstiftningen på detta område. Det finns t. ex. inte någon allmän vårdlag med speciell inriktning på narkomanvården. Detta är naturligtvis en brist. Som tidigare talare nämnt ger barnavårdslagen

vissa möjligheter till ingripande när det gäller ungdom under 21 år, men vid denna åldersgräns upphör barnavårdsnämndens befogenheter. Nykterhetsvårdslagen är inte användbar i detta sammanhang. För övrigt saknar nykterhetsvården själv resurser att effektivt bekämpa alkoholismen. Med hjälp av sinnessjukvårdslagen kan vård beredas på mentalsjukhus och på psykiatrisk avdelning vid lasarett. Den nya mentalsjukvårdslagen, som träder i kraft vid årsskiftet, hoppas vi kommer att ge ökade möjligheter till sådan vård, men vi behöver dessutom speciella vårdklinik för narkomaner och narkotikamissbrukare.

Prov i mindre skala har väl redan utförts på sina håll, bl. a. här i Stockholm, med större eller mindre framgång, men även om det varit och är svårigheter i början, får man inte låta sig avskräckas från att inrätta särskilda vårdklinik för detta olyckliga klientel.

Det har i tidigare anförande här erinrats om att det vid medicinalstyrelsen finns en kommitté, narkomanvårdskommittén, som arbetar på ett flertal underavdelningar, subkommittéer. Narkomanvårdskommittén är sammansatt av vetenskapsmän och expertis och kommer förmodligen att i sinom tid redovisa en kartläggning av de här problemen och väl också att rekommendera såväl vårdåtgärder som straffrättsliga åtgärder på området.

Det är att hoppas att denna kommitté kommer att utföra ett förnämligt arbete och framlägga förslag till åtgärder som blir till nytta vid bekämpandet av detta samhällsönd. Men risken är — och det har utskottet inte kunnat bortse från vid behandlingen av ärendet — att utredningsarbetet blir så förgrenat, fördjupat och omfattande att det dröjer länge innan vi kan nå fram till de praktiska åtgärder som behöver vidtagas. Detta är anledningen till att vi på ett par ställen i utskottsutlåtandet tryckt på nödvändigheten av att det vid sidan

Behandlingen av narkotikamissbrukare m. m.

av detta långsiktiga arbete görs någon-
ting nu, helst omedelbart.

Det skall gärna erkännas att medicinalstyrelsens narkomanvårdskommitté har lovat — vi har fått den upplysning-
en i utskottet — att inom den allra när-
maste framtiden framlägga en prome-
moria som skall innehålla en preliminär
bedömning av de olika åtgärder som i
nuläget synes erforderliga när det gäl-
ler vården av narkotikamissbrukare.
Detta löfte är välkommet, och vi hop-
pas att denna promemoria kommer att
leda till resultat. Utskottet har inte kun-
nat underlåta att understryka vikten
härav, och det är med anledning av den-
na upplysning som utskottet på s. 25
i utlåtandet säger: »Med hänsyn till
problemets vikt anser utskottet det yt-
terst angeläget att innehållet i narko-
manvårdskommitténs promemoria utan
tidsutdräkt föranleder de åtgärder som
kan företagas utan ytterligare utred-
ning.» Jag hoppas att dessa rader i ut-
låtandet kommer att uppmärksammas
i kanslihuset.

De motioner vi haft att behandla har
inte bara tagit upp vårdfrågorna utan
även frågan om straffrättsliga åtgärder.
Vårdfrågorna är de mest angelägna —
det vill jag understryka — när det gäller
att komma till rätta med problemet. Men
vi kommer inte heller ifrån att straff-
rättsliga åtgärder, d. v. s. åtgärder på
lagstiftningens område, måste vidtagas
mot dem som bedriver illegal handel
med denna samhällsfarliga vara. Ut-
skottet har därvid fäst sig vid att det
brister i samordningen mellan de olika
lagrum som äger tillämpning på om-
rådet. Det har redan framhållits att
narkotikaförordningen, som trädde i
kraft så sent som 1964, som maximi-
straff för illegal försäljning av narko-
tika stipulerar fängelse i upp till två år.
Men genom en regel som kom med i
den promulgationslag, som infördes i
samband med antagande av den nya
brottsbalken, har straffsatsen från och
med 1965 sänkts till högst ett år.

När det gäller försäljning av nar-
kotika måste myndigheterna dessutom
ofta tillämpa ockerlagen, som ger möj-
lighet till strängare straff.

Då vi behandlade denna sida av pro-
blemet i utskottet tryckte vi, i likhet
med ett par remissinstanser, medicinal-
styrelsen och rikspolisstyrelsen, på
nödvändigheten av en översyn av la-
garna. Vi ställer oss inte inom utskottet
helt oförstående till tanken på att skärpa
straffbestämmelserna för smugglare och
langare på området; detta är nödvändigt
åtminstone i de fall då någon bättring
inte sker. Personligen har jag av de
skildringar jag har läst fått uppfatt-
ningen att det bland langarna och för-
säljarna finns åtskilliga av vilka man
inte kan vänta sig någon bättring. Då
återstår för samhället inget annat än att
försöka isolera dem så att de inte kan
fortsätta sin skadegörande verksamhet,
förstöra människor och driva dem i för-
därvet.

Det är främst detta som andra lagut-
skottet haft i tankarna när utskottet på
något ställe i sitt utlåtande uttalat sig
för möjligheten av en straffskärpning.
Däremot har utskottet icke med an-
ledning av motionerna uttalat sig om
straffsatsernas storlek. Inom narkoman-
vårdskommittén finns en särskild grupp
som sysslar med de juridiska proble-
men, och vi räknar med att detta hör till
de mera långsiktiga problemen som
måste penetreras mera ingående innan
åtgärder vidtas.

Detsamma gäller i viss mån den åt-
skilligt omdiskuterade motion som fru
Heurlin väckt och som utskottet inte
ansett sig kunna tillstyrka i den form
den är framställd. Motionären hem-
ställer »att riksdagen — — — måtte
anhålla om ändring av bestämmelserna
om innehav av narkotika på det sättet
att innehav för eget bruk icke längre
skulle vara straffbelagt». Motionären
menar att i sådana fall bör icke straff
tillgripas, utan där är vård nödvän-
dig. Det kan ligga åtskilligt i detta. Men

Behandlingen av narkotikamissbrukare m. m.

i motionen yrkas att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle beställa lagändringen, och vi anser inom utskottet att vi inte, med tanke på det material vi haft att tillgå, kan tillstyrka en sådan åtgärd, i synnerhet inte som riksåklagarämbetet i sitt yttrande framhållit att det är mycket svårt för polisen att skilja dem som har några tabletter i fickan för eget bruk från dem som har tablettorna i fickan för försäljning. Vi tror att det ligger något i denna invändning, och vi har därför inte ansett oss kunna tillstyrka den beställning som motionären avsett.

I vårt yttrande på s. 27 framhåller vi: »Ytterligare måste här beaktas att den genom motionsyrkandet aktualiserade frågan har mycket starkt samband med vårdfrågan som enligt det ovan sagda befinner sig under utredning.» Där syftar utskottet på den utredning som verkställs av narkomanvårdskommittén. Jag för min del föreställer mig att därest narkomanvårdskommittén kommer till den uppfattningen att de som innehar tabletter eller narkotika för eget bruk skulle vara mer betjänta av att få vård och det skulle kunna ordnas så att man inte stimulerar den illegala handeln, må kommittén framlägga förslag i den riktningen. Detta framgår av vår skrivning på s. 25 i utlåtandet till vilket jag hänvisar. Den intresserade kan själv ta del av vad som där anförts.

Det föreföll för övrigt som om fru Heurlin själv inte var alldeles ovetande om och okänslig för att legal narkotika kan hamna på avvägar. I sin livfulla skildring av »träsket» i Stockholm sade fru Heurlin någonting om att mitt i all bråten stod också en flaska med legal narkotika. Det kan säkerligen vara mycket svårt för polisen och utredarna att avgöra, om en narkoman innehar narkotika för eget bruk eller för försäljning. Jag hoppas att expertkommittén så småningom skall kunna ge ett förslag till lösning av denna problematik.

Egentligen har jag med utskottets ut-

låtande som utgångspunkt nu sagt vad jag avsett att säga. Jag skulle, herr talman, dock till sist vilja peka på nödvändigheten av att vårdresurserna byggs ut. Vi får väl tillfälle att diskutera detta i början på nästa års riksdag. Vi avhandlar här en mycket viktig samhällsangelägenhet och det är alldeles nödvändigt att polisen och de socialvårdande organen får ökade resurser för att kunna bekämpa narkotikabruket och missbruket.

Till sist skulle jag vilja vädja till främst eklesiastikministern men i någon mån även till socialministern att ta kontakt med skolöverstyrelsen i syfte att åstadkomma en upplysningskampanj bland skoleleverna över hela landet. Tid efter annan ordnas sådana kampanjer beträffande andra frågor, tobaksbruk, alkoholmissbruk, sexualundervisning o. s. v. Såsom situationen är i dag är det befogat att våra skolor från högre ort får sig anbefallt att sätta i gång med en sådan effektiv upplysningskampanj om narkotikamissbrukets risker.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till andra lagutskottets enhälliga hemställan.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag är för min del av den övertygelsen att denna fråga kommer att debatteras ytterligare många gånger här i kammaren. Frågan är så stor och besvärlig att den enligt min mening knappast torde kunna närma sig en lösning utan en mycket grundligare genomgång än den som kan förväntas av narkomanvårdskommittén i medicinalstyrelsen. Jag tror att det är nödvändigt för en grundlig bedömning i olika hänseenden från samhällsintressets synpunkt att vi får till stånd en parlamentarisk utredning, som tar itu med hela den svåra lagstiftnings- och annan problematik det här gäller.

Med all respekt för medicinalstyrelsens narkomanvårdskommitté och dess

Behandlingen av narkotikamissbrukare m. m.

många experter är det alltså min uppfattning att verkligt kraftfulla försök till lösning av hithörande spörsmål kräver riksdagens direkta medverkan och engagemang redan på utredningsstadiet. Genom samtal med ledamöter av narkomanvårdskommittén och med andra som är verksamma i kommittén vet jag att det där finns personer som har samma eller likartad uppfattning. De anser att kommittén knappast kan lägga fram förslag, som kan åstadkomma en lösning på riksdagsplanet av hithörande problem i stort.

Det skall säkert så småningom visa sig att avslaget i våras på en partimotion från vårt håll om en parlamentarisk kommitté beträffande denna fråga var ett misstag, som endast medför ytterligare fördröjning av hela frågans parlamentariska behandling.

Vad beträffar det föreliggande utlåtandet är det angeläget att mot bakgrunden av den debatt, som förts tidigare i dag angående åtgärder för att bekämpa brottsligheten i allmänhet, konstatera, att utskottet inte annat än tämligen vagt bundit sig för en straffskärpning av kriminaliserade förfaranden med narkotika. Man säger i utlåtandet: »En höjning av maximistraffet framstår därför såsom motiverad.» Redan den formuleringen är försiktig, och utskottet går inte alls in på frågan var straffmaximum bör ligga. Inte heller har utskottet tagit närmare ställning till motionen om straffrihet för innehav av narkotika för eget bruk. Jag ber att i dessa avseenden få hänvisa till vad vice ordföranden i utskottet, herr Anderson i Sundsvall, nyss anförde. Utskottet hänvisar till vissa omständigheter, som talar emot den sist åsyftade motionens yrkande, och tillägger att man inte kan biträda motionsyrkandet.

Utskottet hoppas på en översyn av narkotikaförordningen, och då är vi genast åter inne på frågan hur den översynen skall göras. Intet närmare säges därom i utlåtandet. För min del rekom-

menderar jag åter en parlamentarisk utredning med uppgift att arbeta igenom hela detta problemkomplex och lägga fram förslag rörande alla de spörsmål som hänger samman med detta.

Herr talman! Anledningen till att jag begärde ordet var emellertid att jag anser, att det är långt viktigare än besvarande av frågan om straffmaximum och var detta skall ligga för narkotikabrott att vi får en mera effektiv tillämpning av redan gällande bestämmelser angående olaga befattning med narkotika. Den sidan av saken har inte alls berörts i utskottsutlåtandet och endast i förbigående under debatten här. Den del av polisen som har hand om bekämpandet av denna typ av brottslighet är starkt underförsörjd på personalsidan. Om man hade haft mera personal och upptäcktsrisken vid sådan brottslighet därigenom kunnat öka, hade säkerligen läget varit ett helt annat och bättre än nu. Genom de fyra fastighetsinspektörer, som staden nu skall tillsätta för att bevaka träsket här i Stockholm, lär inte läget förbättras särskilt mycket. Dessutom kan man verkligen ifrågasätta, om denna bevakning är en kommunal uppgift och om denna inte i stället åvilar polisen.

Med hänsyn till den försiktighet, med vilken utskottet uttryckt sig, kan jag för min del inte annat än övertygat yrka bifall till utlåtandet. Jag gör det dock under den bestämda förhoppningen — jag vill därvid gärna rikta mig till socialministern, eftersom jag ser att han är närvarande här i kammaren — att översynsyrkandet snarast skall föranleda regeringen att tillsätta en parlamentarisk utredning med uppgift att ta upp narkotikafrågan i alla dess aspekter till ingående och grundlig granskning.

Jag vill gärna tillägga, herr talman, att detta inte behöver utesluta provisoriska åtgärder på grundval av det material, som kan framkomma genom narkomanvårdskommittén. Jag har alltså i denna del samma inställning som andra

Behandlingen av narkotikamissbrukare m. m.

lagutskottets ärade vice ordförande tidigare under debatten redovisat.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Jag skall inte gå in på den sakfråga, som ligger bakom det utlåtande vi just nu diskuterar; den har berörts av andra talare både utförligt och i vissa fall med stor litterär skicklighet.

De förslag som andra lagutskottet framlägger kan inte betecknas som särskilt långtgående. Egentligen gör man inget annat än att efter en grundlig behandling skicka i väg frågan till narkomanvårdskommittén för att denna i sin tur skall få göra den bedömning av frågan som från dess utgångspunkter anses rimlig. Utskottet menar t. ex. att kommitténs väntade promemoria skall få ligga till grund för den översyn av strafflagen på området vilken man vill ha genomförd.

Man går heller inte in på några lagstiftningsförslag och uttalar försiktigtvis ingenting om hur pass mycket hårdare straff man vill ha för olaga narkotikahandling. Man antyder bara att det bör ske en hårdare bestraffning av den kriminaliserade narkotikahandlingen.

Det kan i och för sig sägas vara en styrka att vara vag när man inte riktigt vet vad man skall tycka. Men det är samtidigt — och det anser jag att denna debatt visat — en ganska allvarlig nackdel att utskottet tagit ställning så pass mycket som man gjort. De vaga formuleringarna och ställningstagandena kan nämligen tolkas på så många olika sätt. Detta har också blivit fallet i denna debatt och även utanför denna kammare i de diskussioner som förts med anledning av utlåtandet.

När jag hörde herr Göransson tala fick jag ett intryck av att han för sin del hade svårt att tänka sig några andra åtgärder för att komma åt narkotikamissbruket än skärpningar i bestraffningen.

Av Aftonbladets ledare häromdagen

framgick också att man där hade förstått utlåtandet så att andra lagutskottet till varje pris ville ha en skärpning av lagstiftningen och var mindre intresserat av andra åtgärder. Det var delvis en feltolkning, men en rimlig sådan med tanke på de vaga formuleringarna i utlåtandet.

Man har alltså haft att ta ställning till *ett* förslag om skärpning av straffet för narkotikahandling och till *ett annat* — från fru Heurlin — om att innehavet av narkotika helt skall undantagas från bestraffning. I den senare frågan uttalar utskottet — som jag tycker på mycket goda grunder — att det inte vill ha någon uppfattning, eftersom saken är så komplicerad och eftersom narkomanvårdskommittén just nu arbetar med problemet huruvida en straffbefrielse är rimlig eller inte.

När det däremot gäller straffskärpningskraven har man varit mindre noga med att avvakta resultatet av utredningen.

Utskottet har ansett att det är rimligt att föreslå en straffskärpning.

Jag tycker att utskottet på goda grunder hade kunnat vara lika försiktigt i denna fråga, att man inte bort göra det uttalande utskottet nu gör. Jag säger inte det, därför att jag menar, att man skall ha något förbarmande med dem som ägnar sig åt distribution av narkotika, dem som är skulden i så stor utsträckning till att väldigt många människor, framför allt unga människor, kommer i kontakt med narkotika första gången och sedan dras ned i fördärvet. Det är självklart att de skall klämmas åt med hårda straff.

Men felet i utskottets utlåtande är att man inte gör någon riktig skillnad mellan innehav och distribution av narkotika. När man nu här svepande talar för en straffskärpning av kriminaliserade förfaranden med narkotika avser man ju både innehav och distribution. I dag är nämligen även innehavet av narkotika straffbelagt. Man kan ju bara ge-

Behandlingen av narkotikamissbrukare m. m.

nom att göra om lagstiftningen helt och hållet skärpa bestraffning av distribution och lämna innehavet orört.

Utskottet tycks i detta avseende ha tagit starkast intryck av remissyttrandet av riksåklagaren, där han framför den synpunkten att man i fall — det är närmast som en polemik mot fru Heurlins förslag om att man skulle ta bort straffet för innehavet — man skulle bifalla det förslaget, kan komma i den situationen att polisen när den kommer till en storhandlare i narkotika får svaret att han använder narkotikan för sitt eget bruk, och att polisen, om det inte vore straffbart att inneha narkotika, då inte skulle kunna göra någonting. Jag tror att man därvidlag har överdrivna farhågor beträffande polisens maktlöshet. Jag tror att det mycket väl går att skilja storhandlare från brukare, på detta område lika väl som när det gäller alkohol, vilket har påpekats förut här i debatten. Vi bestraffar ju langning av alkohol men inte av innehavet. En annan sak är att vi försöker begränsa alkoholförbrukningen på olika sätt.

Självklart är det riktigt att man på något sätt måste komma åt den som innehar narkotika. Men då är ju inte det primära, att straffa utan det primära måste vara att ge — om det nu skall vara polisen eller de socialvårdande myndigheterna eller de hälsovårdande myndigheterna, givetvis helst de senare — en möjlighet att ingripa med vård, när man vet att narkotikamissbruk förekommer. Men om situationen är sådan den är i dag, nämligen att själva innehavet är straffbart, är det klart, att vården kan förväras. Vården försvåras, därför att sjukdomen i sig själv, litet tillspetsat uttryckt, är åtalbar. Man har svårt att få släktingar och vänner att tala om att en viss person befinner sig i svårigheter, därför att de riskerar, att den man vill hjälpa då kan bli åtalad för innehav av narkotika. Det är klart att ju strängare straffet för

detta blir, desto svårare situationer kan man hamna i.

Man måste emellertid ändå kunna göra någonting för att kunna ingripa även när man inte kan räkna på samarbete med den som har drabbats av läkemedelsmissbruk. Det är ju i den frågan narkomanvårdskommittén skall framlägga förslag till åtgärder. Man har diskuterat att här införa samma bestämmelser som i fråga om nykterhetsvården, där man nu utan straffpåföljd kan ingripa. Man har också diskuterat andra möjligheter. Jag tror att det kan ligga en del i det förslag som fru Heurlin framför i sin motion, nämligen att man till en början skall göra innehavet straffritt. Frågan kompliceras av att det finns en FN-konvention, enligt vilken narkotikainnehav skall vara straffbart. Å andra sidan vet vi att Sverige genom egna beslut har rubricerat andra medel än dem som upptas i konventionen som narkotika. Det finns alltså en sektor där vi alldeles oberoende av konventionen kan agera på egen hand.

Jag tycker att det hade varit rimligt, om utskottet även hade avstått från ställningstagande till de motioner som kräver straffskärpning i stället för att göra det preferensuttalande, som utskottet ändå gör, för straff som korrektiv i detta sammanhang.

Jag hoppas att narkomanvårdskommittén hittar lösningar som skall visa sig vara användbara. Jag hoppas också att man i kommittén inte gör någon statsfinansiell bedömning av vad som är möjligt att åstadkomma eller inte. En sådan bedömning får vi göra senare, det är inte kommitténs uppgift. Dess uppgift är att lägga fram ett program alldeles oberoende av vilka kostnader det kan komma att dra. Jag hoppas också att riksdagen, när detta program läggs fram och i den utsträckning det bedöms vara realistiskt, skall visa den generositet om vilken flera talare i denna debatt har uttryckt förhoppningar — åtminstone att man skall vara mera

Behandlingen av narkotikamissbrukare m. m.

generös än i våras då riksdagsmajoriteten hade att besluta om ett anslag på några tiotusentals kronor för detta ändamål och kom fram till att säga åtminstone ett halvt nej.

Då, vilket jag påpekade i början, utlåtandet innebär att man skickar tillbaka frågan för en framtida lagstiftning så kommer saken ju tillbaka till riksdagen. Då får den tas upp till förnyad diskussion. Därför har jag, herr talman, för dagen inget yrkande.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp) kort genmäle:

Herr talman! Får jag med anledning av herr Ullstens anförande bara säga att utskottet inte skickar frågan till narkomanvårdskommittén — vi föreslår att den skickas till regeringen.

Herr ULLSTEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Får jag bidra med ett förtydligande. Det är riktigt att man sänder frågan till regeringen, men för dess bedömning hänvisas till det förslag som narkomanvårdskommittén kommer fram till. Jag förmodar att regeringen själv anser att den inte, om det tillsatts en narkomanvårdskommitté för att överse saken, bör framlägga förslag innan kommittén är färdig — i varje fall inte utan mycket nära kontakt med den.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Trots att det föreligger ett enigt utskottsutlåtande tycker jag att den förda debatten i detta ämne ger vid handen att det ändå finns någon nyansskillnad mellan uppfattningarna hos dem som yttrat sig.

Vissa lägger huvudvikten på vårdproblemen och andra betonar kanske mera de straffrättsliga problemen. Som jag ser det bör man bedöma denna fråga med tanke på de kategorier människor som det gäller. I fråga om dem som hemfallit åt narkotikamissbruk måste vårdproblemet vara det enda av verkligt stor betydelse liksom frågan hur

vederbörande skall kunna återföras till ett normalt liv. Då det gäller dem som trots vetskap om vad ett narkotikamissbruk kan leda till inte drar sig för att utnyttja en illegal försäljning av narkotika för egen vinning, anser jag att samhället bör ingripa med straffsanktioner och inte sväva på målet att uttala en bestämd protest mot en sådan hantering.

Jag tror att det för de flesta människor i vårt land kom som en fullständig chock när vi för ett tag sedan delgavs uppgifterna om trippelmorden i träsket här i Stockholm. Det gav i blyxtbelysning en bild av en värld med sina egna lagar och ett sätt att leva som knappast ter sig människoliknande, en värld där några få människor blir rika på de mångas olycka och misär och samtidigt utövar en terror som man inte trodde existerade här utan som närmast hörde hemma i USA:s gangstervärld.

För föräldrar ter sig också de senaste statistiska uppgifterna om utvecklingen och utbredningen av narkotikamissbruket i skolorna skrämmande, även om siffrorna i sig själva inte är så stora.

Men om man därtill lägger uppgifterna från skolhall, att missbruket i realiteten torde vara väsentligt större än vad de publicerade siffrorna ger vid handen, så är det en oerhört skrämmande upplysning för föräldrarna.

Det är ett rimligt krav att samhället vidtar åtgärder mot dem som utan att själva vara missbrukare tillhandahåller narkotika för egen vinnings skull, så att de får vidkännas ett straff som svarar mot det allvarliga brottet. Eftersom en strafflindring de facto har ägt rum i och med den nya brottsbalkens genomförande, framstår det som angeläget att vi åtminstone söker återställa den tidigare situationen.

Jag vill också säga till herr Anderson i Sundsvall att jag inte kan tolka utskottets utlåtande så som herr Ander-

Behandlingen av narkotikamissbrukare m. m.

son tydligen gör, när han säger att utskottet bara har antytt möjligheten av en straffskärpning. På s. 26 i utlåtandet skriver utskottet ändå att det synes utskottet angeläget, »att straffbestämmelserna i narkotikaförordningen utan dröjsmål blir föremål för översyn». Några rader tidigare framhåller utskottet »att det nu synes angelägnare än någonsin att med kraft ingripa mot framför allt personer, som yrkesmässigt distribuerar narkotika».

Detta vill jag uppfatta som ett uttryck för utskottets bestämda vilja att snara och kraftfulla åtgärder vidtages för att på detta mer begränsade område göra vad som är möjligt för att få någon bättring till stånd.

I det sammanhanget finns anledning fästa vikt vid vad kammaråklagare C. Dreifaldt skriver, nämligen att bestämmelserna om medhjälp till narkotikaförsäljning inte får glömmas bort vid den översyn som skall göras.

Jag håller med herr Wiklund i Stockholm om att skärpta straffbestämmelser inte innebär någon fullständig lösning på problemen. Men man har ju ändå under senaste år kunnat gripa en del storgrossister i narkotika, och ett längre frihetsberövande skulle medföra att de blev oskadliggjorda för avsevärd tid. Kanske kunde man då också nå den effekten att distributionskedjorna slogs sönder, vilket skulle ha mycket stor praktisk betydelse.

Men til syvende og sidst är naturligtvis det mest väsentliga att man får möjligheter att komma åt brottslingarna. Jag tror mig också veta att polisen bedömer problemet med narkotikanästena som mycket besvärligt. Polisen anser sig ha välgrundad anledning anta att det i en del rivningshus och andra lokaliteter försiggår en mycket olämplig hantering, men polisen kan inte göra några razzior utan starka misstankar om att narkotikaförsäljning försiggår där. Kammaråklagare Åkerman har i sitt remissyttrande pekat på att det bör

övervägas, om man inte också skall kriminalisera innehav av narkotikanästen, där missbrukare tillåtes begagna narkotika, men där det inte försiggår någon direkt försäljning. Jag anser det angeläget att detta visserligen inte enkla men mycket väsentliga problemkomplex tages med vid bedömningen, när den föreslagna översynen skall göras.

Herr talman! Till sist vill jag uttrycka den förhoppningen att denna översyn verkligen kommer till stånd utan dröjsmål.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag skall här bara beröra en liten detalj av det som i dag förekommer i narkotikasammanhang.

Det finns ett mycket starkt samband mellan asocialitet och bruket av narkotika. Det bruket är vanligt bland asociala, och förbrukare blir lätt inordagna i asocialitet. Därför är många interner missbrukare. De hör också ofta till dem som får ganska stora mängder narkotika utskrivna till sig av läkare.

Det händer sålunda att en intern som kommer i fängelse har med sig mycket stora mängder legalt erhållen narkotika. Vi kan inte komma ifrån att ett mycket tungt ansvar här vilar på läkarna. Jag vet att man över huvud taget aldrig får anmärka på vad en läkare gör — han är ju den ende som förstår de medicinska frågorna. Men nog blir man ibland något förvånad över vilken generositet som kan finnas på läkarhåll när det gäller att skriva ut narkotika.

Om nu den som blir intagen i fängelse har mycket narkotika med sig beslagt denna. Men när han skall släppas ut — och låt oss säga att han då är avvänjd — är det hans rättighet att få med sig det stora paket han hade med sig vid intagningen, den som hindrar honom har säkerligen att vänta en anmälan till JO — eller vem det nu kan vara — och någon intern har sagt:

Behandlingen av narkotikamissbrukare m. m.

»Detta är ju mitt startkapital när jag kommer ut.»

Vi antog här i riksdagen för jag tror ett par år sedan en lag enligt vilken den som tar med sig en liter brännvin i fängelset inte skall ha rätt att få den med sig när han släpps. Man har emellertid inte samma möjligheter att beslagta narkotika, och jag hoppas därför på en lagändring. Det ser verkligen för obehagligt ut att interner släpps med ett startkapital av detta slag.

I utskottsutlåtandet har sagts något om att man borde skärpa straffen för handeln med narkotika. Det är kanske svårt att säga om detta hjälper. Det kan hända att straffsätserna bör justeras i förhållande till andra straffsätser, men jag är inte övertygad om att man genom en ökning av straffsätserna kan göra så mycket mot missbruket av och handeln med narkotika. Problemet ligger inte i att man ger narkotikahandlaren för kort straff, utan svårigheten är att över huvud taget få fast honom.

Det är också litet förvånande med den högaktning som präglar både tidningsartiklar och intervjuer i andra massmedia där det talas om dessa storhandlare vilka inte befattar sig med de stackare som de förstör livet för, utan som själva bara lever på hög nivå och tar in pengarna. Det finns tydligen en beundran för dem som kan leva — och leva flott — på brott utan att bli fast.

Är inte läget nu sådant att man borde kasta överbord den fina juridiska praxis som innebär att man över huvud taget inte ingriper utan bevis, när vi vet att i dessa fall bevis är så svåra att få? Jag säger mig detta när jag ser framför mig alla de unga människor det här gäller. Från att ha varit precis som andra barn och ungdomar sjunker de mycket snabbt djupt ned och blir hjälplösa varelser som inte kan räddas från förfall. Mot den bakgrunden frågar man sig, om det inte vore möjligt att ingripa mot de åtta—tio storhandlare, vilkas

namn polisen säger sig känna. Många andra som skriver om narkotikaproblemen är också så inne i den här världen att de väl har reda på dessa storhandlare.

Vore det inte möjligt att i en kris-situation ha en sådan praxis att man utan vidare kunde ingripa mot dessa storhandlare och sedan låta dem få bevisbördan? Jag vet att jag har reagerat emot detta när det gällt lösdrivare, d. v. s. att en lösdrivare skulle kunna tas av polisen om vissa villkor uppfylldes, och så skulle vederbörande själv bevisa att ingripandet hade skett på felaktiga grunder. Men man kan väl komma i så allvarliga situationer att man vill ompröva även denna praxis.

Nu får jag väl i morgondagens tidningar läsa att jag är inne på metoder som tillämpats av nazister och andra diktatoriskt inställda människor. Men det här är faktiskt fråga om ett nöd-rop från en hjälplös, i andra sammanhang demokratiskt tänkande människa som tycker sig se så stor olycka, orsakad av relativt få personer vilka går helt fria, att hon inte vet vad man skall ta sig till. Är det inte tänkbart att i en sådan situation försöka pröva medel som man inte tidigare velat ta till?

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag vill för min del varmt instämma i syftet med det anförande fru Eriksson i Stockholm nu höll. Samtidigt tillåter jag mig rikta uppmärksamheten på att vi år 1964 antog en lagstiftning som väl möjligen skulle kunna — jag vill uttrycka mig mycket försiktigt — prövas i varje fall på den kategori som fru Eriksson i Stockholm tänkte på, alltså dessa sociala »storhajar». Jag avser lagen om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet. Den har hittills knappast prövats; ingen vet hur långt den bär och om den över huvud taget är lämplig i dessa fall. Vi har ju ingen erfarenhet av den.

Utredning angående häktades ställning och rättssäkerhet

Men jag vill i alla fall här rikta uppmärksamheten på lagens förefintlighet.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 15

Utredning angående häktades ställning och rättssäkerhet

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av väckt motion om utredning angående häktades ställning och rättssäkerhet.

Sedan utskottets hemställda föredragits yttrade:

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Det är inte min mening att ta upp någon egentlig debatt kring den fråga jag rest genom min motion om de häktades ställning och rättssäkerhet. Jag har ju nämligen genom första lagutskottets utlåtande blivit tämligen väl tillgodosedd. Det är endast på ett par punkter som jag ville till kammarens protokoll foga en kortfattad kommentar.

Först gäller det frågan om polisens och åklagarens rätt att — trots en av domstol beslutad häktning — förfoga över den häktade och sålunda bereda sig tillfälle att såsom den ena parten i den blivande processen, t. ex. för olika ändamål förflytta den häktade, utan möjlighet för häktningsdomstolen att följa och öva inflytande på formerna för en sådan åtgärd eller andra åtgärder som vidtages i samband med att man tar ut den för brott misstänkte ur häktet.

Detta påpekande är naturligtvis på intet sätt ett uttryck för misstroende mot polisen, utan bara en aktualisering av en principfråga. Det var ju så, herr talman, att häktning tidigare kunde beslutas av åklagarna själva. Av rättssäkerhetsskäl infördes senare den nuvarande ordningen, enligt vilken rätten skall besluta om häktning. Mot den då

föreslagna och numera gällande ordningen restes samma invändningar som nu reses mot att den häktades ställning och förhållanden helt skall ligga i rättsens hand. Domstolen är ju före dom neutral i skuldfrågan. Man menade att det skulle bli en onödig omgång och en rad andra svårigheter av praktisk natur, om rätten och inte åklagaren vore häktningsinstans.

Denna ordning genomfördes likväl och det är, såvitt jag vet, ingen som nu opponerar sig och finner att denna ordning är orimlig.

Jag är medveten om att vi inte har jourhavande domare — som man tycks ha på många håll utomlands — och detta inte ens i de större städerna. Enligt min uppfattning borde vi egentligen ha den ordningen i vårt land. Dessutom vore det praktiskt om det funnes lokal för häktningsförhandlingar inom de allmänna häktena. När första lagutskottet i samband med motionens behandling besökte det allmänna häktet här i Stockholm påpekades från häktesledningens sida, att det vore mycket lämpligt, allmänt underlättande och personalbesparande, om man haft det så ordnat; man har flera gånger framfört önskemål i antydda riktning. Under dessa förutsättningar, alltså att det finns jourhavande domare och särskild lokal för häktningsförhandlingar inom häktena, vore det enligt min mening inte orealistiskt att förverkliga principen om den häktade såsom »domarens fånge», såsom jag påyrkat i min motion. Den principen lämnar inte ut fången till hans motpart, vilket är en ordning, som väl skulle befrämja rättssäkerheten för hans vidkommande.

Den andra synpunkten, herr talman, som jag vill anföra är betingad av vad Sveriges advokatsamfund och länsåklagaren i Östergötlands län säger i yttranden över motionen om mitt yrkande om möjlighet att sätta in rehabiliterande åtgärder under häktningstiden. Man bör inte med sådana åtgärder, uttalar dessa

remissinstanser, föregripa domstolens slutliga avgörande av målet. Man menar tydligen att man inte skall förfara så med den häktade som man förfar med den som är underkastad verkställighet av straff. Man måste tro att det är djupt ingripande behandlingsåtgärder som vidtages i våra fängelser vid straffverkställigheten. Jag vill gärna säga, att det uttryck som jag använt i motionen, rehabiliterande åtgärder, kanske är en smula missledande och därför ett olämpligt valt uttryck. Jag menar helt enkelt att den häktade skall kunna få lämpligt arbete om han vill ha sådant. Detta tillförsäkras honom i 6 § lagen om behandling av häktade och anhållna m. fl. men kan tillämpas i praktiken endast i högst begränsad omfattning. Kriminalvårdsstyrelsen begärde ett tiotal arbetsledartjänster för de allmänna häktena redan förra året för att tillgodose detta rimliga sysselsättningsbehov och upprepar detta yrkande i årets petita-skrivelse. Vi får nu hoppas att detta angelägna önskemål skall tillgodoses nästa år.

Jag vill i övrigt, herr talman, uttala min uppskattning av och tillfredsställelse över utskottets positiva inställning och över dess yrkande om skrivelse i ärendet till Kungl. Maj:t med anledning av min motion.

Fru **HEURLIN** (h):

Herr talman! Vi har i ett särskilt yttrande velat betona angelägenheten av den misstänktes skydd mot publicitets-skador. Vi avvaktar här resultatet av Publicistklubbens och offentlighetskommitténs arbete. Vi har anledning att räkna med bestämda och ofrånkomliga direktiv. Vi anser det önskvärt att här undvika lagstiftning, men om direktiven inte följs, kan en lagstiftning på detta område tvingas fram. Det blir då de tidningar som bryter mot direktiven som får bära ansvaret härför.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 16

Lika behandling inom den allmänna försäkringen av alla pensionsberättigade med familjeförsörjningsplikt

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 59, i anledning av väckta motioner om lika behandling inom den allmänna försäkringen av alla pensionsberättigade med familjeförsörjningsplikt.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fru **LINDEKVIST** (s):

Herr talman! Motion nr 391 i denna kammare gäller ingen ny fråga. Den har behandlats förut här i riksdagen och avvisats i likhet med dagens förslag. År 1965 — således föregående år — skrev vi en motion som tog upp dessa frågor och var klara att lämna den, men vi blev hänvisade till att ta del av pensionsförsäkringskommitténs direktiv, och dem läste vi. Det var en diger samling uppgifter som lades på denna kommitté, och däri fanns en rad som lydde: »Utredningen bör pröva frågan om en komplettering av familjepensioneringen med änklingspensioner.»

Enligt den uppgift vi då fick skulle frågan komma att behandlas under år 1965, men därav blev som vi vet ingenting. Därför återkom vi i år. På rekommendation av en ledamot av pensionsförsäkringskommittén bad vi om förtur för en utredning med syfte att inom ATP tillämpa likvärdiga pensionsformer för alla pensionsberättigade med familjeförsörjningsplikt.

Vi finner det helt enkelt inkonsekvent med denna olika tillämpning av pensionsförmåner beroende på om det är en man eller en kvinna som har förvärvat pensionspoängen. Jag har rubricerat detta beslut så att tryckfelsniss har varit framme, men jag har blivit överbevisad om att så inte är fallet. Jag har kallat det olycksfall i arbetet, men det är inte heller riktigt. Jag har blivit upplyst om att det möjligen skulle vara

Lika behandling inom den allmänna försäkringen av alla pensionsberättigade med familjeförsörjningsplikt

någon sorts kompromiss — en mycket dålig kompromiss i så fall.

Motiveringarna genom åren tar en ur den villfarelsen, att det är fråga om något förbiseende eller någon underlåtenhetssynd. Det finns en genomgående tanke, som visserligen ruckas litet grand av och till men som dock står orubbad. Vid en gift mans död tillämpar man en generell och generös änke-pensionering utan varje behovsprövning och utan varje spår av motivering. Den är självklar och ekonomiskt riktig. Vid en gift kvinnas död händer däremot ingenting.

Det finns några förklaringar till tankegångarna. Man anser det i regel inte motiverat med en änklingspension. Undantagen som bekräftar denna regel har således ingen som helst betydelse. Man talar om att änklungen har ett normalt förvärvsarbete. Vad vet man om det? Man talar om att änklingsinkomst är bättre än ankans. Vad vet man om det?

Såsom ytterligare motivering för att man väckt frågan om änklingspension anför man det fall att mannen lämnas ensam med minderåriga barn. Men barnpensionen är ju redan ordnad. Det är inte den som vi anmärker på eller önskar ändra utan det är den regelrätta efterlevandepensionen efter en kvinna med familjeförsörjningsplikt.

Att sådan pension inte utgår är desto mer anmärkningsvärt som vår äktenskapslag ställer män och kvinnor helt lika i försörjningshänseende; att familjebildningen numera som regel bygger på två inkomster; att den gifta kvinnan i allt större utsträckning går ut på arbetsmarknaden och att hemarbetet rationaliseras. Enligt beräkningar som förelåg när vi skrev vår motion var 26 procent av de gifta kvinnorna — således mer än var fjärde — ute på arbetsmarknaden. Tror man att det är någon hobbyverksamhet de bedriver såsom yrkesarbetande?

Familjeberedningen räknar med att

vi 1970, således om blott några få år, skall ha 200 000 förvärvsarbetande kvinnor med barn under sju år på arbetsmarknaden.

Det har tagit ungefär ett sekel för kvinnorna att nå behörighet att utöva yrke, att få lika lön för lika prestation, att få rätt att försörja sig och sin familj och att få försörjningsplikt enligt lag.

När ATP-reformen började tillämpas 1963, tog vi ett kliv ungefär hundra år tillbaka i tiden. De kvinnor som har upplevt någon del av det gamla pensionssystemet kan under en övergångstid få tillräkna sig de bästa pensionsförmånerna ur två system, men efter denna övergångstid är rätten till pension efter gift kvinna helt borta.

Skall vi nu få börja om från början igen och kämpa för att få behörighet för en viss pensionsform på samma sätt som kvinnorna under hundra år kämpat sig till yrke för yrke, fack för fack?

Vad skulle en sådan här reform kosta? Det är ju utomordentligt viktigt åtminstone här i riksdagen att tala om vad det kostar. Det skulle inte kosta någonting, eftersom premierna redan är uttagna och inbetalda av arbetsgivarna med fastställda procent av arbetsinkomsten. Är från år fonderas medlen i ATP-systemet. Finns det därför inte täckning för en kvinnas efterlevandepension är ju kompromissen dubbelt så dålig, ty det betyder att man har använt kvinnornas pensionsavgifter till att fylla ut männens såväl egenpension som efterlevandepension. Men jag kan aldrig tänka mig att det ligger så illa till.

Man får ju vara glad över att andra försäkringsbolag och försäkringsformer inte tillämpar samma regler som ATP. Ta t. ex. brandförsäkringarna. Vi försäkrar vårt bohag och våra ägodelar efter viss tariff, inte beroende på om vi är män eller kvinnor utan med hän-

Lika behandling inom den allmänna försäkringen av alla pensionsberättigade med familjeförsörjningsplikt

syn till vad för slags hus vi bor i, hurudant brandskydd man har. Så brinner hela härligheten upp. Skulle samma normer som gäller för ATP tillämpas på brandförsäkringen, skulle männen få ut det fulla värdet av sina ägodelar, medan kvinnorna på sin höjd skulle få ersättning för gångkläder. Sådant godtar vi inte.

Vi kan som exempel även ta en annan försäkring, yrkesskadeförsäkringen. I denna försäkring utgår enligt normerna en högre ersättning för män och en lägre för kvinnor. Men om kvinnan kan bevisa — man får hoppas att hon inte är så svårt skadad, att hon inte är vid medvetande — att hon är familjeförsörjare, så får hon den högre ersättningen. När en kvinna är död, vad kan hon då bevisa? Ingenting!

ATP utgår i motsats till yrkesskadeförsäkringen utan behovsprövning, och det finns alltså ingen besvärsmöjlighet. Det innebär att en kvinnlig familjeförsörjare vid sidan av ATP-avgifterna måste spara en del av sin inkomst för familjens trygghet för den händelse hon skulle gå bort. Orkar hon det?

För någon vecka sedan diskuterades i pressen frågan om den utländska arbetskraft, som nu kommer till Sverige i tiotusental. Det frågades bl. a. om utländska arbetstagare borde bli delaktiga av ATP om de bosätter sig här. En kvällstidning tog upp detta som en dagens fråga, och man fick in de sedvanliga svaren, positiva från början till slut. Jag kan sammanfatta resultatet av denna rundfråga genom att citera ett av svaren: »Det är klart att den utländske arbetaren skall ha samma rätt till ATP som svenskarna, när han arbetar här i landet och bosätter sig här.» Detta är naturligtvis riktigt.

Därmed skulle jag till sist vilja göra en liten undring:

Skall inte svenskarna ha samma rätt till trygghet som svenskarna?

En liten undring till:

Är de nuvarande tillämpningsreglerna inom ATP juridiskt hållbara?

Ytterligare en undring:

Hur skulle en manlig yrkesarbetare reagera, om han rönt samma behandling när det gäller pensionen som de kvinnliga överlag röner?

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Fru EKENDAHL (s):

Herr talman! Denna motion borde ha behandlats i samband med den vi behandlade i förra veckan om egenpension m. m. Att så inte skedde får vi väl kalla olycksfall i arbete.

I den motion vi behandlar yrkas, om jag minns rätt, att man skulle bryta ut den del som gäller änklingspensionen ur direktiven till pensionsförsäkringskommittén och låta den frågan behandlas med förtur. Det kan väl vara en riktig tanke i och för sig, men när nu andra lagutskottet föregående vecka intog ståndpunkten att hela detta problemkomplex skulle behandlas i ett sammanhang — och detta gällde alltså även kravet på utredning om en egenpension eller försörjarpension — så kan man inte nu bryta ut en av frågorna och göra den till föremål för en speciell utredning.

Jag instämmer helt och hållet i fru Lindekvists argumentering i nästan alla avseenden, och jag kan göra det konstaterandet att det är mycket av traditionsbunden inställning och vanetänkande som ligger till grund för differentieringen mellan manliga och kvinnliga pensionärer. Jag tror, fru Lindekvist, att vi får tillfälle att grundligt diskutera denna fråga då den kommer upp till behandling med anledning av pensionsförsäkringskommitténs betänkande, som jag hoppas kommer att avlämnas under nästa år.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 60, i anledning av väckta motioner om ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för övernattningskostnader vid behandling å sjukhus.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 18

Anmälades en till herr talmannen under sammanträdet avlämnad motion nr 945, av herr *Werbros m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 144, med förslag till affärstidslag.

Denna motion bordlades.

§ 19

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts fyra enkla frågor, nämligen av:

herr *Sjöholm*, till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående rättsliga åtgärder mot boxning,

herr *Rubin*, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående de statliga företagens förvaltningsberättelser,

herr *Henrikson*, till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående ersättningen till nämndemän, och

herr *Holmberg*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående tidpunkten för avlämnande av proposition om tandvårdens inordnande i sjukförsäkringen.

§ 20

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.08.

In fidem

Sune K. Johansson

Torsdagen den 17 november

Kl. 16.30

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1

Svar på fråga ang. remissbehandling av förslag till ändringar rörande grundskolans utformning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**, som yttrade:

Herr talman! Herr Wennerfors har frågat, om jag vill upplysa kammaren huruvida det förslag till vissa ändringar rörande grundskolans utformning, som

skolöverstyrelsen avser att framlägga våren 1967, kommer att bli föremål för remissbehandling.

Frågan i vilken ordning ifrågavarande förslag kan komma att handläggas kan rimligen inte avgöras förrän förslaget framlagts. Är förslaget av större betydelse, vilket här torde kunna förutsättas, inbegriper handläggningen normalt en remissbehandling.

Vidare anförde

Herr **WENNERFORS** (h):

Herr talman! Jag tackar ecklesiastikminister Edenman för svaret. Det föreföll mig nästan självklart att svaret

Svar på fråga ang. väckt förslag om möjlighet att tvångsdirigera studenter till universitetsfilialer

skulle bli ja. Det syntes mig så naturligt, att skolöverstyrelsens aviserade förslag beträffande omkonstruktionen av grundskolans högstadium skulle bli föremål för remissbehandling, att jag var tveksam om huruvida jag skulle besvara statsrådet och kammaren med denna fråga.

Det var emellertid ett uttalande som herr Edenman gjorde på en TCO-konferens hösten 1965 som undanröjde min tveksamhet. Vid det tillfället sade herr Edenman, att politikerna hade gjort sitt för flera år framåt; eventuella justeringar i grundskolekonstruktionen kunde nu läggas i skolmyndigheternas händer. Om det endast hade varit fråga om smärre finjusteringar, skulle jag instämma i det av herr Edenman då gjorda uttalandet. Men med hänsyn till vad vi i dag vet om det pågående utredningsarbetet inom skolöverstyrelsen är det tydligen inte endast fråga om smärre finjusteringar. Att slopa linjedelningen i klass 9, att minska antalet tillvalsämnen utgör exempel på hur genomgripande och principiellt förslaget kan bli.

I detta sammanhang måste jag påminna om att vi i högergruppen väckte en motion i januari, i vilken vi ansåg att situationen i grundskolan till och med motiverade en parlamentariskt sammansatt utredning. Vi fick då inte gehör för våra synpunkter.

Svaret är nu positivt. Herr Edenman antyder till och med, att förslaget kan bli av större betydelse och att han då har den uppfattningen att remissbehandling skall ske. Jag är naturligtvis mycket tillfredsställd med detta svar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på fråga ang. väckt förslag om möjlighet att tvångsdirigera studenter till universitetsfilialer

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Nordstrandh har frågat, om jag vill redovisa min inställning till väckt förslag att kunna tvångsdirigera studenter till de blivande universitetsfilialerna.

Undervisningen vid filialerna avses starta höstterminen 1967. Fram till dess vidtas en rad förberedelser. Bl. a. kommer arbetsmarknads- och universitetsmyndigheterna att tillsammans bedriva en omfattande upplysningsverksamhet vid gymnasier och militärförband. Det finns i dag ingen anledning räkna med att inte denna verksamhet skulle vara tillräcklig för att säkerställa rekryteringen till filialerna.

Vidare anförde:

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka ecklesiastikministern för svaret, som jag för min del finner i stort tillfredsställande. Jag är glad att jag för en gångs skull kan säga det.

Det är bara tidsbestämningen i dag som inger vissa farhågor. Det är givetvis svårt för ecklesiastikministern att i dag vara tvärsäker, det medges. Men här är saker på gång som oroar åtminstone mig. Jag måste teckna den innevarande situationen med några ord, även om det tar några minuter. Kanske ecklesiastikministern skulle vilja ha godheten att därefter något bredda sitt svar.

I 1963 års universitets- och högskolekommittés betänkande, det s. k. U 63, talades det om att ett tvångshänvisningsförfarande av studenter måhända skulle behöva tillämpas övergångsvis för att fylla de föreslagna universitetsfilialerna med hugade spekulanter. Förslaget utsattes för mycket skarp kritik i åtskilliga remissinstanser, och i proposition nr 141 förra året angående utbyggnaden av universitet och högskolor tog ecklesiastikministern inte ställning

Svar på fråga ang. elevrådsmedlemmars skolarbete

till saken — så har jag tolkat det — utan nöjde sig med att referera U 63 och remissinstansernas yttranden. Statsutskottet och riksdagen teg också, givetvis i den tanken att hänvisningsförslaget inte var aktuellt.

Nu återkommer tvångsrekryterings-tankarna — och det är anledningen till min fråga — i universitetskanslersämbetets yttrande över filialkommittéernas betänkanden. Det säges att tvångshänvisning kan bli nödvändig; restriktioner måste införas beträffande förhyrning av universitetslokaler vid moderuniversiteten, så länge filialerna står tomma, vilket man tydligen fruktar skall ske.

Jag skall be att till kammarens protokoll få läsa in universitetskanslersämbetets hänvändelse till Kungl. Maj:t: »Ämbetsverket anser att så länge delramtalen för universitetsfilialerna ej uppnåtts bör restriktivitet beträffande ytterligare förhyrningar för respektive moderuniversitet iakttagas. Detta innebär att hänvisning av personer till studier vid vederbörande filial kan bli behövlig. Lösningen av denna fråga inrymmer detaljproblem, som måste närmare övervägas. Med anledning härav hemställes att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt ämbetsverket att utreda och avgiva förslag beträffande de åtgärder som härvid kan bli nödvändiga.»

Man frågar sig då vad universitetskanslersämbetet är ute efter och vad man ämnar göra. Skall någon byråsekreterare i den centrala byråkratien till slut kanske använda »ole-dole-doffmetoden»? Jag anser att universitetskanslersämbetet är inne på galen väg. Genom diffusa uttalanden om tvångsrekrytering riskerar man att filialerna i allmänhetens och studenternas ögon redan före starten blir ansedda som kvalitativt mindre värda, något som verkligen kommer att till sist göra en tvångshänvisning nödvändig. Universitetskanslersämbetet har, som jag ser det, gått in i en ond cirkel med sitt aktualiseran-

de av den gamla tvångsrekryteringstanken från U 63. Universitetskanslersämbetet borde i stället envist hålla fast vid ett annat uttalande, där man talar om att verkligen göra filialerna attraktiva, så att studenterna frivilligt söker sig dit.

Hur ställer sig ecklesiastikministern till det uttalandet? Är det inte efter den linjen vi bör verka?

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag kan fatta mig mycket kort. Med de goda förutsättningar som råder för våra fyra filialer finns det ingen anledning, herr Nordstrandh, att ge universitetskanslersämbetet det uppdrag som ämbetet har begärt.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jag uppfattar detta uttalande av ecklesiastikministern som att det inte blir aktuellt med någon form av tvångshänvisning, förrän vi verkligen har sett om filialerna blir attraktiva. Blir de inte det eller inträffar det något annat som gör att situationen blir ändrad, måste vi givetvis diskutera ett hänvisningsförfarande.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag är mycket nöjd med herr Nordstrandhs kommentarer till svaret, framför allt det som han sade i slutet av sitt korta anförande.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. elevrådsmedlemmars skolarbete

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Wiklund i Härnösand har frågat mig om jag är i tillfälle att redogöra för vidtagna eller planerade åtgärder för att hålla medlemmar

Svar på fråga ang. medelsanvisningen till av lärarkonflikt betingad ersättningsundervisning vid universitet och högskolor

i elevråd skadeslösa i skolarbetet för den speciella belastning som deras organisatoriska arbete pålade dem under den nyligen bilagda skolkonflikten.

Som svar på frågan får jag meddela att Kungl. Maj:t genom beslut den 11 november 1966 bemyndigat skolöverstyrelsen att meddela föreskrifter om anordnande av stödundervisning för sådana elever vid gymnasiala skolor och avvecklingskolor, som genom medverkan i av konflikten betingad organisationsarbete vållats avbräck i sina studier. Beträffande elever i grundskolan ger läroplanens föreskrifter möjlighet till motsvarande stödåtgärder.

Vidare anförde

Herr WIKLUND i Härnösand (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka ecklesiastikminister Edenman för svaret på min fråga rörande elevorganisationernas arbete under skolkonflikten.

Om man bortser från ett litet antal händelser av mindre angenämt slag, som väl kan inträffa vid våra skolor även när det inte råder konflikt, så har elevorganisationerna skött sig bra och klarat sina åtaganden ypperligt. I min egenskap av ordförande i en av landets många skolkommuner med uppgift att försöka hålla skolarbetet i gång — i samverkan med elevorganisationerna och gruppen av tjänstgörande lärare — vill jag understryka behovet av stöd till de berörda eleverna. Omfattningen av detta behov har delvis angivits i pressen, och jag skall därför inte nu ingå på någon diskussion om den saken. Jag konstaterar i stället att ungdomarna har förstått värdet av att på bästa möjliga sätt hålla skolorna öppna. De har alla strävat efter att under alla timmar i skolan göra vistelsen där meningsfull. Man behöver bara tänka på vad som troligen skulle ha inträffat, om skolportarna stängts och alla av konflikten drabbade ungdomar varit tvungna att söka sig aktiviteter utanför skolan.

Jag vill kalla elevorganisationernas arbete för en god samhällsinsats. Deras arbete har emellertid inte varit lätt. Det har funnits en rad svårigheter. De har t. ex. haft mycket kort tid för att organisera sitt arbete. Vägledning och handledning från de konfliktberörda lärarna har saknats, laboratorierna har varit stängda, inga uppgifter om vilka lärare som skulle bli borta från skolorna under konflikten har stått att få, vissa omdisponeringar av schemat har måst göras etc. Elevorganisationerna och eleverna själva har i denna situation visat en självdisciplin, som väl många av oss inte trodde dem om. De klarade sig bra!

Herr statsråd! Jag ser i elevorganisationernas insatser under skolkonflikten ett ljust drag, som jag hoppas att vi snabbt skall kunna utnyttja och bygga vidare på. Skoldemokratien har tagit ett ordentligt steg framåt, och elevorganisationerna har i stor omfattning motsvarat våra förväntningar. Därför borde man redan nu lokalt kunna finna former för elevpartens medverkan i skolarbetet utöver den författningssenliga. Det bör bli till gagn för helheten i målsättningen för vår undervisning.

En sådan utveckling tror jag, herr talman, skulle glädja också ecklesiastikministern, som vid flera tillfällen både i tal och skrift har understrukt sin tro på goda och positiva insatser från eleverna i den framtida skola som herr statsrådet har satt sin signatur på.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. medelsanvisningen till av lärarkonflikt betingad ersättningsundervisning vid universitet och högskolor

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Svar på fråga ang. medelsanvisningen till av lärarkonflikt betingad ersättningsundervisning vid universitet och högskolor

Herr talman! Fru Sundberg har frågat om jag vill redogöra för de bemödanden, som ligger till grund för medelsanvisningen till den av lärarkonflikten betingade ersättningsundervisningen vid våra universitet och högskolor.

Underlaget för regeringens bedömning av behovet av ifrågavarande ersättningsundervisning har varit en framställning från universitetskanslersämbetet den 8 november 1966 samt sedvanlig departemental beredning av ärendet.

Vidare anförde:

Fru **SUNDBERG** (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Edenman för hans svar på min enkla fråga.

Svaret är trots sin kortfattade formulering mycket intressant, eftersom det av svaret framgår, att regeringen vid sin bedömning av ersättningsundervisningen inte tycks ha tagit hänsyn till den skrivelse som universitetskanslersämbetet överlämnade till Kungl. Maj:t två dagar senare, nämligen den 10 november. Det föreligger en avsevärd skillnad beträffande innehållet i de två olika skrivelserna från kanslersämbetet. I den första skrivelsen, den av den 8 november, anhöll kanslersämbetet, att ersättningsundervisning skulle få anordnas för att täcka en tredjedel av den bortfallna undervisningen i de laborativa ämnena. Denna skrivelse utlöste en proteststorm inom de olika studentorganisationerna. Huvudorganisationen uppvaktade statsrådet, och man avlät en skrivelse, där man krävde, att statsmakterna skulle ompröva sitt ställningstagande i detta fall. I det sammanhanget vill jag också erinra om att statsrådet under frågestunden i denna kammare samma dag, den 10 november, meddelade, att frågan om ersättningsundervisning skulle avgöras i konseljen dagen därpå.

I den andra skrivelsen gick universitetskanslersämbetet mycket längre i sina krav. När beslutet sedan inte fattades i konseljen, ansågs det från studenthåll som självklart att den senare skrivelsen från kanslersämbetet skulle ligga till grund för regeringens bedömning. I den skrivelsen framförde universitetskanslersämbetet som sin uppfattning att övervägande skäl tycktes tala för att bemyndiga kanslersämbetet att föranstalta om en ersättningsundervisning som svarade mot hälften i fråga om de laborativa ämnena och en tredjedel beträffande de övriga ämnena. Dessutom ville man ha rätt att låta vederbörande konsistorium efter anvisningar från ämbetet fördela resurserna.

Efter att ha mottagit statsrådets svar på min fråga kan jag inte tyda det på annat sätt än att den senare skrivelsen icke legat till grund för regeringens bedömning av medelsanvisningen. Regeringen lär nu ha fattat ett slutgiltigt beslut i frågan, och jag måste djupt beklaga, om det beslutet fattats utan att hänsyn har tagits till universitetskanslersämbetets senare skrivelse. Beslutet kommer i så fall att få vittgående följder för de redan tidigare av konflikten hårt drabbade studenterna och stämmer inte med de uttalanden som gjorts från statsmakternas sida att tredje part i högsta möjliga grad skulle hållas skadeslös vid konflikten.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Om inte fru Sundberg har läst dagens tidningar, kan jag glädja henne med att regeringen till hundra procent har följt såväl universitetskanslersämbetets som skolöverstyrelsens framställningar i denna fråga. Om herr talmannen tillåter att jag bläddrar i min almanacka, kanske jag kan få klara upp detta lilla mysterium.

Det finns inte två skrivelser till regeringen från universitetskanslersämbetet.

Svar på fråga ang. igångsättningen av bostadsbyggandet under september månad 1966

Det finns bara en. Den är daterad den 8 november, och den har förmodligen kommit in till departementet den 10 november — det är kanske detta datum som fru Sundberg talar om. Den 10 november sade jag i denna kammare att ärendet skulle behandlas i kommande konselj, alltså fredagen den 11 november. Ärendet avgjordes också i konseljen den 11 november. Samtidigt meddelade universitetskanslern att han skulle ha en stor rektorskonferens i Stockholm måndagen den 14 november, och jag tyckte det var alldeles självklart att vi skulle avvakta den konferensen. Därefter har vi i går kunnat expediera konseljbeslutet från i fredags, och det innebär en exakt uppföljning av universitetskanslersämbetets framställning.

Men de här första ryktena, vad var det då? Det var ingenting annat än att kanslersämbetet handlade sedvanligt oerhört snabbt och ställde sig på den nivå, där man under alla förhållanden ansåg sig ha fast mark under fötterna. Jag gjorde även då i uttalanden i pressen gällande att detta var icke det slutgiltiga eller definitiva beskedet. Så enkelt har det gått till i denna fråga. Men vill man, fru Sundberg, misstänka en massa illvilligheter och illasinnade anslag från olika håll, så kan man naturligtvis roa sig med att laborera med data, men då måste de vara riktiga. En skrivelse är i alla fall bara en skrivelse.

Fru SUNDBERG (h):

Herr talman! Jag vill alldeles speciellt tacka herr statsrådet för det senare klarläggandet av den verkliga situationen. Jag måste i detta sammanhang beklaga att studentorganisationerna inte har blivit närmare informerade om hur det verkligen har gått till.

De har fått två olika skrivelser med olika datum. Jag är naturligtvis inte rätt person att säga vilken av dem som har gått in till departementet som den officiella skrivelsen, men i de två olika skri-

velserna från universitetskanslersämbetet har olika krav på ersättningsundervisning framförts. Jag är alldeles särskilt glad över att den senare skrivelsen, eller den »ursprungliga skrivelser», för att använda statsrådets ord i detta fall, har fått konsekvensen att ersättningsundervisningen blir bättre tillgodosedd än vad de första, låt mig citera, »illvilliga ryktena» förmälde. Jag tackar.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Nu förstår jag vad det är för skrivelse fru Sundberg talar om. Det är kanslerns cirkulär till universitetet som kom omedelbart efter konflikternas slut. Därefter gjorde universitetskanslersämbetet en framställning till departementet av något annorlunda slag, och det är över denna vi har grubblat några dagar.

Representanter för Sveriges förenade studentkårer var uppe hos mig i måndags och fick då en fullständigt klar bild av läget. Men man gör ju ofta uttalanden så snabbt. Det är ju också så lätt att gå till en tidning, radio eller TV och ha en bestämd mening omedelbart innan ens akterna i målet föreligger.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. igångsättningen av bostadsbyggandet under september månad 1966

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Turesson har frågat om den av mig under valrörelsen utlovade igångsättningen av 15 000—17 000 lägenheter under september månad har ägt rum.

Enligt statistiska centralbyråns stati-

Svar på fråga ang. igångsättningen av bostadsbyggandet under september månad 1966

stik uppgår antalet lägenheter som under september igångsatts i flerfamiljs- hus i hela riket och i småhus i månads- vis rapporterade kommuner till 10 266. Om siffran räknas upp med hänsyn till påbörjandet av småhusbyggen i kom- muner, som rapporterar kvartalsvis, kan hela igångsättningen under september beräknas uppgå till cirka 11 000 lägen- heter, vilket är cirka 2 700 lägenheter mer än som startades under september 1965.

Herr Turesson an knyter i sin fråga till uttalanden av mig under valrörel- sen. Jag vill erinra om att de gjorda uttalandena inte avsåg igångsättningens storlek under september utan det antal lägenheter för vilket finansiella förut- sättningar för igångsättning hade ska- pats genom åtgärder av regeringen och riksbanken.

Vidare anförde:

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka in- rikesministern för svaret.

Att jag ställde denna fråga samman- hänger med att jag under ett framträ- dande av inrikesministern i Mora den 12 september i år fäste mig vid inrikes- ministerns uttalande att, för att den av statsmakterna beslutade målsättningen rörande bostadsbyggandets omfattning under innevarande år skall kunna för- verkligas, måste en igångsättning under september månad av 15 000—17 000 lä- genheter äga rum, och lika stor igång- sättning måste också följa under okto- ber och november. Inrikesministern sa- de även att det fanns förutsättningar härför.

Sedan frågan ställdes har jag genom att studera andra uttalanden av inrikes- ministern funnit, att han framhållit un- gefär detsamma vid eu byggkonferens i Sundsvall den 26 augusti. Det är klart att sådana uttalanden av inrikesminis- tern har uppfattats som löften — löften

som varit angenäma att höra för män- niskorna, eftersom det har blivit ett så dåligt utfall beträffande bostadsbyggan- de under årets förra hälft.

Nu säger inrikesministern i svaret att avsikten var inte att avge ett löfte utan endast att konstatera att de finansiella förutsättningarna fanns. Jag kan inte bestrida att detta kan ha varit avsikten, utan kan bara säga att uttalandet upp- fattades som ett mycket starkt positivt löfte. Det är givet att man, när det vi- sat sig att bostadsbyggandet inte uppgått till mer än 11 000 lägenheter — i stället för 15 000—17 000 som inrikesminis- tern bedömde vara erforderliga för att uppnå målet — blir litet förskräckt med tanke på vad den totala omfattningen av bostadsbyggandet kommer att bli i år. Bostadsbyggandet kommer inte att kunna fylla de ramar som statsmak- terna har fattat beslut om.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Frågan gäller ju inte det som herr Turesson nu sist berörde, vil- ken omfattning igångsättandet av bo- stadsbyggandet får under året. Låt oss avvakta årets slut och se i vilken om- fattning programmet har kunnat håll- las!

Nej, herr Turesson har velat fortsätta eftervalsdebatten — det är väl den enkla anledningen till att han tar upp frågan. Herr Turesson följde alltså valdebatten. Jag hade nöjet att ha honom som åhö- rare vid ett föredrag som jag höll i Mora. Jag får erinra herr Turesson om att det var den 9 september, inte den 12 september — man kan ju ta miste på datum. Men kan man inte också ta miste på det man hör, om man så här långt efteråt missar på tre dagar i fråga om datum? Jag har, herr talman, funderat över om det inte kan förhålla sig så. Herr Turesson vill ge sken av att jag var ute för att fånga in en opinion och förvillla. Den siste jag skulle ha velat

Svar på fråga ang. igångsättningen av bostadsbyggandet under september månad 1966

vilseföra var ju herr Turesson. Jag sade alltså att genom de åtgärder som vidtagits från riksbankens och regeringens sida hade skapats ekonomiska förutsättningar för en igångsättning av omkring 25 000 lägenheter. Till yttermera visso kan jag styrka detta med att jag den 8 september, dagen före mitt framträdande i Mora, talade på en konferens i Västerås och därifrån till TT skickade ett av mig skrivet referat där exakt denna formulering finns. Varför skulle jag då samma dag som jag räknade med att tidningarna publicerade detta uttalande, alltså den 9 september, stiga upp i Mora och säga någonting helt annat? Vad skulle jag ha haft för nytta av det? Herr Turesson hade ju kunnat ta fram vilken tidning som helst som hade infört mitt TT-referat den dagen. Eftersom herr Turesson och jag hade en liten trivsamt debatt om vissa ting men aldrig om denna sak, varför skulle jag då haft anledning att göra ett försök att föra in någon annan tolkning i de siffror som jag förde fram? Jag tycker att det är logiskt och konsekvent att säga detta. Tyvärr har jag inget manuskript från anförandet i Mora, men jag vågar säga, att det var på detta sätt som jag hade byggt upp mitt anförande. Min fråga till herr Turesson är då om han är alldeles säker på att han uppfattat den här redovisade distinktionen mellan kreditivförutsättningarna för igångsättning under månaderna september och oktober och det som skulle kunna tänkas bli det faktiska resultatet av igångsättningen under september.

Ja, herr talman, sedan jag således uppmärksammat att herr Turesson inte kunnat hålla reda på vilket datum vi träffades i Mora så har jag styrkts i min uppfattning att herr Turesson inte har riktigt uppfattat vad som förekom vid vårt möte i Mora. Det beklagar jag, men jag tror ändå inte att jag skulle ha lyckats fånga honom för det parti som jag företräder.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Inrikesministern säger att jag försökt få i gång en eftervalsdebatt i den här frågan. Det var inte min avsikt, men om det hade varit det så hade jag ju bara följt hans excellens herr statsministerns höga föredöme i medkammaren under förra veckan.

Jag beklagar om jag missade på tre dagar och sade den 12 i stället för den 9 september, men det kan jag inte finna särskilt relevant i detta sammanhang.

Jag har inga anteckningar kvar från mötet i Mora — jag förde anteckningar under inrikesministerns anförande. Det var till ungefär tre fjärdedelar en utomordentligt intressant framställning av lokaliseringens politikens problematik. Så småningom kom inrikesministern in just på bostadsbyggandet. Hittills har jag haft god hörsel, och jag tror att jag uppfattade rätt. Jag har styrkts i denna uppfattning av ett referat från byggkonferensen i Sundsvall den 26 augusti, där det står: »Mellan 15 000 och 17 000 lägenheter väntas börja byggas i Sverige under september och lika många under oktober. Om denna produktionstakt kan fortsätta under november och december kommer vi att klara det för året fastslagna bostadsprogrammet, sade inrikesminister Rune Johansson vid den byggkonferens som på fredagen anordnades i Sundsvall.» Jag bara konstaterar att det inte blev 15 000—17 000 igångsatta lägenheter i september; det blev 11 000.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Om jag nu uppfattade herr Turesson rätt, läste han ur ett referat från Sundsvall den 26 augusti. Vi hade där ett estradsamtal kring bostadsbyggnadsfrågorna. Enligt referatet skulle det stå att så här mycket *bör* byggas om vi skall fullfölja programmet. Men det är en helt annan sak än det som herr Turesson frågar om. Det har kan-

Svar på fråga ang. viss olägenhet av dröjsmål med besked om lokaliseringsstöd

ske här blivit något slags tankekonflikt. Herr Turesson har läst ett referat och finner siffror som han tycker är intressanta, och han anser att han skulle kunna åstadkomma ett resultat med dem så här efteråt — en liten pikant historia. Är det alldeles riktigt att förfara så? Det är herr Turessons sak. Jag har svarat hur mycket lägenheter det blir under september månad, och jag har inte mer att tillägga.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. viss olägenhet av dröjsmål med besked om lokaliseringsstöd

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr slatsrådet **JOHANSSON**, som yttrade:

Herr talman! Herr Öhvall har frågat mig om jag uppmärksammat risken för att inom stödområdet utarbetade och väl underbyggda projekt exploateras på annan ort under den långa väntetiden på kreditbesked från den centrala myndigheten.

Det är en självklar strävan att ärenden om lokaliseringsstöd skall få en smidig och snabb handläggning. Såvitt jag har mig bekant har det hittills också varit möjligt att tillgodose alla rimliga krav i det avseendet. När det gäller från början klarlagda och sakligt väl motiverade projekt har handläggningstiderna regelmässigt varit korta. Där emot förekommer det naturligtvis ärenden som fordrar kompletterande utredning eller nödvändiggör förhandlingar med olika intressenter och därmed nödvändigtvis också medför en längre handläggningstid. Eftersom dessa kompletteringar sker i samråd med sökanden brukar denne regelmässigt vara införstådd med anledningen till dröjsmålet. Jag bedömer därför risken som ringa att en sökande enbart på grund av visst

uppskov med beslut i ärendet skulle behöva frånträda ett projekt som fyller kraven för lokaliseringsstöd. Men även om sådan risk i något fall skulle kunna tänkas föreligga bör det enligt min bestämda uppfattning inte leda till att man eftersätter kravet på ett tillförlitligt underlag för beslut i ärendet.

Vidare anförde:

Herr **ÖHVALL** (fp):

Herr talman! Jag tackar inrikesministern för svaret på min fråga. Av svaret framgår att inrikesministern är medveten om att ett färdigt, utarbetat projekt inom ett stödområde kan spolieras under väntan på lånebeskedet, även om han betecknar risken som ringa.

Att jag tagit upp denna fråga beror givetvis inte på att jag vill ifrågasätta någons rätt att göra omdisponeringar i sitt företag för att möta eventuell konkurrens från nyetableringar. Anledningen är i stället det förhållandet att en företagare, som lagt ned omfattande arbete och stora kostnader på att få fram ett hållbart investeringsobjekt och därmed också fler sysselsättningsmöjligheter inom stödområdet, ibland råkar ut för att företag med goda kapitaltillgångar inom den berörda sektorn helt enkelt exploaterar det färdiga projektet. Planeringsråden i länen har ju endast rådgivande funktion — beslut om lokaliseringsstöd fattas av arbetsmarknadsstyrelsen och lokaliseringsberedningen. Enligt propositionen och riksdagsbeslutet år 1964 skulle dock planeringsrådets mening tillmätas särskild vikt.

Den företagare som önskar lokaliseringsbidrag eller lån har att inför planeringsrådet presentera sina planer på avsedd investering. Bakom denna presentation ligger givetvis ett omfattande utredningsarbete både när det gäller produktion, marknad och marknadsföring. Om projektet uppfattas som väl ekonomiskt underbyggt tillstyrker pla-

Svar på fråga ang. viss olägenhet av dröjsmål med besked om lokaliseringsstöd

neringsrådet det, och då blir naturligtvis projektet mycket intressant för alla som berörs eller befarar konkurrens. Innan laneärendet slutbehandlas kan sökanden emellertid få uppleva att projektet mist sin aktualitet. Det finns exempel på goda idéer, framsprungna inom norra stödområdet, som har exploaterats i andra delar av landet under denna väntetid.

Det är framför allt två frågeställningar man stannar inför:

1. Kan tiden för handläggning av lokaliseringsärendena nedbringas?

2. Får den företagare som söker lokaliseringsstöd och lån ett rimligt diskretionsskydd?

Framför allt i Norrbotten saknas industriell tradition. Nya uppslag och idéer är där särskilt värdefulla. Det är då helt naturligt att bakslag av här berörd natur också särskilt uppmärksammas.

Herr talman! Om min fråga har bidragit till att ytterligare fästa inrikesministerns uppmärksamhet på dessa förhållanden, så är jag nöjd med svaret och ber att än en gång få tacka inrikesministern.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Jag har sagt i mitt svar att jag inte känner till något fall där man skulle kunna påvisa att en företagare, som sökt lokaliseringsstöd, har kommit i ett sämre läge därför att handläggningen av ansökan har dragit ut på tiden något. Jag kan alltså inte diskutera ett enskilt fall eller ge någon förklaring på de exempel som herr Öhvall säger sig ha, utan jag har resonerat och måste resonera *principiellt*.

När en företagare söker lokaliseringsstöd har vi, i den mån ärendet går till Kungl. Maj:t, att bedöma de handlingar som kommit in — hur planeringsrådet ställt sig, hur arbetsmarknadsstyrelsen ställt sig. Arbetsmarknadsstyrelsen tar

vid sina egna avgöranden hänsyn till hur länsmyndigheten ställt sig. Givetvis finns det också såväl i arbetsmarknadsstyrelsen som i inrikesdepartementet anledning att diskutera lokaliseringsobjekten utifrån konkurrenssynpunkter inom branschen och inom området. Vi måste ställa oss frågan: Är det riktigt att medverka till att starta en rad företag inom en bransch där produktionen redan är så omfattande att det egentligen inte finns något större utrymme för fler företag? Någon kanske vill invända att det är företagarens ensak att avgöra om han finner det lönsamt att konkurrera. Om han vill starta ett företag trots konkurrens uppstår självfallet den utomordentligt ömtåliga frågan: Skall detta konkurrensföretag byggas upp med statligt stöd? Detta är den avgörande frågan i sammanhanget. Vi måste därför på centralt plan företaga branschundersökningar såsom vi fått göra i fråga om vissa grenar av träindustrien, bl. a. fönstertillverkning och snickerier. Beträffande spånskivefabriker har vi utredningar i gång. Också textilindustriens problem måste tas upp till bedömning. Det är givet att det finns företagare som velat starta konfektions- eller beklädnadsföretag inom ett stödområde, men kan det anses riktigt att göra det samtidigt som man har en textilkris, t. ex. i borås- eller norrköpingsdistriktet?

Jag har bara velat beröra problematiken och framhålla att dessa frågor är utomordentligt ömtåliga. Vi måste vara varsamma inom lokaliseringspolitikerna så att vi inte får en reaktion ifrån företagargrupper som går ut på att vi snedvrider konkurrensläget. Om ett nytt objekt skall exploateras eller en viss typ av företag kan anses ha goda möjligheter, kan vi i allmänhet acceptera eventuella merkostnader för byggnation inom stödområdet. Vi anser att vi därmed inte ingriper direkt i konkurrensen. Det är dock inte alltid fråga om objekt som kan anses ha goda framtids-

utsikter, och det är således nödvändigt att gå fram med den största varsamhet i dessa hänseenden.

Beträffande diskretionsskyddet vill jag säga, att om företaget begär diskretion försöker vi självfallet tillmötesgå en sådan begäran. Det förekommer inte att man offentliggör något som rör patent eller någon särskild uppfinning o. s. v. Däremot är ärendena offentliga när de går från en myndighet till en annan, och denna offentlighetsprincip måste vi efterleva. Om exempelvis arbetsmarknadsstyrelsen har bifallit eller tillstyrkt ett ärende publiceras detta beslut, men det betyder inte att allmänheten har tillfälle att taga del av sådant som kan betecknas som affärshemligheter, vilka respektive företag vill ha skyddade från offentlig insyn.

Herr ÖHVALL (fp):

Herr talman! Det var inte min avsikt att gå in på konkreta fall, ty då skulle jag göra mig skyldig till indiskretion. Jag förstår mycket väl att man inte kan räkna med att det skall finnas en handlingsmall för dessa ärenden som kan följas strikt. Det var just därför jag sade att jag är nöjd om jag med min fråga kan ha bidragit till att skärpt uppmärksamhet riktas på dessa problem. Jag kan dock inte underlåta att framhålla att företagarföreningens direktör i Norrbottens län har framfört just de synpunkter jag själv berört.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag vill självfallet inte bestrida att herr Öhvall har fått dessa upplysningar, men är de inte litet lokalt färgade? Det är mänskligt och rimligt med hänsyn till uppgifterna, men vi måste, herr Öhvall, ha klart för oss att en bedömning är nödvändig också från de centrala utgångspunkterna. Branschproblemen måste tas in i bilden.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. regleringsavgifter enligt 4 kap. 14 § vattenlagen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Lundmark har frågat om jag avser att framlägga proposition med förslag till ändrad kungörelse angående indrivningen och användningen av vissa med anledning av företag i vatten utgående avgifter och i så fall när propositionen kan förväntas.

Departementsutredningen har lämnat en PM med förslag till ändring i kungörelsen. Förslaget har remissbehandlats. Enligt vad jag inhämtat avser departementsutredningen emellertid att inom kort lämna ytterligare ett förslag till ändring i kungörelsen.

Så snart det senare förslaget remissbehandlats kommer jag att ta upp båda förslagen till avgörande. Huruvida förslagets genomförande kräver proposition eller ej kan jag ännu inte ta ställning till.

Vidare anförde:

Herr LUNDMARK (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Holmqvist för svaret på min fråga. Jag är också tillfredsställd med beskedet att ett ställningstagande till spørsmålet snart kommer att göras.

Detta är väl ingen stor fråga, eftersom Kungl. Maj:t och berörda länsstyrelser som regel varit ense om regleringsmedlens användning, men det skulle helt säkert innebära en viss rationalisering om beslutanderätten delegerades till länsplanen. Det skulle förenkla administrationen och ge snabbare behandling av bidragsärendena. Jag tror också att man därmed skulle få större möjligheter till urval av bidragsobjekt och bättre anpassning till planering ute i kommunerna.

Jag tackar än en gång för svaret och hoppas att statsrådet skall finna anledning att föreslå en reform i den riktning som ifrågasatts av departementsutredningen.

Svar på fråga ang. utvidgning av pensionärernas rese möjligheter med 67-kortet

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag kan försäkra att departementsutredningens förslag på denna punkt — en decentralisering av avgörandena i dessa frågor — har jordbruksdepartementets fulla stöd, eftersom vi har varit med om att arbeta för att just detta avsnitt av vår verksamhet skulle prövas i departementsutredningen. Herr Lundmark kan alltså vara lugn i detta avseende.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på fråga ang. utvidgning av pensionärernas rese möjligheter med 67-kortet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **PALME**, som yttrade:

Herr talman! Herr Eriksson i Bäckmora har frågat mig om jag vill medverka till att pensionärernas rese möjligheter med 67-kortet utsträcks till att även omfatta större helger och sommarmånaderna samt SJ:s busstrafik.

Enligt de av 1963 års riksdag antagna riktlinjerna för trafikpolitiken tillkommer det SJ att besluta i fråga om rabatter. Jag vill dock upplysa om att en översyn av hela taxsystemet för järnvägsresor och bussresor omfattande alla biljettformer och rabatter pågår inom SJ och beräknas bli färdig hösten 1967.

Vidare anförde:

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Palme för svaret, vilket jag vill uttolka som positivt med tanke på den översyn som redan pågår.

Jag skulle kanske ha kunnat nöja mig med detta, men jag vill ändå, herr talman, anlägga några synpunkter på frå-

gan. De inskränkningar med vilka 67-kortet nu gäller drabbas de tider på året då även pensionärerna har stor glädje av att kunna resa, särskilt om det kunde ske på detta billiga sätt. Den möjligheten finns nu inte under sommarmånaderna juni, juli och augusti och inte heller i närheten av våra större helger.

Inte minst från pensionärshåll har det många gånger omvitnats hur åldringar och föräldrar med barn i förskingringen just under perioder, då 67-kortet inte är giltigt, kanske känner den största lockelsen att resa till sina barn och anförvanter.

Nu står julen för dörren, men bland de pensionärer som har för avsikt att hälsa på sina anhöriga är det säkert inte många som tycker det är lämpligt att starta julresan hela tio dagar före helgfirandet — i år gäller ju 67-kortet inte under denna helg. Jag har svårt att tro att det skulle uppstå några oöverstigliga svårigheter för SJ om man framflyttade giltighetstiden några dagar, exempelvis till den 20 december. Det är väl först efter detta datum som den verkligt stora resandeströmmen börjar.

Min fråga till kommunikationsministern gällde också de pensionärer som är bosatta på orter vilka efter 67-kortets införande drabbats av järnvägsnedläggelser. Detta innebär ju en försämring för pensionärerna, eftersom 67-kortet enbart gäller för tågresor. På ifrågasvarande orter har det betonats att SJ:s busstrafik skall förstärkas och ersätta nedlagda järnvägslinjer och indragna persontåg, men detta kommer inte pensionärer med 67-kort till godo. Skall man bibehålla en rättvis behandling av dem, måste vi få en förordning som gör 67-kortet giltigt även för SJ:s busstrafik.

Vid den utlovade översyn som statsrådet här har nämnt hoppas jag att man också skall kunna ta hänsyn till pensionärernas speciella omständigheter, och med det ber jag att än en gång få tacka statsrådet Palme för svaret.

Svar på fråga ang. förbättring av arbetstidsförhållandena för personal inom den yrkesmässiga automobiltrafiken — Svar på interpellation ang. minimibemanningen på fartyg

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **PALME**:

Herr talman! Detta är en ständigt återkommande debatt, men jag vill bara begagna tillfället påpeka, att SJ även i år har gjort ett specialerbjudande för jul- och nyårshelgerna, som innebär att 67-kortet blir giltigt den 28 och 29 december 1966 samt den 10, 11, 12, 13 och 14 januari 1967. Jag vill, som jag alltid brukar göra, framhålla att detta är en företagsekonomiskt betingad rabatt, som SJ själv beslutar om och som de enligt 1963 års riktlinjer för trafikpolitiken också skall ha beslutanderätten över.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på fråga ang. förbättring av arbetstidsförhållandena för personal inom den yrkesmässiga automobiltrafiken

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **PALME**, som yttrade:

Herr talman! Herr Ekström i Iggesund har frågat mig om jag har för avsikt att vid 1967 års riksdag framlägga förslag om sådan ändring av 28 § förordningen den 25 oktober 1940 angående yrkesmässig automobiltrafik att personalens arbetstidsförhållanden förbättras.

Svaret är: Ja.

Vidare anförde

Herr **EKSTRÖM** i Iggesund (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för det korta och kärnfulla svaret. Vi har ju ett gammalt ordspråk som säger att den som väntar på något gott aldrig väntar för

länge. Under mina riksdagsår har jag vid skilda tillfällen aktualiserat denna fråga, och jag har nu äntligen fått ett besked att det tydligen skall komma förslag till sådan ändring som min fråga avser.

Den förordning som reglerar arbetstidsförhållandena för berörd personal är ju daterad 1940. Det är alltså på tiden att en ändring kommer till stånd.

Jag har varit väl medveten om de problem som har förelegat. Det måste ju vara svårt att skriva en författningstext, om ambitionen skulle vara den att man ville utforma körtidsregler för alla motorfordonsförare. Ännu svårare skulle det kanske vara att kontrollera att en sådan lag efterlevdes. Jag tror det går lättare om man begränsar sig till att nu i första hand verkligen söka få en annan utformning av 28 § i den förordning som det här är fråga om.

Jag ber alltså, herr kommunikationsminister, att få tacka för detta svar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Justerades protokollet för den 11 innevarande november.

§ 11

Herr förste vice talmannen meddelade, att herr Keijer enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven från och med den 15 innevarande november tills vidare.

Herr Keijer beviljades ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare.

§ 12

Svar på interpellation ang. minimibemanningen på fartyg

Ordet lämnades på begäran till

Svar på interpellation ang. minimibemanningen på fartyg

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Herr Carlsson i Göteborg har frågat mig om jag är beredd medverka till att den av sjöfartsstyrelsen i full överensstämmelse med riksdagens klara uttalanden om säkerhetslagens innebörd fastställda minimibemanningen för olika fartyg står fast eller om jag anser att riksdagens och första lagutskottets uttalanden saknar betydelse i sammanhanget.

Sjöfartsstyrelsen har med stöd av bestämmelserna i lagen om säkerheten på fartyg efter samråd med organisationer representerande redare och ombordanställda fastställt minimibesättning för 40 fartyg. Såväl samtliga av beslutet berörda redare som Svenska sjöfolksförbundet, Sveriges fartygsbefälsförening och Svenska maskinbefälsförbundet har anfört besvär över sjöfartsstyrelsens beslut.

Såsom herr Carlsson anfört i sin interpellation pågår beredningen av ärendet inom Kungl. Maj:ts kansli. Med hänsyn härtill anser jag mig inte kunna göra något annat uttalande i frågan än att jag självfallet inte anser att riksdagens uttalanden saknar betydelse.

Vidare anförde:

Herr CARLSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret.

Om jag skulle våga mig på en bedömning av svaret skulle jag kanske uttrycka mig så här: Jag har lyssnat till många interpellationssvar, men jag har aldrig lyssnat till ett svar som haft mer snorlig karaktär än detta. Jag skulle kunna betrakta det som en personlig förolämpning, men jag vill försäkra herr statsrådet att det inte är personlig nyfikenhet som är anledningen till att jag ställt denna fråga.

En människa med vanlig uppfatt-

ningsförmåga måste med den utförliga motivering som föregick min fråga begripa vad jag egentligen frågade om. Men jag har inte fått något annat svar än goddag-yxskaft. Det finns ingen möjlighet att ta miste på vad jag frågade om. Första delen av min fråga löd: »Är herr statsrådet beredd medverka till att den av sjöfartsstyrelsen i full överensstämmelse med riksdagens klara uttalanden om säkerhetslagens innebörd fastställda minimibemanningen för olika fartyg står fast ...?» Det får jag inget svar på alls.

Statsrådet halkar förbi frågan och säger, att det, såsom jag framhållit i min interpellation, pågår en beredning i departementet. Jag är inte dummare än att jag begriper att beredningen är på gång. Men vad jag har bett att få svar på är frågan vad statsrådet själv anser om denna situation. Anser herr statsrådet att det i kommunikationsdepartementet finns större sakkunskap än i sjöfartsverket, till vilket riksdagen överlämnat att bedöma och avgöra denna sak? Om så är fallet, bör kommunikationsdepartementet hjälpa sjöfartsverket med denna sakkunskap.

Jag utgår ifrån att ett statsråd i en sådan här fråga, om han satt sig in i den, har någon personlig uppfattning. Det är den som Sveriges sjöfolk — inte jag — vill ha reda på.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Tyvärr har nog herr Carlsson i grunden missuppfattat denna fråga. I följd antog riksdagen en lag om säkerheten till sjöss. På grundval av denna lag har sjöfartsstyrelsen efter moget övervägande fastställt minimibemanningen för 40 fartyg.

Detta beslut har överklagats av såväl redarna som samtliga organisationer. På grund av dessa överklaganden har det i departementet förekommit överläggningar med alla parter. Vi håller nu på med fortsatta undersökningar i

Svar på interpellation ang. minimibemanningen på fartyg

frågan. Vi bedömer detta som ett stort och allvarligt ärende som det måste ta sin tid att behandla. Det är ändå så — oberoende av vår större eller mindre sakkunskap — att om ett verks beslut överklagas av båda parter, eller av någon part, så måste beslutanderätten i sista hand tillkomma Kungl. Maj:t. Att herr Carlsson väckte en interpellation uppfattade jag så att herr Carlsson ville få ett tillfälle att ge uttryck för sin mening i denna fråga, vilket ofta förekommer i riksdagen. Men så länge vi inte är klara med behandlingen av ärendet — den tar sin tid — kan jag självfallet inte ge något svar; jag kan inte lämna något svar förrän konseljbeslut har fattats.

Jag hade därför väntat mig att herr Carlsson nu skulle utveckla sina synpunkter i denna fråga — det hade varit ett bidrag till opinionsbildningen — i stället för att helt missuppfatta avsikten med mitt svar, som jag tror att herr Carlsson gjort.

Herr CARLSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Jag vill underrätta herr statsrådet om att jag utvecklade mina synpunkter i november månad i fjol, då vi behandlade propositionen i detta ärende. Vad jag sade vid den tidpunkten återfinns i protokollet. I den mån man läser riksdagstryck så borde man därav ha kunnat få klart för sig vilken inställning jag hade redan vid den tidpunkten och bakgrunden till den. Dessutom gav jag i min interpellation en utförlig motivering till själva frågan.

Det väsentliga i sammanhanget är att riksdagen i november förra året antog en lag på grundval av en proposition från kommunikationsdepartementet om säkerhet till sjöss. I 6 kap. 2 § i den lagen ges sjöfartsstyrelsen det mycket svåra uppdraget att i samråd med de ombordanställdas organisationer och Sveriges redareförening söka fastställa minimibemannning. Jag sade redan då, i november månad, att detta inte var

något lätt uppdrag, eftersom dessa båda organisationer inte talar samma språk. Redarna vill ha så liten bemanning som möjligt — det ligger ju i sakens natur, eftersom det för redarna är fråga om pengar — och de ombordanställda vill, för att kunna känna trygghet, ha en bemanning som något så när svarar mot de faktiska arbetsuppgifter som kan bli aktuella i olika situationer under ett fartygs kontinuerliga drift. Därför litar jag på de beslut som fattas av sjöfartsstyrelsen, som just besitter den sakkunskap som krävs för att bedöma detta.

Att beslutet överklagats både av Redareföreningen och av de ombordanställdas organisationer är självklart. Vem som helst måste väl begripa att om redarna överklagar ett beslut av sjöfartsstyrelsen och de andra organisationerna inte gör det, så skulle detta kunna uppfattas så, att de ombordanställda är helt nöjda med det beslut sjöfartsstyrelsen kommit fram till, och det är de självfallet inte.

Jag tar inte hänsyn till vad vare sig Redareföreningen eller de ombordanställdas organisationer tycker och tänker i denna fråga, utan jag tar hänsyn uteslutande till vad sjöfartsstyrelsen uttalar, eftersom jag uppfattar den instansen som sakkunnig.

Det är därför jag här ställer frågan, huruvida statsrådet är beredd att medverka till vad sjöfartsstyrelsen i kraft av 6 kap. 2 § har kommit fram till. På den frågan får jag svaret goddag-yxskrift. Jag får inte något svar alls, såvida jag inte skall tolka det avsnitt i svaret där statsrådet säger »att jag självfallet inte anser att riksdagens uttalanden saknar betydelse» såsom ett stöd för sjöfartsstyrelsens ställningstagande i frågan om minimibemanningen. Men då tycker jag att jag driver tolkningen ganska långt. Jag skulle ha satt värde på om statsrådet här hade sagt: Det är klart att vi inte kan inkompetensförklara ett statens organ som sjöfartsverket,

Svar på interpellation ang. minimibemanningen på fartyg

som riksdagen givit i uppdrag att ta hand om denna fråga och till verket i fråga säga: Ni klarar inte detta, utan vi skall reda ut saken på en annan nivå med andra människor.

Jag är tyvärr inte säker på att dessa människor lika bra som sjöfartsstyrelsen behärskar denna problematik.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Jag tror att vi nu börjar få klarhet i detta. Det grundläggande är dock att det av mig vore fullkomligt felaktigt att innan ett ärende, som är överklagat från en rad parter, är avgjort tala om vad beslutet kan bli. Detta är mot all praxis, och vi måste vänta till den konselj där det fattas ett faktiskt beslut. Dessförinnan får jag inte uttala mig. Jag tror att herr Carlssons missuppfattning ligger just däri.

Eftersom det ställdes en direkt fråga huruvida riksdagens uttalanden skulle sakna betydelse, tycker jag att jag — utöver det goddag-yxskaft som ett svar på denna interpellation helt enkelt måste bli med hänsyn till att den gäller ett icke avgjort ärende i Kungl. Maj:ts kansli — bör tillfoga, att vi självfallet kommer att ta hänsyn till de uttalanden som riksdagen har gjort i frågan. Visserligen är också detta en självklarhet, men jag vill i alla fall understryka att sådan hänsyn kommer att tas.

Herr CARLSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Vi kanske då kan uttrycka saken på det sättet att man inom departementet inte vill ta ställning till frågan förrän man diskuterat, huruvida man betraktar sjöfartsstyrelsen som en kompetent instans som skall kunna avgöra dessa angelägenheter.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Vi anser givetvis alla verk utomordentligt kompetenta, men vi kan inte gå så långt i denna kompe-

tensförklaring att vi in blanco säger att alla överklaganden mot ett verks beslut kommer att avslås. Då vore nämligen hela överklagningsinstitutionen värdelös. Självfallet tar vi stor hänsyn till verken, men överklagandena måste prövas i saklig anda.

Herr CARLSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Jag tror att vi börjar närma oss varandra något. Vad statsrådet sade innebär naturligtvis att vi rent formellt måste prata om dessa frågor men reellt skall ta hänsyn till den sakkunskap som finns i sjöfartsstyrelsen. Då är vi inne på samma linje.

Anledningen till att jag framställde denna interpellation var att man inom sjöfartskretsar är orolig på grund av vissa yttranden som fällt. Man har ansett dem kunna tyda på att vid denna form av överklaganden, som givetvis står öppna för alla, positionerna redan från början är fastlåsta. Nu kan jag tryggt lita på att så inte är fallet, utan att man förutsättningslöst diskuterar frågorna och även tar hänsyn till den expertis som finns i det verk som riksdagen har ansett skall ta hand om dessa problem. Rycker man undan den plattformen för verket, vad begär man då att sjöfartsstyrelsen skall kunna göra? Kan man då begära att den med sakkunskapens rätt skall kunna avge ett yttrande i någon som helst fråga?

Man kan inte sitta på ett rederikon-tor med en räknesticka och räkna ut hur många personer man behöver ombord på det eller det fartyget på den eller den traden. Förhållandena är så skiftande att man måste gardera sig. Även sjömän kan bli sjuka, och blir en sjöman i kvalificerad ställning sjuk och fartyget har för låg bemanning, råkar man in i en risksituation. Vi måste alla, även kommunikationsdepartementet, hjälpa till att försöka undvika att sådana situationer uppstår.

Härmed var överläggningen slutad.

Interpellation ang. kompensation till barnfamiljer m. fl. för eventuell hyreshöjning**§ 13**

Föredrogs och hänvisades till lagutskott den å bordet vilande motionen nr 945.

§ 14**Interpellation ang. kompensation till barnfamiljer m. fl. för eventuell hyreshöjning**

Ordet lämnades på begäran till

Herr JANSSON (k), som yttrade:

Herr talman! Den omfattande hyreshöjning som kommer att äga rum den 1 januari 1967, därest rekommendationerna från statens hyresråd blir antagna, kommer mycket hårt att drabba barnfamiljer i lägre inkomstlägen. Hyreskostnaderna är redan nu ytterst betydande för löntagarna i allmänhet och för låglönegrupperna i synnerhet. Den av hyresrådet föreslagna hyreshöjningen kommer i vissa fall att medföra en höjning med en tredjedel av nu utgående hyror. Den mest betydande hyreshöjningen kommer på privatägda hus med statslån byggda 1957.

Det är uppenbart att hyresrådets rekommendationer, därest de antages, särskilt kommer att förvärpa bostadsläget i storstadsregionerna, där bristsituationen sedan lång tid tillbaka skapat en svart marknad med lägenheter och möblerade rum, vilket innebär att hyresregleringslagen till stor del i praktiken satts ur kraft.

Från hyresgäströrelsen har krav rests om en sänkning av räntan, vilket skulle medföra att hyreshöjningarna från årsskiftet inte skulle få den branta stegring som nu föreslagits. En sådan åtgärd är ytterst angelägen men likväl inte tillräcklig för att skydda de mest inkomstsvaga grupperna. Andra åtgärder bör därför övervägas, bl. a. en höjning av familjebostadsbidragen i samband med hyreshöjningen liksom en omprövning av den s. k. trångboddhetsregeln.

Med hänvisning till det anförda hemställas om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet ställa följande fråga:

Avser statsrådet att, därest hyreshöjningar av den omfattning som statens hyresråd föreslagit kommer till stånd, framlägga förslag till åtgärder för att kompensera barnfamiljer och övriga i lägre inkomstlägen?

Denna anhållan bordlades.

§ 15

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 145, med förslag till lag om ändring i sjölagen m. m., och

nr 150, angående utgifter på tilläggsstat I till riksdagen för budgetåret 1966/67.

Dessa propositioner bordlades.

§ 16**Meddelande om enkla frågor**

Meddelades, att herr talmannen tillställts tre enkla frågor, nämligen av:

herr *Andersson* i Örebro, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående TV-sändare för befolkningen på Åland,

herr *Ståhl*, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående reklamskyltning vid sportevenemang som sändes i TV, och

herr *Ståhl*, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående påskyndande av hilregisterutredningens arbete.

§ 17

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.43.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 18 november

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmanen.

§ 1

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 145, med förslag till lag om ändring i sjölagen m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåg ändring i lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, till konstitutionsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Vidare föredrogs Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 150, angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1966/67; och hänvisades propositionen, såvitt avsåg jordbruksärenden till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

§ 2

Föredrogs den av herr *Jansson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående kompensation till barnfamiljer m. fl. för eventuell hyreshöjning.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3

Till bordläggning anmäldes

sammansatt konstitutions- och bankoutskotts betänkande nr 2, med anledning av riksdagens organisationsutrednings förslag angående riksdagens personalorganisation jämte en i ämnet väckt motion;

statsutskottets utlåtanden:

nr 134, i anledning av väckta motioner angående en tidsplan för de beslutade skolreformernas genomförande,

nr 135, i anledning av väckta motioner angående huvudmannaskapet för de gymnasiala skolorna m. m.,

nr 136, i anledning av väckta motioner angående statsbidrag till kommunala musikskolor,

nr 137, i anledning av väckt motion om samordning av sjöräddningstjänsten,

nr 138, i anledning av väckta motioner om en översiktlig regional planering för målarområdet,

nr 139, i anledning av väckt motion om underlättande för marinens personal att erhålla kompetens som befäl å handelsfartyg,

nr 140, i anledning av väckta motioner angående kapitalförsörjningen inom lastbilstrafikbranschen,

nr 141, i anledning av väckta motioner angående kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna m. m., och

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv;

bankoutskottets utlåtande nr 47, i anledning av dels skrivelse från riksgäldskontoret angående eventuell utflyttning av riksdagsbiblioteket till kvarteret Vinstocken, dels motioner om arbetsrum för riksdagens ledamöter m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 62, i anledning av väckta motioner angående försäkringsskyddet för hemmafruar m. fl.,

nr 63, i anledning av väckta motioner om vissa familjepolitiska åtgärder,

nr 64, i anledning av väckt motion angående revisionen av allmän försäkringskassa,

nr 65, i anledning av väckta motioner om studiehjälp m. m. vid de gymnasiala skolorna, såvitt angår resetilllägg,

nr 66, i anledning av väckt motion angående avrundning av priset på läkemedel,

nr 67, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande arbetstillstånd för utlänning,

nr 68, i anledning av väckta motioner angående de sociala förmånerna för utlänningar, såvitt de angår barnbidrag,

nr 69, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av utomlands verksamma forskare, såvitt motionerna hänvisats till lagutskott,

nr 70, i anledning av väckta motioner om allmän arbetslöshetsförsäkring,

nr 71, i anledning av väckta motioner om förhandlingsrätt för pensionärer, och

nr 72, i anledning av väckt motion om inrättande av en civil inskrivningsnämnd;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner om krediter till s. k. familjeskogsbruk, och

nr 19, i anledning av väckta motioner om avskrivning av kvarstående arbetarsmåbrukslån; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 53, i anledning av väckt motion om statligt stöd åt av landsting bekostad vård utomlands,

nr 54, angående överlämnande till statsutskottet av vissa till allmänna beredningsutskottet remitterade motioner,

nr 55, i anledning av väckta motioner om inrättande av trafik haverikommissioner, och

nr 56, i anledning av väckta motioner om regionala samarbetsorgan för vägrågor.

§ 4

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från första lagutskottet:

nr 325, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder mot ökad brottslighet, såvitt de hänvisats till första lagutskottet; och

nr 326, i anledning av väckt motion om utredning angående häktades ställning och rättssäkerhet; samt

från andra lagutskottet:

nr 323, i anledning av väckta motioner om ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för övernattningskostnader vid behandling å sjukhus.

§ 5

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 151, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370),

nr 154, med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1919 (nr 426) om flottning i allmän flottled,

nr 155, med förslag till lag om ändring av vissa underhållsbidrag,

nr 156, med förslag till radioansvarighetslag, samt

nr 159, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 kap. 4 och 5 §§ luftfartslagen den 6 juni 1957 (nr 297), m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 6

Anmäldes en till herr förste vice talmannen under sammanträdet avlämnad motion nr 946, av herr *Hermansson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 136, angående rundradions fortsatta verksamhet m. m.

Denna motion bordlades.

§ 7

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

På grund av utlandsresa anhålles härmed om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 22 november—2 december 1966.

Stockholm den 18 november 1966

Erik Larsson
i Norderön

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 8

Ordet lämnades på begäran till

Herr BJÖRKMAN (h), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 145, med förslag till lag om ändring i sjölagen m. m., måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från det propositionen

kom kammaren till handa, d. v. s. första plenum efter fredagen den 2 nästkommande december.

Denna hemställan bifölls.

§ 9

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Nihlfors*, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående offentliggörande av delresultat av utredning om låginkomsttagarnas problem, och

fru *Ryding*, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående tidpunkten för utbetalning av studiebidrag.

§ 10

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.03.

In fidem
Sune K. Johansson